

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

Davidson, Jacob.; p+x [i.e.: Jacob Davidson].
Jødefeiden i Danmark : den literære Jødefeide,
begyndt i 1813 : Opløbet mod Jøderne i
Kjøbenhavn og flere Provindsbyer i Danmark
1819-20

Udgivet år og sted | Publication time and place: Kjøbenhavn : trykt hos C. Ferslew & Co., 1869
Fysiske størrelse | Physical extent: 159 s.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

Jødefeiden i Danmark

1869

2.-48.-8°

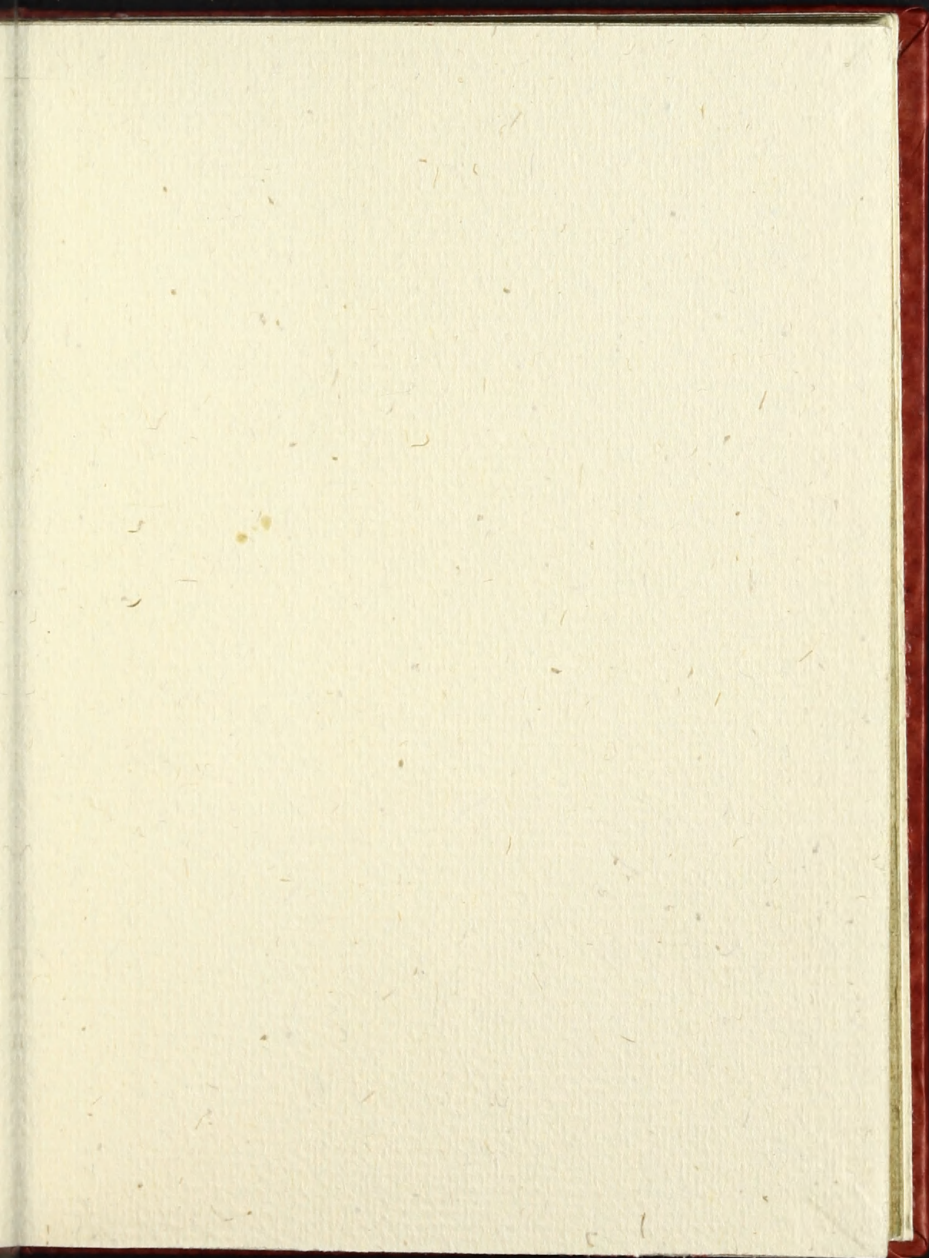
DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 28°

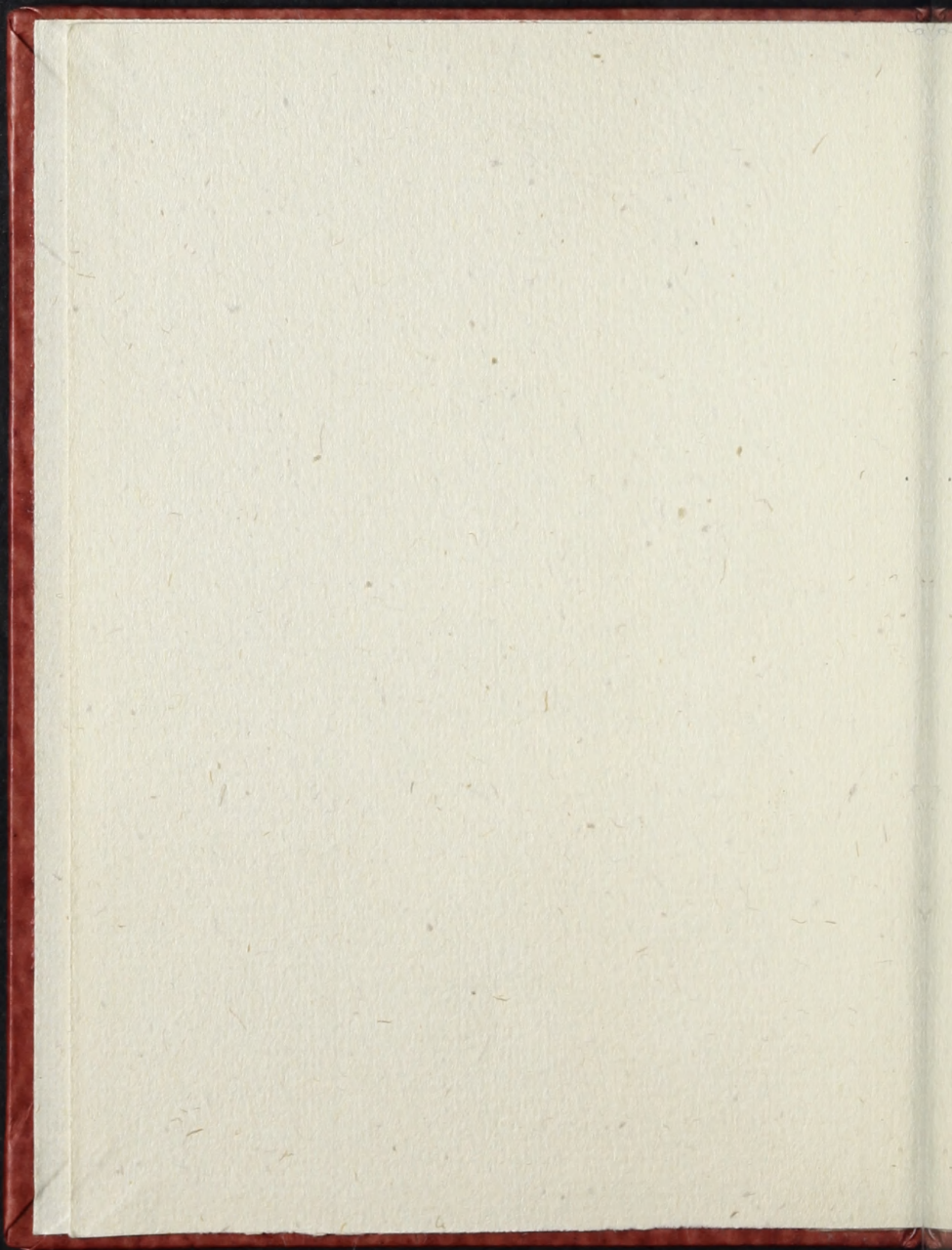

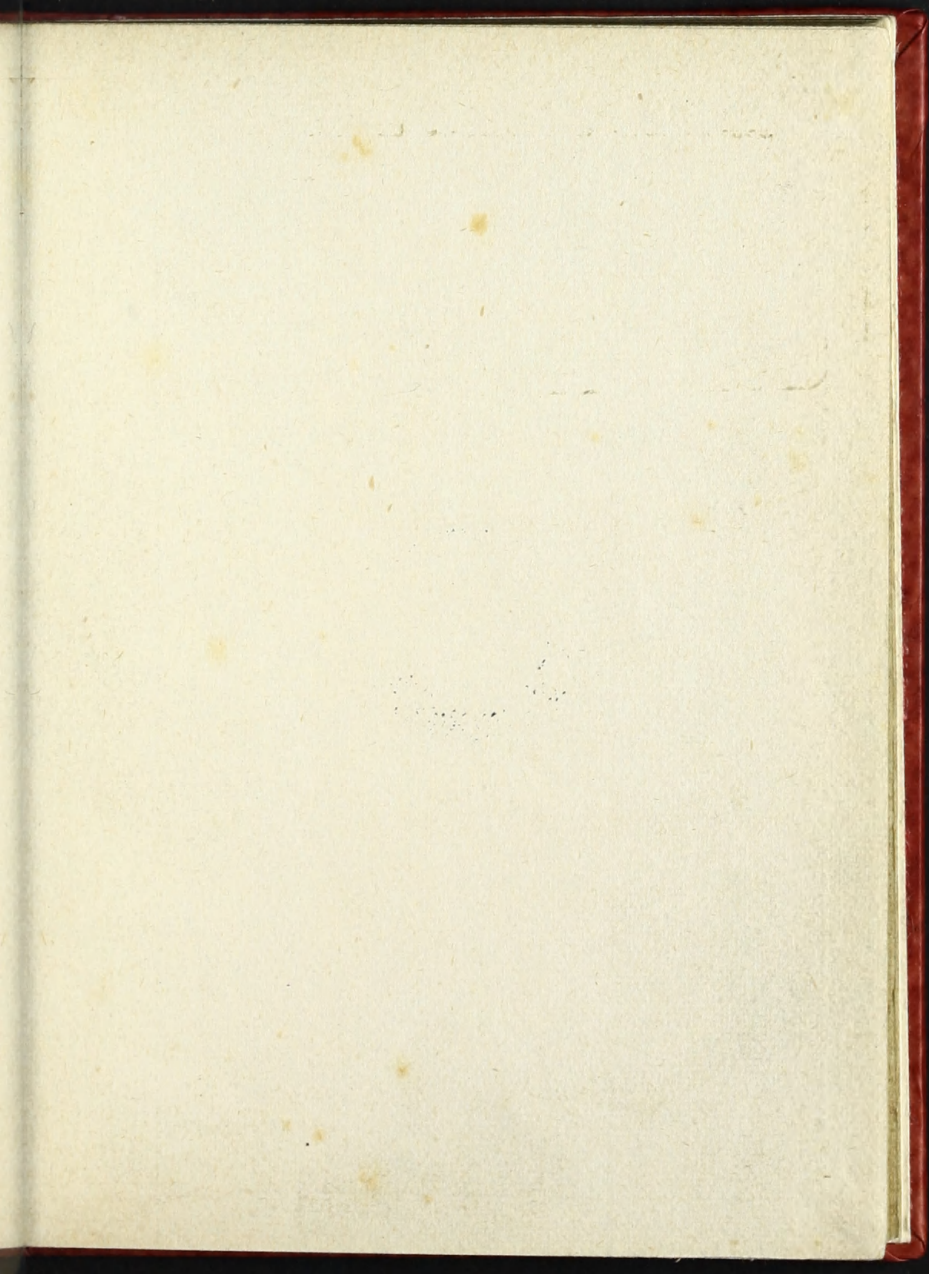
1 1 02 0 8 01337 1

+Rex

2, - 48, - 80

Jødefeiden i Danmark.

Den literære Jødefeide, begyndt i 1813.
Opløbet mod Jøderne i Kjøbenhavn
og flere Provindsbyer i Danmark
1819—20.

„Dags-Telegrafens“ Feuilleton.

Kjøbenhavn.

Trykt hos E. Ferslew & Co.

1869.

569

Saar kunde der her i Kjøbenhavn fejres en
Art Jubilæum, men rigtignok af den mindst
glædelige Natur. Saar er det allurad halv-
hundrede Aar siden, at Fanatisme, den med-
borgerlige Ufordragelighed, Ueisundelse og
Uvind ogsaa hos os havde sin Heresabbath i
de tumultuariske Optrin og Voldsomheder, som
de Kjøbenhavnske Jøder vare Gjenstand for i
September og i Oktober Maaned 1819.

Sa, hvor paafaldende det end lyder, kunde
der virkelig være Anledning til at fejre dette
Jubilæum som et Vidnesbyrd om den uhyre
Forstjæl, der er mellem Nu og Da. Jo mere
sorgeligt det skue er, slige Forvildelser som
de nævnte frembyde, desto mere velgjørende er
det at lægge Mærke til de Ræmpesremstribt,
som Folkeanden har gjort fra Datidens in-
tolerante Fanatisme til den nuværende To-
lerance, der ibetmindste hos os har ophævet
al Forstjæl mellem Jøde og Ikkejøde i bor-
gerlig og politisk Henseende. Men det er ikke

blot ved Rettighederne som Statsborger at
 Uligheden er ophævet, Haand i Haand er
 hermed gaaet Ujævnningen i social Henseende.
 Videns Tøderne hos os for ikke mange Aar
 siden endnu ansaaes som en Art Barialade, der,
 paa enkelte Undtagelser nær, neppe var taalt
 i Selstabslivet, medens Ordet „Tøbe“ baade
 betragtedes og anvendtes som et Skældsord
 og endog i denne Forstand var optaget i
 „Videnskabernes Selstabs“ Ordbog, medens
 en Tøde med et stærkt udpræget Fysiognomi
 neppe kunde vise sig paa Kjøbenhavns Gader
 uden af den ubannede og bannede Pøbel at
 hilses med Skældsord, medens en saadan
 Mand undertiden forfulgtes af en hujende
 Skare Gadedrenge med det endnu fra Middel-
 alderen levende „Hep! Hep!“, er der nu heri
 indtraadt en Forandring, der ikke nærmere
 behøver at karakteriseres, fordi Enhver er
 istand til ved de nuværende Forhold at an-
 stille en for Menneskevennen i høieste Grad
 glædelig Sammenligning. Uligheden er ni-
 vellieret, Fordommen er forsvunden, og er den
 maaft endnu tilstede hos Enkelte, saa vover
 den sig kun frygtsomt frem, fordi den altid
 vil blive tilbagedrøft med Bestemthed og Afsty

som en Udvæxt af Intolerance og vel ogsaa af Dumbhed.

Paa dette Sted ville vi ikke beskrive de daværende Tilstande, de ville blive berørte i det Følgende, hvorimod vor Hensigt er at give en tilbøielig paa officielle Afsthykker begrundet Fremstilling af den saakaldte Jødefeide. Denne Episode har, mærkelig nok, ikke hidtil været nærmere skildret, og man skulde næsten tro, at Aarsagen hertil har været den, at det kunde befrægtes, at der derved atter vilde fremkaldes noget af det Nag, som var denne Bevægelses Bærer. Denne Episode har imidlertid sin store Betydning som et Stykke Kulturhistorie, og idet vi formene, at dens Fremstilling vil frembyde en ikke ringe Interesse for Nutiden, give vi den saameget hellere, som der dertil ikke nu kan lynes sig den fjerneste Frygt for, at den skulde gienoplive „de plebeiske onde Instinkter“, hvis Tilstedeværelse den i saa fuldt Maal vidnede om.

Egentlig falder Jødefeiden i toende Episoder: den literære, som tog sin Begyndelse i 1813 og fortsattes i de paafølgende Aar, og den sociale — om vi tør kalde den saa —, der kulminerede i Optøjerne og Voldsom-

hederne i den sidste Halvdel af 1819 og i den første Maaned af 1820. Der er tilvise en Kausalforbindelse imellem begge, skøndt der ligger flere Aar imellem. Thi om det end kan antages, at den umiddelbare Aarsag til Optøerne i Aaret 1819 maa søges i de Jødeuroiligheder, som udbrod i Midten af det nævnte Aar i Tydskland, først i Syden, senere i Mellem- og Nordtydskland, og derfra som en Art Smitte udbredte sig hertil Kjøbenhavn og derefter til flere Provindsbyer, nærmest næret ved den utilfredse Stemning, som den sørgelige Pengeomsætning, Standsningen i Handel og Vandel og den almindelige Forarmelse havde bevirket, saa kan man, naar man tager Forholdene i nøiere Betragtning, ikke Andet end saa Syn for, at Hadet til Jøderne hos den store Masse var vakt og pleiet ved hin literære Jødefeide, som vi da ogsaa her nærmere skulle omtale.

I.

Den literære Jødefeide.

Jøbernes Ophold i Danmark daterer sig fra de sidste 40 Aar i det syttende Aarhundrede. En portugisist, i Hamborg bosat Jøde, Diego

Texiera de Matos, der i 1657 havde laant
 Frederik den Tredie en stor Sum Penge, be-
 virkede, at det strenge Forbud mod Jøders
 Ophold og Nedsættelse i Landet blev ophævet
 til Fordel for de saakaldte portugisfiske Jøder,
 og dette Privilegium blev den 14de December
 1670 stadfæstet af Christian den Femte og
 senere udvidet ved Forordningen af 30te Juli
 1684. I 1750 blev dette Privilegium fornyet
 saaledes, at de portugisfiske Jøder uhindret
 kunde reise om i Landet, medens derimod de
 saakaldte tydske Jøder kun havde Løb efter
 speciel Tilladelse for hver Enkelt at bosætte
 sig her. Til den nævnte Frihed blev der i
 Aarenes Løb knyttet Vilkaar, som bevirkede,
 at Privilegiet kun lidet blev benyttet. Saa-
 ledes bestemtes det ved Plakat af 9de Septbr.
 1726, at ingen Jøde maatte nedsætte sig i
 Kjøbenhavn, uden at han eiede en Sum af
 1000 Rd., eller ogsaa at han forpligtede sig
 til inden en vis bestemt Tid af egne Midler
 at opbygge nogle visse Fag Hus eller at ind-
 rette Manufakturver for visse Varer. End-
 videre maatte Ingen af den kristelige Religion
 tjene hos nogen Jøde, en Bestemmelse, som dog
 „efter den jødiske Nations vemodige Bøn“
 blev forandret derhen, at Jøderne nok maatte

holde kristne Tjenestefolk, men at de af Kvindes-
 ljonnet maatte være i en Alder af 50 Aar og
 af Mandljonnet 30 Aar, hvilket Paabud dog
 nogle Aar efter atter blev hævet paa Grund
 af den Vanskelighed, der viste sig ved at til-
 belebringe slige Tjenestefolk. Endelig var det
 forment Jøderne at lade deres Børn gaa i
 kristne Skoler, og i 1728 udkom endog en
 kongelig Befaling, der paalagde alle Jøder, der
 boede i Kjøbenhavn, at møde hver Torsdag i
 Baisenhuss-Kirken, „for at høre Kristendom-
 mens Være forklares“, men denne Forordning
 blev snart igjen ophævet paa Grund af
 Umuligheden af dens Gjennemførelse. Slige
 Billaar vare aldeles ikke opmuntrende. I
 Aaret 1780 skal der neppe have været 50
 Jødefamilier i Kjøbenhavn, men efterkaanden
 indfandt der sig flere, for det Meste fra Tydsk-
 land, og i Slutningen af det forrige Aar-
 hundrede udgjorde de i Kjøbenhavn bosatte
 Jødefamilier et Antal af omtrent 250. Handel
 var den eneste Næringsvei, de havde Tillæbelse
 til at drive, og denne var meget begrændset.
 Alen Bod maatte Jøderne ikke holde, thi det
 stred mod de kristne Kræmmers Laugsartikler;
 heller ikke maatte de af samme Grund gaa fra
 Hus til Hus for at salbyde deres Varer, de

maatte ikke heller handle med Bispekram, thi dette stred mod Isenkræmmerens Privilegier, og at laane paa Bant til højere end 4 pCt. var ulovligt. Vilde de altsaa ernære sig paa looslig Maade, vare de næsten kun indskrænkede til at handle med gamle Klæder, Sølø, perle Penge osv. Det var dem vel tilladt at anlægge Fabrikker, men hertil fattedes dem, paa saa Undtagelser nær, de fornødne Midler.

Størstedelen af de indvandrede Familier vare fattige, udbannede og ubidende, og Ingen sørgede for deres intellektuelle Forbedring. Børnens Opdragelse blev aldeles forsømt eller overlodes til polske Jøder, som kun lærte dem Hebraist. Den fra alle Næringsveje udelukkede Jøde havde formæget at gjøre med at skaffe Brødet til sig og Sine, til at han kunde tænke paa sin egen og sine Børns Dannelse. Han havde selv været opdraget i Bunkundighed, derfor havde han sjelden Sands for Andet end Handel og Penge. Det var kun enkelte, der ved de naturlige Gaver, som Jøderne ikke sjældent ere i Besiddelse af, kunde hæve sig ved Dannelse og Intelligents over deres Troessforbandte, men selv da var Velen til at gjøre disse Egenstaber gjældende spærret for den Paagjældende; han fandtes uværdig til at

delstages i de Syssler, der kunne befæste Jølelsen
 for sand Borgerbærd, og hans Forsøg paa at
 gjøre sin Begavelse gjældende blev tilbagedrift
 med Foragt eller ikke ændset. Fra Ungdom-
 men af, uden nogen anden Udflugt til Erhverv,
 opdraget i Faderens Næringsvei, den saakaldte
 Jødehandel, er det naturligt, at Penges Er-
 hvervelse blev anseet for det høieste Formaal
 for jordist Lyksalighed. Penge gav dog altid
 en vis Sikkerhed, de kunde forskaffe Nydelser,
 og de kunde være en Balsam paa den Ringe-
 agt, den Haan, som Jøderne overalt vare Gjen-
 stand for. De havde en egen Besthyrelse, de
 saakaldte Eldste, men disse hørte næsten ude-
 lukkende til de strengt Orthodore af den gamle
 Skole, der modsatte sig enhver Reform baade
 i religiøs og social Retning. Der udøvedes
 et vist Despoti i deres Regimente. Naar der
 f. Ex. ankom reisende fattige Jøder, gabe de
 Eldste Anvisning paa forskjellige af Menig-
 hedens Medlemmer, der saaledes vare tvingne
 til at besøge dem. I Bægringstilsælde idøm-
 tes de en Mulkt. Som et kuriøst Exempel paa
 disse Eldstes Vilkaarlighed kan anføres, at
 en Mand af Menigheden ved Navn Joseph
 Philip i 1787 blev paa en vis Maade ex-
 communiceret, fordi han mødte ved en religiøs

Ceremoni i Synagogen med en Parok, der havde en anden Form end de Melkes. Derom eksisterer der en komist Brevveksel, som, da den fremkaldte en retlig Bestikkelse, kom frem for Offentligheden. Striden førte endog til en Henvendelse til Kongen og til en Sag for Hof- og Stadsretten. Der fandt overhovedet ikke saa Stridigheder af lignende Natur Sted i Menigheden, og disse bidrog ikke saa lidet til det ilde Dømmeme blandt den øvrige Befolkning.

Jøderne vare saaledes en Raste for sig. Man dadlede deres Afsluttedhed, deres Mangel paa Kultur, man fordømte Skatterhandelen, man gjorde Nar ad deres Bedholdenhed ved gamle Kirkefælle, der i høj Grad netop be-
 styrkedes ved hin Afsluttedhed, og man indsaa ikke, at de eksklusive Forhold, som bandt Jødernes Hænder i enhver anden Retning end netop den, der var Gjenstand for den almindelige Dadel, var den egentlige Årsag, at altsaa Stylden ikke laa hos Jøderne selv, men i de Bestemmelser, der stødte dem bort fra det almindelige Samfundsliv. - Saaledes var det her i Danmark næsten i et helt Aarhundrede, og vil man kjende Datidens Jøder, saa kunne de, der optræde i de Holbergste Stykker, give en

temmelig korrekt Forestilling. Men omfider aahnedes Regjeringens Blik for det ikke blot Farlige, men ogsaa Sørgetlige og Ansvarsfulde i at lade en hel Menneskelæse saa at sige staa udenfor Samfundet og gaa en egen Vej, som ikke kunde Andet end føre til Demoralisation. Ved Plakat af 29de September 1788 bestemtes det, at saavel Haandværksmestre som Jøder skulde „have Frihed til at indgaa Aftord med hinanden om Læredrenges Antagelse“, paa det at, som det hed i Plakaten, „de herværende Jøder, ligesom paa andre Steder er begyndt, kunne vænnes til at lade deres Børn oplære til Haandværker, Manufakturier eller andre nyttige Haandteringer, hvorefter de paa loflig Maade kunde erhverve deres Brød og blive nyttige Borgere i Staten“. Det var Christian Colbjørnsen, hvem denne gavnlige Forandring nærmest skyldes. Herved var der gjort et vigtigt Skridt til, hvad man vel kan kalde Jødernes Emancipation i Datidens Forstand. Men Forholdene vare nu engang saaledes, at den tilføjede Virkning maatte have lang Tid til at vise sig i nogen fremtrædende Grad. Fordommen mod Jøderne var for grundfæstet til, at den saa let kunde bortryddes. De kristne Lægmestre gik kun

meget nødtigt ind paa at tage Børn af Jøder i Være, og fte-e det som en Undtagelse, saa vare disse Oringe næsten altid udsatte for Forhaanelser og Drillerier af deres Medlær-lærlinge. Paa den anden Side var Hærg til Handel, ikke saameget fordi den laa i Natu-rellet, men fordi den hvilede paa det Medarbej-des Tradition, endnu alisfor stor hos Jøderne til, at de kunde fiade sig fristede til at lade deres Børn oplære i et Haandværk, der med-førte større Møjsommelighed og ringe Udbytte i Begyndelsen, medens tillige hermed under-tiden var forbundet en nødvendig Tilfidsættelse af religiøse Skikke, som dengang overholdtes med den største Sirengheid, og hvis Tilfidsættelse endog medførte Forkjættning.

Fra selve Jødernes, især de mere oplystes Side, gjordes der imidlertid Alt for at bortrydde disse Hindringer. Hertil bidrog især det af Brødrene Cantor i Aaret 1793 oprettede Præmieselskab for den mosaiske Ungdoms Abbringelse til Kunster og Haandværker, hvortil Impulsen skal være udgaaet fra Christian Colbjørnsen. Bestyrelsen bestod baade af Kristne og Jøder, ligesom ogsaa Kristne ydede Bidrag og Kristne Præster holdt Talen ved den aarlige Generalforsamling.

Det var en Forening af sand velbædig Natur, der har stiftet overordentlig megen Nytte. Ved Hjælp af den er en stor Del af den jødiske Ungdom bleven dygtige Haandværkere. Den bestaaer som bekjendt endnu, men dens Virksomhed gaar nu nærmest ud paa at understøtte Haandværkere, saavel Kristne som Jøder, ved Laan og paa anden Maade; thi at give kristne Haandværksmestre Præmier for at tage Jøder i Lære er nu overflødig. Men et stort Fremstridt i Jødernes Dannelselse og Kultur stæder ved den forbedrede Undervisning, der hidtil havde været overordentlig forsømt. For den mandlige Ungdoms Vedkommende blev den, som alt anført, hidtil kun besørget af uvidende Polakker, og indskrænkede sig saagodtsom kun til det hebraiske Sprog, og Kvinderne nøde endog slet ingen Undervisning. Disse Forsømmelser bleve i Aarhundredets Begyndelse for en væsentlig Del afhjulpne for de bemidlede Klassers Vedkommende ved Oprettelsen af det Bing & Kallisch'ske Institut, ligesom ogsaa Jøder nu kunde optages i kristne Instituter. Men uforgængelig Fortjeneste har afdøde Etatsraad Nathanson af det jødiske Undervisningsvæsen. Det skuldes ham, at Drengeskolen og senere Karoline-skolen for Piger blev oprettet, og heri blev

han understøttet navnlig af den bekjendte Hof-
raad David Umsel Meyer med Raad og
Daad. Hermed var der sørget for de ube-
midlede Klassers Fremskridt i Kultur og
Dannelse, og den Nytte, disse Skoler have
stiftet, er uberegnelig.

Alt havde saaledes været paa bedste Vei til en
grundig Reform, dersom Regjeringen ikke
havde vist en altfor stor Eftergivenesshed ved at
tillade de mange, efter den Tid indvandrede
Jøder, der hverken besad Formue eller havde
lært en nyttig Haandtering, at bosætte sig i
Danmark. Dette geraabede de indfødte Jøder
til stor Glæde. De Fremmede, som kom her-
ind, og hos hvilke man umulig kunde
forudsætte den Kjærlighed til Fædreland og
den Agtelse for Medborgeres Dømmelse, som
hos de Indfødte, søgte for en Del at friste Livet
ved Statterhandel og ved anden lignende Trafik,
og saaledes stæde det, at den indfødte, retslafne
Mand af den mosaiske Troesbekjendelse blev
slaaet i Hartkorn med Hine og medindbefattet
under den almindelige Dom, som Udsfudet
havde givet grundet Anledning til. „Og
alligevel“, siger en Datidens Forfatter (1813),
„maa man, naar man vil være oprigtig, ind-
rømme, at mangfoldige af de nærværende

mosaiske Trøstbæjendere i Kjøbenhavn virkelig have gjort betydelige Fremstridt i Opvæning i de to sidste Aart. Deres Børn faa en til Tidens Kultur passende Uddannelse, det saakaldte Jødesprog afstøffes, og den opvoksende Slægt begynder alt mere at faa Smag for gavnlig og nyttige Syssler". Forfatteren mener, at naar først den gamle, virkelig rettroende Slægt er uddød, vil Forskjellen mellem Jøde og Kristen som Borger og Undersaet ganske ophøre af sig selv.

Denne Spaadom er, som man veed, gaaet i Opfyldelse. Men forinden vi gaa over til vort egentlige Formaal, er det fornødent, til bedre Forstaaelse af det Følgende, endnu et Dieblit at dvæle ved daværende Tilstande. En af de væsentligste Klager, som Jødernes Modstandere fremkom med, var den, at det overvejende Flertal af Jøderne var Handelslende. Dette havde tiloløse sin Grund i de forhen omtalte Forhold, men det hidrørte ogsaa fra særegne Omstændigheder. Før Krigen var Handelen i Danmark indskrænket til den egentlige Handelsstand, hvortil Jøderne for en væsentlig Del hørte. Under Krigen og navnlig under Danmarks Neutralitet, da Handelen blomstrede i høj Grad, begyndte den saakaldte

Spekulationshandel, hvori Tusinder, der hidtil havde ernæret sig paa anden Maade, gjorde sig delagtige i det Haab hurtigt at kunne erhverve sig en Formue. Kristne deltog heri saavel som Jøder, og de Sidstes Antal var, skjøndt relativt stort, dog forsvindende i Forhold til de Førstes. I et Forsvarsskrift, som Repræsentanterne for det mosaiske Samfund udgav i 1813, anførtes det, at Kjøbenhavn dengang talte 2,400 Jøder, af hvilke 1,230 vare af Kvindelønnet og 1,170 af Mandlønnet. Af de Sidste vare 430 Børn under 14 Aar. Af de 740 voksne Mandspersoner fandtes der 34 Fabrikører, 35 Grossererere, 50 Studerende, Kunstnere og Ungdomslærere samt 140 Professionister med Svende og Dreng, der ene og alene sysselsatte sig med deres Profession. Saaledes var der kun omtrent 500 jødiske Handlende, og man kan deraf slutte hvor ubesøjet eller overdreven den almindelige Klage var, at Jøderne havde tilrevet sig næsten hele Handelen i Kjøbenhavn. Misundelsen gjorde sig herved tilvisse gjældende, og hvis Jøderne i samme Antal vare bleve Professionister eller Agerdyrkere, vilde Klagen over Antallet sikkert have gjort sig i samme Grad gjældende fra disse Klassers Side.

Men Antipathien blev tillige næret ved forstjællige, dels sande, dels falske Rygter. At flere af Jøderne laante paa Pant og toge høje Renter, kan tilvilde ikke negtes, men skøndt der vistnok var ligesaa mange, om ikke flere Kristne, der gjorde sig skyldige i det Samme, var det hos Jøderne en Brøde, der gjorde dem forhadte selv hos dem, der paa denne Maade tog Nytte af dem. Det Odiøse i denne Næringsvei var efter sin Natur det, som mest nedsatte Jøden i Almuens Øine. Nu kom en anden Anklage til, den, at Jøderne opkjøbte alt gammelt Sølv og Guld imod Bankosebiler, udførte det af Landet og derved trængte Kursen samt forøgede den almindelige Forarmelse. Dette og det Taabelige i disse Paaftande faa vi imidlertid Anledning til at omtale i det Følgende.

1 Af det ovenfor Anførte kan det sluttes, at Stemningen mod Jøderne, navnlig i Kjøbenhavn, i den Tid, vi sigte til, var alt Andet end gunstig og tillige særdeles modtagelig for Alt, hvad der kunde bidrage til at fanatisere den. Paa en vis Maade kan det sies, at der her ogsaa gjorde sig en vildledet Nationalitetsfølelse gjældende; thi Jøderne be-

tragtedes jo som et fremmed Folk med en egen Nationalitet, der ikke kunde assimilere sig med det Samfund, blandt hvilket det havde taget Ophold. Det fornødne Stof til yderligere Vækkelse af Fanatismen lod ikke vente paa sig; det kom som meget Andet fra Tyskland. Og saa her var Stemningen mod Jøderne, og den blev benyttet af forskjellige Skriblere til literære Speculationer, som man vidste kunde lønne sig. En Forfatter ved Navn Grattenauer udgav et væmmeligt Skrift mod Jøderne, hvilket fandt stor Uffættning. Og nu fulgte Skrift paa Skrift i samme Retning. Blandt de Forfattere, der paa denne Maade erhvervede sig et vist Navn, var Preusseren Buchholz. Han udgav et Skrift „Moses og Jesus“, der under Stinet af at ville reformere Jøderne og gøre dem til værdige Statsborgere indeholdt de stærkeste Anklager mod dem og forbandstede og fordreiede Sandheden. Bogen stred ligesaa meget mod Kristendommen som mod den mosaiske Troslæres Aand, men den var affattet med en vis Behændighed, i et flydende Sprog og med et Glid af Værdom, idet den var spækket med Citater af Rabbineres længst forglemte Skrifter. At disse vare revne ud af deres Sammen-

hæng, at de tildels vare falsk oversatte, at de overhovedet vare skrevne under helt forskjellige Forhold, hvorved da ogsaa deres Anvendelse var bortfalden, gjorde Intet til Sagen. Dette kunde Væamand, som manglede den fornødne Indsigt, ikke opnaa Erkjendelse af, og saaledes tog man alle disse Forbansninger af den israelitiske Tro for gode Varer. Et slikt literært Uvæsen kunde ikke Andet end i høj Grad forøge Intolerancen mod Jøderne i Tydskland, hvorfor ogsaa tilsidst den preussiske Regjering fandt sig foranlediget til at sætte en Vom derfor ved at lade udgaa Forbud mod ethvert Slags herhenhørende Skrift, enten det var imod eller for Jøderne.

Det nævnte Skrift af Buchholz fandt Digteren Thomas Thaarup sig foranlediget til at hylde sine Landemænd i en dansk Oversættelse. Det er endnu ubegribeligt, hvad der kan have tilstændet denne Mand, der havde leveret Arbejder som „Høstgildet“, „Peters Bryllup“, „Hjemkomsten“ og mangfoldige Poesier, der alle røbe en human og stjern Følelse, og som endnu kunne betragtes som Prydelser for dansk Digtekunst, til at omplante Buchholz's „Moses og Jesus“ paa Dansk. Der gik dengang det Rygte, at et Par Mænd

af den kjøbenhavnste Handelsstand, der havde gjort sig bekendt med Buchholz's Skrift og deri seet et Middel til at opflamme og udbrede det Had mod Jøderne, som de selv nærrede af egoistiske Grunde, forsøgte at faa det oversat ved en Boghandlers Mellemkomst. Det fortælles endvidere, at den Sidstnævnte i den Anledning forgæves henvendte sig til flere Literater for at faa det oversat, og at han saaledes tilsidst kom til Thaarup. Det fortjener iøvrigt at bemærkes, at Buchholz's Skrift alt var ti Aar gammelt, førend det blev oversat paa Dansk. Thaarup lod det ikke blive ved at oversætte „Moses og Jesus“ maadelig nok i stillistift Hensæende, som Baggesen siger, men han forsynede tillige Skriftet med en Fortale paa 62 Sider foruden med forskjellige forklarende Anmærkninger. Denne Fortale var i Grunden værre end Skriftet selv. Det var denne, der nærmest foregede Ophidselsen og tillige fremkaldte Modskifterne. Thaarups Opgave var det at bevise, at Jøderne ifølge deres Religion ere fritagne for Ophidselsen af ikke alene almindelige moralske, men ogsaa ligesomme borgerlige Pligter mod Kristne. Det vilde blive for vidtløftigt at nævne Alt det, hvorpaa han bygger sin

Paaftand; det vil være tilstrækkeligt at anføre, at han iftedenfor at holde sig til den sande Kilde for den mosaiske Religions Bedømmelse, det gamle Testamente, hentede sine Bestyldninger fra talmudistiske Skrifter gjennem en forvansket Oversættelse af enkelte, endog af deres Sammenhæng udrevne Steder. Gottlieb Euchel, der udgav et særdeles smukt og befindig affattet Modskrift, paaviste, at Thaarup havde taget sine Vaaben af Andres Rustkammer, disse igjen af Andres, og at man saaledes tilsidst stødte paa de gamle Vaabenborge, hvis Bestaafenhed tilfulde kan kjendes af deres Skilt og deres Skjolde. Disse Skrifter, der hidrøre fra Sluiningen af det syttende Aarhundrede, førte Titel af: „Der abgestreifte jüdische Schlangenbalg“, „Feuriger Drachengift und wüthige Ottergall der Juden“, „Der verdammliche Judenspies“. For at nævne enkelte af Thaarups Insinuationer, skal det anføres, at han gjennem sine Citater var kommen til den Slutning, at enhver Mened, enhver Voldsomhed imod en Kristen er ingen utilgivelig Synd for Jøder, ja, at Jom Kipur (Forsoningsdagen) giver Afslad for den største Forbrydelse, nemlig for Mened. Euchel opfordrer Ridder Hr. Thomas Thaarup for den almægtige

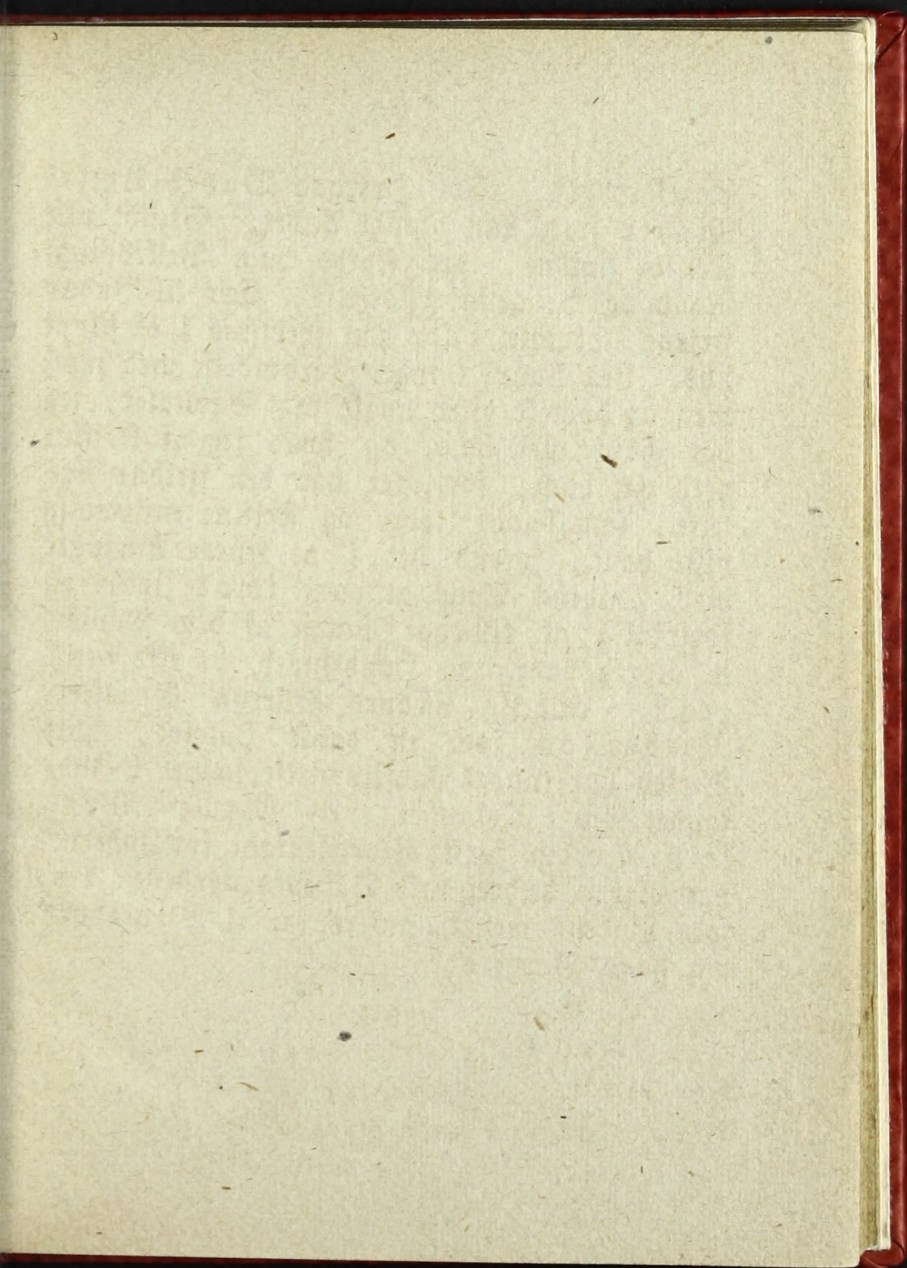
Guds Domstol, som er Alles Gud, for Mon-
 arkens Trone og for Publikums Domstol til
 at udpege det Sted af Jødernes Lovbog, som
 tillader dem at udøve Voldsomheder mod
 Kristne og begaa Mened mod dem. Han
 paaviser tillige af Rabbinernes Skrifter, at
 man ikke kan fritages for Løfter og Eder mod
 Andre, heller ikke mod Underledestroende, og
 hvad Thaarups Paaftand angaaer, at Jøden
 ifølge sin Religion har Lov til at bedrage
 Kristne, da anfører han herimod forskjellige
 Rabbinernes Udsagn, der i det Væsentlige gaa
 ud paa, at det er forbudt at stulle eller be-
 drage Hvemsomhelst i Handel og Vandel, og
 at man maa tilkjendegive Kjøberen, selv om
 det er en Alrum (en Underledestroende), naar
 de Varer, der stulle sælges, have en Fæl
 eller Ryde.

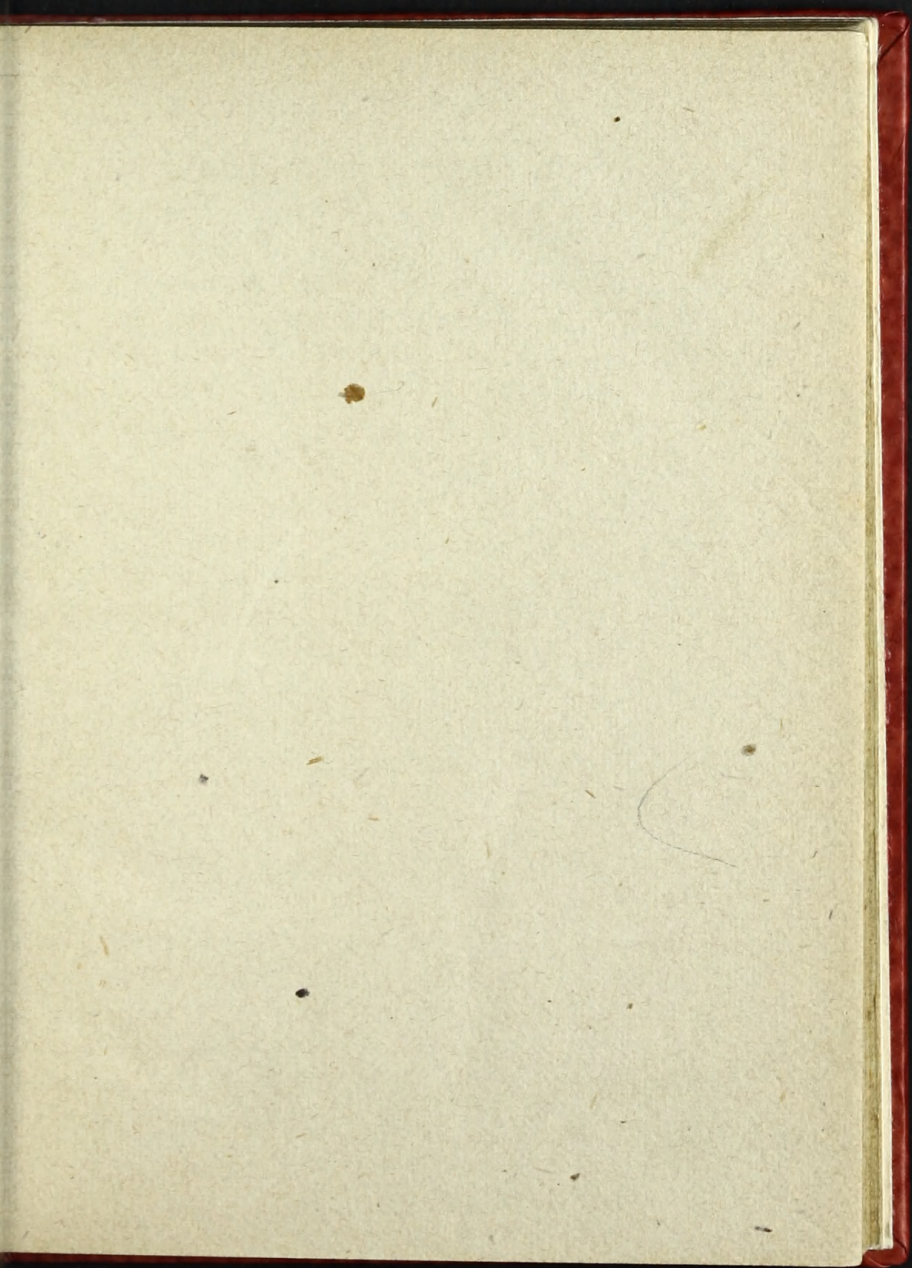
Vi ere her uvillkaarlig komne ind paa
 Modskrifternes Gebet, men disse egne sig-
 saa bedst til at belyse de Thaarupste Insinua-
 tioner og Forsøg paa at lægge Jøderne for
 Had, hvilket han dog forsitrede ikke havde
 været hans Hensigt. Det var daværende
 Etatsraad Bærens, Justitiarius i Politiretten
 og Assessor i Hof- og Stadsretten, en
 for almindeligt Borgervel utrættelig Mand,

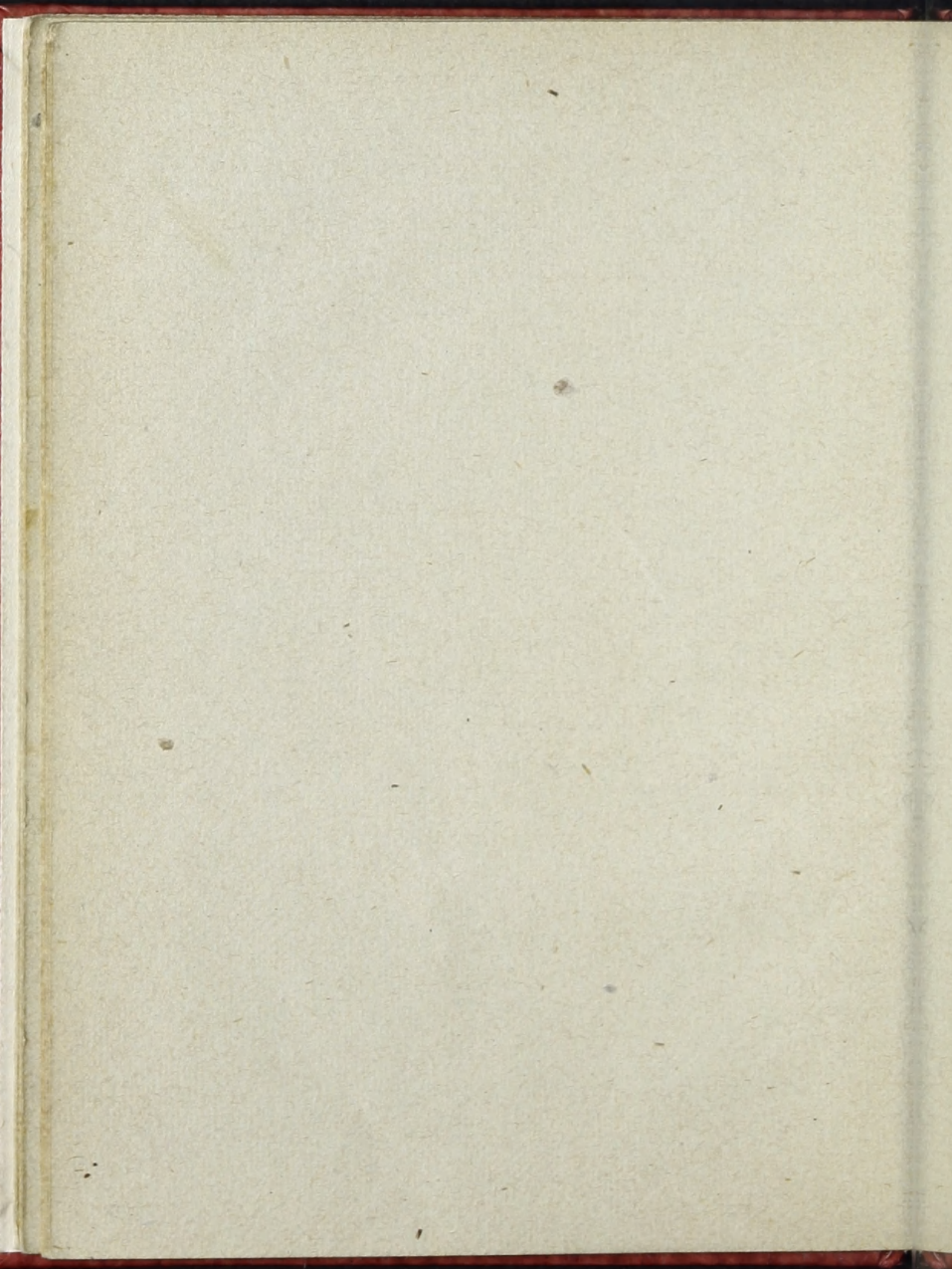
Medlem af forskellige Selskaber til Tolerances og Humanitetens Udbredelse, der først optraadte mod Thaarup dels i en Artikel i „Nyeste Skilderi af Kjøbenhavn“, betitlet „Kjøbenhavns Bøder ligesaa gode Borgere som de Kristne“, og dels i et selvstændigt Skrift „Tillæg til Moses og Jesus“. Foruden at han heri imødegaaer Thaarups Paa-stande og beviser Uædelheden af Buchholts's Skrift, paaviser han, at de kjøbenhavnske Bøder ligesaa godt som de Kristne opfylde almindelige moralske Pligter, og at de ere gaaede og gaa frem i Kultur og Oplysning med stærkere Skridt, end man har kunnet vente det paa Grund af de Hindringer, som de Kristne i denne Retning lægge dem i Veien; at de forholdsvis ved nyttige Kundskaber, Kunster og Haandværker gjøre for Borger-samfundet ligesaa Meget om ikke Mere end de kristne Kjøbmænd, at de i Fældetid have forsvaret Byen og Fædrelandet osv. Han giver dernæst forskellige Oplysninger om danske Bøder, der dels have indtaget en fremragende Plads som Videnskabsmænd, Kunstnere, Industriidrivende, dels have virket til Troesskælers Kultur og Oplysning. Han nævner saaledes den af alle Kristne som Videnskabsmand

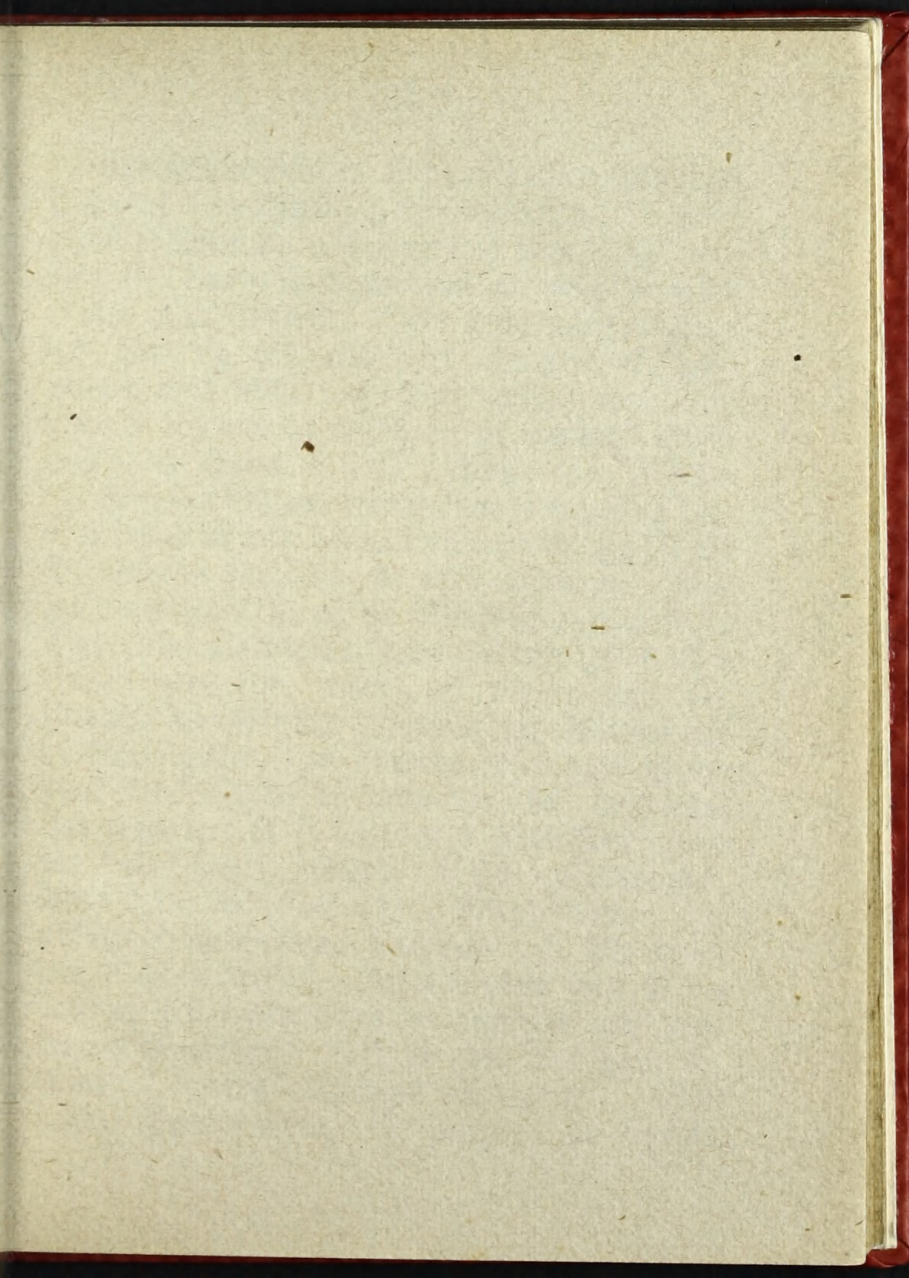
og Menneske lige agtede Doktor Jacobi, den som Lærd og Stribent be kendte Grosserer Gottlieb Eichel, „Skilderiets“ Ud giver, Boghandler S. Soldin, Regimentskirurg Jacobsen, Lægerne Gadolin og Marcus, hvoraf den Sidstnævnte gjorde Tjeneste paa Flaaden, Kandidat Magnussen ved alm. Hospital, Dr. Wallich, den berømte Botaniker, der blev ansat i Kalkutta, Cand. pharm. Muhr, som med Held havde anlagt en Kunst- bleg, Filologerne Wessely, Simon, Salomonsen og G. Moses, Juristen, Prokurator Deibanco, Digteren Fürst, Over læreren ved Friskolen Gedalia Moses; blandt Kunstnerne: Medaillør Jacobsen, Medlem af Kunstnernes Akademi, Historiemaler Ham, Portrætmalerne Frændel og Liepmann, Komponist og Violinist Gerson; som kyndige i levende Sprog: Translatørerne Henriques, Italiaender, Bonnier og Meldola. Endvidere omtaler Värens de Haandværkere, der have gjort sig bemærkede ved de aarlige Udstillinger af Kunst- og Flids frembringelser; han nævner Klædefabrikørerne Philipsen og Henriques, i hvis Fabrik der arbejdede 120 Personer, og som paa egen Bekostning havde oprettet en Skole for krifne

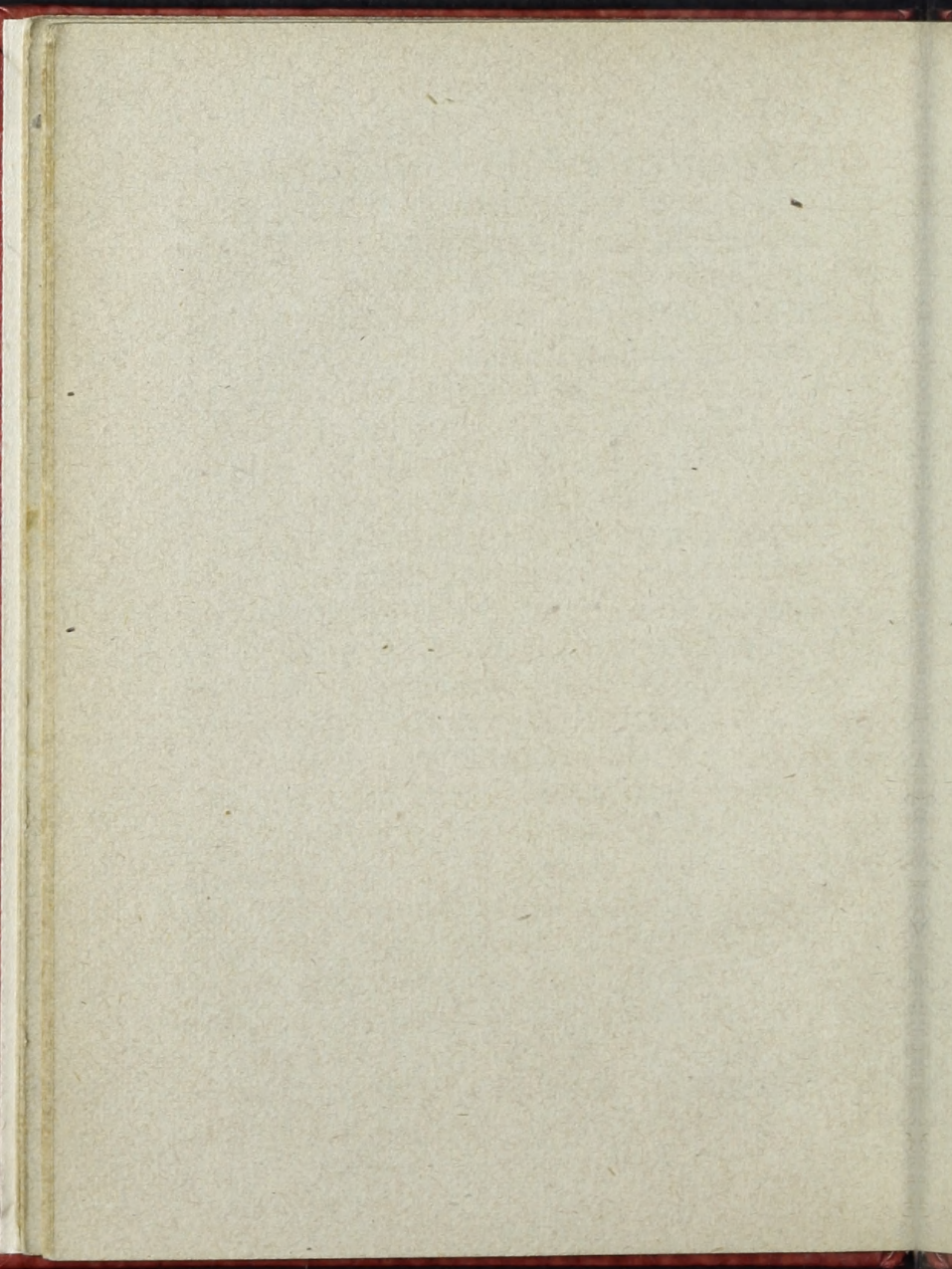
Arbejderbørn. Om Hofraad David Amstel Meyer siger han blandt Andet: „Skulde alle Kristne vidne, der skyldte ham Veiledning, Raad og Pengeunderstøttelse, især til Fad-
 striens Fremme, vilde han fremstaa i et sjønt
 Lys. Jeg staaer i ingen Forbindelse med ham,
 men at dømmes efter nogle faa Samtaler, jeg
 har haft med ham, og hvad jeg af Kristne
 veed om ham, fortjener han den sjældne Ug-
 telse, som baade Jøder og Kristne enstemmig
 viste ham, førend det i de senere Aaringer
 blev Dagens Tone at være imod Jøder og
 fortrialig at tillægge mange af dem Tanker,
 de aldrig have, og Handlinger, de ikke tænke
 paa.“ Endelig nævner Bärens Grosserer
 Mathanson som en dansk Patriot, hvis
 Virken har fundet Baastjønnele saavel i Ind-
 landet som i Udlandet. U. Mæaler Wes-
 selh, der var første Repræsentant for Jøderne,
 var bleven hædret med Danebrogsordenen for,
 som Bärens mener, anses for et Vidnesbyrd
 om hans Borgerdyd.

Statsraad Værens Bemærkninger besvarede Thaarup i et Skrift, „Aftounget Svær“, hvori han beraabte sig paa sine rene Hensigter og værgede sig imod Anklagen for at ville befordre Hædet mod Jøderne. Ikke desto mindre gjen- tog han og fastholdt sine tidligere Bestyld- ninger mod disse, og hans Skrift var over- hovedet i Tone og Indhold et værdigt Sids- stykke til Fortalen til „Moses og Jesus“.

Foruden Værens traadte blandt ansete og ber- til beføiede Mænd ogsaa Digteren Baggesen i Stranterne for Jøderne mod Thaarup. No- get egentligt Bidrag til Stridsspørgsmaalenes Afgjørelse indeholder hans Skrift „Om Jø- derne“ vel ikke, men det vidner om den Skade, der opfyldte Digteren ved Tanken om de Forfølgelser, som Jøderne atter vare Gjen- stand for. Han aftrykker heri det fortræffe- lige „Maleri af Jødegaden i Frankfur“, som han alt havde optaget i sin „Labyrinth“, samt kritiserer flere af de Stridskrifter, der udkom i Jødesiden, hvorved han ikke gaaer lempelig tilværks. Iøvrigt giver han Bevis paa sin Upartiskhed ved at bemærke om „Jø- dernes Angriber“: „Hvad der kan have be- stemt Digteren Thomas Thaarup, denne sande Hædersmand, til saaledes at beplette

sin literariske Glæde, idetmindste for den korte Tid, hans, som det synes, i største Hast udpuftede Skrift vil læses, er uden tvivl en langt undskyldeligere og tilgiveligere mennesselig Svaghed end nogen af de Bevæggrunde, Modpartiet har stillet paa og bestrykt ham for, over hvilke sidste jeg troer ham uendeligen ophøiet". Af en ikke ringe Værdi er en Slutningsanmærkning, som indeholder Baggens Anstuelser om Stridskrifter og Pennefeilder, der, forsaavidt de ere at betragte som „literariske Oplob“, ikke gjøre Regjerings Mellemkomst nødvendig.

Til Baggens Skrift knytter der sig en for Datidens literære Forhold ret betegnende Episode. Den som Theateroversætter bekjendte N. T. Bruun havde ogsaa givet sit Beshv med i Jødefeilden ved at skrive en temmelig daarlig Bise derom, hvori han stillede sig paa et Slags upartist Standpunkt, idet han gav baade Jødernes Angribere og deres Forsvarere Ret*). Denne Bise omtalte Baggens

*) Som en Mundsmag af denne Bise, der bestod af ikke færre end 18 Vers, hidførte vi følgende:

„Så det var sandt, hver Christen var
Et ægte Dyds eksempel,

paa følgende Maade: „Jeg er vis paa, at alle mine Landsmænd uden Undtagelse, dem, disse Vers komme for Die, ville finde deres danske Hjerter oprørte mod denne raade Blodtørst, som suhser deri. Umulig kan jeg tro, at denne Vise er af den N. T. Bruun, hvis ikke mindre end blufærdige Fæder selv fralagde sig en meget anstændigere og godmodigere, og haaber derfor, at den vil oprøre ham mest af Alle“. Den, som Baggesen her sigtede til, var Prof. Thomas Chri-

At Retfærd i hans Hjerter har
Udlaaret sig et Tempel!

Men, desloværre! tidt vi se
Deri en uren Lue;
Saa vi maa raabe At og Be,
Naar vi vor Broder stue.

Imidlertid, jeg finder ei
Just alle Fæder vakre,
Og gad nok vise Vintervei
Til alle dem, som statre,
Jeg mener ei ved Stakkeri
Blot dem, som sælge Klæder,
Men dem, som gaa for Svøben fri
Og sælge Danmarks Fæder.

Men da ei blot en Fødestof
Man sparked ud af Landet,
Af lumpne Kristne mangan Stof
Jeg førte over Bandet.

stopher Bruun, Forfatteren til de berøgtede „Fritimer“, for hvis Skyld han maatte lade sig omkonfirmere. Det Hb, han fik, virkede yderst irriterende paa den gamle Mand. Han udgav et Skrift „Alte om Jøderne, men deres Gjenløser, Justitsraaden“, hvori han gennemheglede Baggesen i Udtryk og i en Form, som idetmindste i den bedre Litteratur søger sin Måge.

Til de nævnte Forsvarere for Jøderne sluttede sig den bekendte Journalist Werfel, der udgav et Par Breve til en Ven paa Landet, hvori Striden blev behandlet paa en populær og fra Humanitetens Synspunkt meget indtrængende Måde, samt forhenboerende Assessor i Hof- og Stadsretten, Historikeren Jens Kragh Høst, der udgav Lueders Modskrift mod Buchholtz's Bog i dansk Oversættelse under Titel „Om Jødernes Forædling ved Regjeringen“; Oversættelsen havde dog sin største Værdi i en som Tillæg trykt Skrivelse fra en uanavngiven Forf. til Oversætteren, hvori der med stor Sagkundskab blev givet en Udsigt over

Jeg troer, jeg aabne en Grav
 For dem, som os udsuge,
 Og Borgerblodets røde Hav
 Hver Nidding skalde sluge“.

den danske Handels Historie i de sidste 25 Aar, for at gjendrive den Paastand, at Søderne skulde være Aarsagen til Pengevæsenets Forsald. Af denne Skrivelse, der, som det senere har vist sig, hidrørte fra daværende Grosserer, senere Etatsraad M. L. Nathanson, Asocié af Handelshuset Meyer & Trier, kunde vi være tilbøielige til at meddele et udførligere Udbrag til Belhøring af de daværende Handelstilstande, dersom ikke Feuilletonformens Fordringer afholdt os derfra. Vi maa derfor indskrænke os til at anføre, at Forfatteren ved fuldstændige historiske Kjendsgjerninger bevisste, at den Forværrelse af Pengevæsenet, under hvilken Danmark led efter Krigens Døds, havde sit egentlige Ophav i det engelske Overfald, i Kursens Trykning ved Sølvets Udsending af Landet for fremmede Varer, overhovedet i Handelsens Standsning, i den daarlige Høst i flere Aar osv. Han godtgjør det Taabelige og Vorenerede i den Paastand, at Opkjøbet af Sølv og Guld, der ligesaa godt stete af Kristne som af Jøder*), udøvede nogensomlæst Ind-

*) I sit i 1860 udgivne Skrift: „Historisk Fremstilling af Jødernes Forhold og Stilling i Dan-

flydelse paa Kursen, og heller ikke Agiotagen, der nok for et Øieblik paa en kunstig Maade kan indvirke paa Kursen, men aldrig, naar ikke andre Aarsager ere tilstede, kan tilvejebringe en virkelig Forbættelse. Tillige erklærer han de gængse Historier om de store, af Jøderne her i Landet ved Smaahandel og Ager opsamlende Rigdomme for en Fabel. Han siger: Der har i de sidste 40 Aar kun været to ret rige Jøder i Kjøbenhavn, men de drev ogsaa ordenlig Handel, og den ene af dem efterlod trods sine udbredte Forhold kun 130,000 Rb.,

mark, navnlig Kjøbenhavn", ophæver Nathanson yderligere, at det nævnte Optræk af Sølv og Guld skete for ingen Anden end for Finantseministerens eget Bærelskontor. Det var dette Etablissement — siger han videre — som direkte og indirekte opkjøbte alle rede Valuta, Sølv og Guld i Mønter og i Barrer, Sølvstøi og Bæjler paa Udblandet. Det købte Alt, hvad det kunde forskaffe sig, og heri gik man saa vidt, at man endog nedlod sig til det Allersmaaligste, saa at man lod købe Sølv- og Guldsager paa Assistenthusets Auktioner, ja, man lod endog engang Inspektoraad Berghelsen reise til Kjøge for paa en der afholdt Auktion at købe noget Sølvstøi. Disse Operationer for at opkjøbe rede og fremmed Valuta drevs ikke alene her paa Børsen, men endog i Norge, hvor der ikke opholdt sig Jøder.

den anden kun 80,000 Rb. Nogle faa Andre efterlod sig fra 10,000 til 50,000 Rb., men aldrig i klingende Mønt. Deres Efterladenskaber bestod for det Meste i lgl. Obligationer, Aktier osv. eller faste Ejendomme, især i Nærheden af Synagogen i Ræderstræde.

Dette Indlæg var, som sagt, et af de vigtigste, men en kraftig Modstand mod Fanatismen og den vilde Opinion reistes ogsaa ved et Slags Ugeskrift „Nordlyset“, der udgaves af Boghandler Bonnier og indeholdt i en gennem flere Numere gaaende Artikel en grundig, ved interessante Kjendsgjerninger støttet Smødegaaen af den Thaarupste Fortale til „Moses og Jesus“. Forfatteren er ikke nævnt og, saavidt vides, er det ingenfinde blevet bekjendt, hvem han var, men han besad en sjelden stilistisk Færdighed, hvori han ikke staaer tilbage for Nutidens bedste Skribenter, og hans Skrift er gennemtrængt af Overbevisningens Varme. Skjøndt han udfoldede en ikke ringe Lærdom og Kjendskab til den gamle jødiske Literatur, synes dog Alt at tyde paa en yngre Mand. En anden ung, men navnlig den senere har erhvervet sig et meget bethdeligt Navn som æsthetisk Kri-

tiker, Videnskabsmand, Statsøkonom og Politiker, optraadte ved denne Leilighed første Gang offentlig. Blandt Skrifterne fra hin literære Jødefeide findes der nemlig et, betitlet „Et Par Ord i Anledning af Forerindringen til „Moses og Jesus“ af D. Nathan = David“, Kjøbenhavn 1813. Man veed, at Konferensraad David har dette Navn, forinden han gik over til Kristendommen. Han tog naturligvis ved den nævnte Leilighed Jødernes Parti, men vel ikke saameget derfor som paa Grund af den Omstændighed, at han som Jøde havde at nærme sig det kongelige Theater, blev en af ham paa Scenen bragt Oversættelse af et fransk Stykke „Det unge Menneske paa 60 Aar“ den 4de Decbr. 1819 udpeben paa den eklatanteste Maade. Idetmindste angiver Overstou Religionshad som Grund til Stykkets Skæbne.

Heller ikke Digteren Steen Steensen Blicher, som dengang var theologisk Kandidat, undlod at tale Jødernes og Menneskehedens Sag. Han udgav et lille Skrift, hvori Spørgsmaalet „Bor Jøderne taales i Staten?“ blev belyst baade fra Statens og Humanitetens Synspunkt, og hvori han kom til det Resultat, baade at der burde gives

Jøderne medborgerlige Rettigheder, og at Staten ved en direkte Virksomhed burde tage sig af deres Kultur og Forædling. Endnu skal nævnes et i 9 Numere udkommet Tidsskrift „Antijudas eller et hidtil ubørt og almen-nyttigt Forslag. Et Tidsskrift, Thomas Thaarup helliget (udgives hver Sabbath), forfattet af E. Frederichsen, Typogr. Cultor.“ Dette Tidsskrift var en ikke ubittig Persiflage paa Thomas Thaarups Fortale og „Moses og Jesus“, men den blev rigtignok ved at strækkes igjennem 9 Numere noget trættende. Forfatteren, der sikkert var en Anden end den nævnte Typograf Frederichsen, hvis denne nogensinde har eksisteret, paaviste heri af den ældste Bibelhistorie, hvilke gruelige Forbrydere Jøderne havde været, og hvilke Straffe der burde have været dikteret Synderne. Saaledes burde Jacob for Bigami med Lea og Rachel have været straffet med toaarigt Fængsel, Salget af Joseph burde have paa-draget hans Brødre baade Fængsel og Bøder; heller ikke skulde Joseph, skøndt han senere blev Minister, være gaaet Ram forbi for sit Sandfigeri og for Historien med Bøgeret. Og hvad forjente ikke Jøderne for de Tyver-lofter, de slæbte med sig fra Egypten? Moses

var en sand Demagog, og hvor grusom han var, fremgaaer deraf, at han lod Oprørsstifterne Datan, Coran og Abiran strax opsluges af Jorden. Hvilken Enrage kunde handle græsseligere end Samson, som for at myrde den i Theatret samlede Filister, Noblesse hengav sig selv til den visse Død. Saaledes vedblev Forfatteren at gjennemgaa den jødiske Historie. Han sluttede med, at alle Jøder til Straf for egne og Forfædres Forbrydelser burde kastes op til Maanen.

De i det Foregaaende nævnte Strifter og flere andre til Forsvar for Jøderne vare alle rettede mod Thomas Thaarups Fortale og hans Oversættelse af „Moses og Jesus“, men hermed var denne Jødefælde-Literatur langt fra ikke udtømt. Thaarup fik i sine Angreb en Assistance, som han, hvor fanatisk han end i dette Spørgsmaal kunde være, dog vist neppe skjattede synderlig om. I bunden og ubunden Stil udkom der en Hærstare Bjecer, af hvilke de fleste kunne henregnes til Smudslitteraturen — og hvor kunde det være Andet? Striden sydselsatte i høj Grad Gemytterne, og selv de fletteste Jofire af nederdrægtig Alindshyge og Had kunde gjøre Regning paa god Afsetning. Den literære Industri af den foragteligste Art vilde

saaledes her finde et rigt Marked. Til denne Kategori henregne vi dog ikke det af Vice-kanans Otto Horrebow udgivne Tidsskrift „Jødernes Krønike“, helliget Ridderne Thaarup og Bärens, hvor forkasteligt det isørigt var i sin hele Tendens og hvor yderst maadeligt det var i Indhold og Form. Horrebow var en religiøs Sværmer, excentrist og med en indskrænket Synskreds. Han miskjendte ikke Jødernes hele Mission i Oldtiden, men han mente, at da denne Mission var fyldestgjort ved Kristendommen, burde ogsaa Jøderne kristnes, ikke blot for deres evige Vels Skyld, men tillige fordi de bidrog til at desorganisere Staten. Dette Thema varierede han, paa Prosa og i Vers, gennem en Række af 13 tætttrykte Numere. Et af hans Digte, indført i „Jødernes Krønike“ Nr. 8, hvilket karakteriserer alt det Øvrige, anføre vi her til Prøve:

Jødekavalleriet.

„Støvsfær hiset op mod Himlen sige.
 Hør Hestehoves Tramp! Hvad vil det sige?
 Det visstnok er er helt Kavalleri
 Af Helte, drømmende et Bellevue,
 Et yndigt Syn af kampindviende Sletter,
 Hvor Keiser Død sin Offerfest anretter,
 Og Knusles Hylen rædsomt blander sig
 Med Gisp af Døende blandt Frænders Lig“.

Saa tænkte jeg ved Hestegallopaden
 En Sommerdag, da jeg gik ud af Staden
 Hen til det smilende Charlottenslund
 At nyde Freds og Glædens blide Stund.
 Jeg skyndte mig at se de bjærve Helte
 Med mandigt Dies Ild og Sværd i Belte.
 Men Baggesens Smaansjunker jeg saa
 Hel pyntede som om de skulle gaa
 Til Stormænd, smigre Damer, gjøre Andet,
 Hvorved vor Lykkes Vin ei bli'er for vandet.

I Herrer, der saa modigt ride kan,
 Til Hest forsvare tappert Fædres Land;
 Thi Fædres Land, I dette selv jo siige,
 Er det, hvor I kan se Profitten siige.

Jeg nærmed' mig til Pundens skønne Egn.
 Der stærmed' trngt i Danerkongens Hegn
 Betsignelsen, jeg saa i Havets Bølger,
 Hvor Diet paa den sølvblaa Slette følger
 Med Glæde Millioner Fiskes Leg,
 Som vidner, Rigdom ei fra Danmark veg.
 Der hørte jeg fra Iysgrønne Kroner
 En yndig Harmoni af Glædestoner
 Og Solen smilte blideligen ned,
 Og aandede i Straaet Frugtbarhed.

„Her“, tænkte jeg, „til denne Edens Have,
 Som Danerkongen plantede, Nordens Brave
 Lykbandre, som i fordums gode Tid
 For Stolthed fri og for dens Søster Nid,
 Tilføds, i pene, hjemmegjorte Klæder,
 Udvortes rene, rene og i Sæder,
 De tarbelige Maaltid bringe med,

Som selv de bære huldt i Enighed,
 Imens de alt i Tankerne sig fryde
 Ved den Forfriskelse, som de vil nyde,
 Ei slaa Konditorstads, men kraftfuld Mad,
 Tillavet hjemme, sat paa renlig Fad,
 De sig et Huslighedens Tempel bygge
 I Sangens Løvhals ynderige Skygge,
 Og Tiden iler glædelig forbi
 Ved Hjertets og Naturens Harmoni“.

Nu pludselig en Støvsty Diet mødte,
 Og atter paa Smaasjunkerens jeg stødte.
 Han i sin Gid med Vælde foer affted,
 Hans Dragt var engelsk, maasse Hjertet med*),

Han hørte selv. Jeg tænkte: „O, det Bedste
 For Dig, som kan saa mægtig slyre Heste,
 Er, at med Landsmænd Du forener Dig
 I et Kavalleri, der viser sig
 Saa tappert som i Oldtids Jøbedage.
 Men skaaner Kvinder dog og gamle Svage,
 Og spæde Børn; thi mer det gaaer ei nu,
 Dem Hovedet at slaa som Skaar itu.
 Et Kristenstommen — tør I negte dette —
 Fremvirket har: Mænd gaa med Mænd irette
 Paa Kampens Dag; Modstrider fælder man,
 Men falder ei den Bærgeløse an“.

Vel, med et hægt Kavalleri da møder
 Til Landets Forsvar, ridderlige Jøder

*) Man erindre, at dette skreves kun saa Ar efter
 det engelske Overfald.

I godt kan ekvipere Eder selv.
Guldstrømmen flød jo ind i Eders Elv.

Hvor maliciøs end Tankegangen og Tendensen er i dette Digt, er det dog meget anstændigere end det Allermeste af, hvad Horrebom ellers producerede i sin „Jødernes Krønike“, der foruden Forfatterens egne Produkter indeholdt indsendte Stykker, som alle mere eller mindre hadefuldt vare rettede mod Jøderne. Men selv dette var næsten uskyldigt mod de Gistblomster, som Skandalelitteraturens Mistbænk flød frem til Bedligholdelse af Læsepøbelens Had. Især var det afskillige Typografer — idetmindste vare Forfatterne anførte i denne Gaenstab, men mulig var det kun fingerede Navne — der gjorde sig bemærkede ved denne literære Virksomhed. Af en Typograf M. A. Stroyer findes der ikke færre end tre Skrifter, nemlig: „Atter Noget om Jøder“, et poetisk Sendebrev til en Ven af Landet; „Atter Bedemandstil eller den allersomnøsteste Vise, der ogsaa behandler Jøderne, Indtægten bestemt til en Skinke“; „Moses Ben Ephraims Jordekjærd, af Sørgehusets pligtsskyldige Tjenere som et ringe Bævis paa Erkjendtlighed“, Altsammen beregnet paa Pøbelens onde Instinkter. En Person, som kaldte

fig Federico, udgav paa Tydst en gemen Pjece „Moses der Jud“ og et Tydspil: „Isaak oder der Krug geht so lange nach Wasser bis er bricht“, hvori det fremstilles, hvorledes en Jøde søger at snyde en Kristen. En Typograf A. Petersen fremtraadte med en „Belment Sandheds-Sang til Jøderne i Anledning af de dem tillagte Beshyldninger“, hvori det hedder:

Hvo Andre end I streifer Landet omkring
 Og snuser i Gaarde og Huse,
 Og kjøber enhver ubethdelig Ting,
 Selv Laaget af Stamfædres Kruse?
 O sig mig det, Jøde! om det Du et veed,
 Seg troer jeg af Dig faaer den bedste Bested.

Smidleritis er Forfatteren saa god at tilføie:

Dog — der findes ædle og agtede Mænd
 Blandt Eder, hvis Værd jeg paaftjener,
 Der ofte sig viser som Armodens Ven
 Og Gavnelyst rundelig lønner.
 Men disse Udmærkede ere — kun faa,
 Blandt Eder som skjønnne Violer de staa“.

En anden Typograf, ligeledes med Navnet Petersen, producerede sig med „Jødernes Syndereregister, en Samtale imellem en Kristen og Jøden Samuel“, hvori den Sidstnævnte giver sin Troesbekjendelse tilbedste, der naturligvis gaaer ud paa at bedrage de Kristne.

Af en G. Wilhelmsen findes der en Vise „De skatrende Jøders Betjendelse“, skreven til Melodien „Ung Adelskone“, og den samme G. Wilhelmsen har endvidere forfattet en „Sang til Vire om den ikke mindre end blufærdige Professor C. C. Bruns ikke mindre end blufærdige Svær til Justitsraad Baggesen“ til Melodi: „Ratten er mit Sødskendebarn“. En Typograf F. Friderichsen stiller sig i en tydst Piece „Moses und Christus, eine Kleinigkeit zur Beherzigung“ paa et mere upartist og tolerant Standpunkt og slutter med, at han elsker alle reistafne Folk og hader alle uforbederlige Kjærlinger, enten de ere Kristne, Jøder, Muhamedanere eller Hedninge. En Cand. phil. L. Jensen møder med et Indlæg, betitlet „Jødeforsvarerne, quasi lucus a non lucendo, især med Hensyn til Tiderne“. Som man strax af det latinske Ordspøg aner, har man her en lærd Mand for sig, og han er heller ikke tabt bag af en Vogn. Han viser sig som Filosof og Statsøkonom. Han forstaaer uader Benævnelsen Jøder baade Hebræer og Kristne, de Daarlige af begge Parter, dog gaar det mest ud over de Første, uagtet Skriftets Titel dog tyder paa, at det er hans Hensigt at forsvare

dem. Iøderne have for megen Frihed, mener han, de maa fortrinsvis udtages til Krigstjeneste, og den hele Skare, som opholder sig i Læderstræde og paa Amagertorv, maa udtages til Soldater. For al den Udaad og Ulykke, som Iøderne have paaført Landet ved at tilloffe sig og tildels udføre alt Guld og Sølv anseer Hr. Jensen det aldeles billigt, at det paalægges dem at levere Rigsbanken for 50 Millioner Guld og Sølv (Baggesen spørger Forfatteren, om han veed, hvad en Million er) for den Pris, som Banken har bekendtgjort at ville betale for disse Metaller. Han mener endog, at det paa ingen Maade kunde betragtes som nogen Uretfærdighed, om Regjeringen befalede Iøderne at erlægge denne Sum, „men“, tilføjer han godhedsfuldt, „dette Forslag vilde jeg dog ikke gjøre, da jeg veed det strider imod Regjeringens milde Slaansomhed endog mod de groveste Forbrydere“.

Samme Forfatter undersøger dernæst som Statsøkonom Aarsagen til den overhaandtagende Dyrhed. Denne bestaaer deri, at Folk leve for flot: „Professionisterne“ — siger han blandt Andet — „ville ogsaa leve nu som før, de ville for det Meste efter Sædvane have deres Suppe og Steg om Søn-

dagen, og meget ofte maa idetmindste Fatter
 have sig lidt Varmt om Aftenen. Jeg har
 seet min Stomager drille sin Kaffe om Efter-
 middagen med Rhyddertbehalter til, og om
 Aftenen at spise sin Gaasesteg, da en Gaas
 kostede 10 Rd." Derfor er Arbejdslønnen
 saa høj, Skræderen tager 10 Rd. for at
 vende et Par Pantalons uden Foder og Tillæg
 og idetmindste 3 Rd. til Silke, og Stoma-
 geren maa have 16 Rd. for at forsaale et
 Par Støvler. Forfatteren har endvidere seet
 simple Mænds Koner købe paa Torvet 5 til
 6 Lammehoveder til 2 Rd. Stykket, og saa
 udbryder han: „Det er harmeligt at tænke
 paa, og hvad Ende vil dette tage, naar det
 saaledes skal blive ved." Han slutter sit Skrift
 med følgende Bemærkning: De mest uforstam-
 mede troer jeg dog Fisterne ere, som tage 9,
 10 Rd. for et Par Fistelunger, 4, 5 Mk. for
 en Rødspætte, 7, 8 Mk. for et Knippe smaa
 Sletter, som i forrige Tider mangen Gang
 solgtes for 2 Skilling. Disse Folk ere næsten
 værre end de hebræiske Jøder, og dem kunde
 jeg ønske nok saa haardt straffede som disse."
 Det behøver vel ikke at bemærkes med Hensyn
 til de anførte høie Priser, at Talen er

om Repræsentativer, som dengang stod overordentlig lavt i Kurs.

Endnu skulle vi anføre, at en Literatus G. Vilhelmsen i et Skrift søgte at besvare det Spørgsmaal, om Jøderne i den danske Stat vare ukristelig behandlede, og naturligvis derved kom til den Slutning, at de i Grunden vare behandlede bedre, end de fortjente. Da Alt, hvad der angik denne Sag, kunde vente god Uffætning, bleve ogsaa forskjellige gamle Ting bragte for Lyset igjen. En Literatus C. Christensen optrykte en gammel, i 1779 først udgiven Beskrivelse af en Jødesynagoge. Der blev udgivet en Oversættelse af et Uddrag af Krünizs økonomiske Encyclopædi om Jødernes Opførsel og Stæbne mellem andre Nationer. En P. Olsen meddelte Efterretninger om Jødernes falske Messias Sabbati Sevi osv. Man fandt sig ogsaa foranlediget til at fremdrage, hvad Konferensraad Møldenhawer og Etatsraad Schmidt Phiselded i deres historiske Arbejder havde udtalt om Jøderne, naturligvis alt Saaant, der kunde geraade dem til Slæde og opægge Fanatismen, og i et eget Skrift aftryktes forhenb. tgl. Konfessionarius, Dr. Bastholms Undersøgelse i hans i Aaret

1782 udgivne Anhang til den jødiske Historie, om „Aarsagen til, at alle de Kristnes Bestræbelser for Jødernes Omvendelse ere saa frugtesløse“. Bastholm selv, der dengang var en Mand paa henved de Firs, traadte ogsaa i Stranken mod Jøderne ved i Bladet „Dagen“ at oplæste 5 Spørgsmaal, hvori han gjentog de bekjendte Bestyldninger om Jødernes uheldige Indflydelse paa Landets Tilstand, om deres Opløb af Sølv og Guld, om deres Skatkeri, Uager og Hæleri med Tyve osv., hvilke Spørgsmaal han opfordrede Sagkyndige til at besvare. Bastholms Artikel, der blev særstilt trykt og uddelt gratis af daværende Boghandler Brummer, bragte nu det mosaiske Troessamfunds Repræsentanter paa Arenaen. I en i en meget værdig Tone holdt Erklæring behandlede de de af Bastholm fremsatte Spørgsmaal og beviste ved faktiske Oplysninger det Ugrundede i hine Bestyldninger, forsaavidt de angik Flertallet af de kjøbenhavnske Jøder. Dette Svar er et meget vigtigt Indlæg i Striden. I et Gjensvar derpaa tral Dr. Bastholm sig forsaavidt tilbage, som han erklærede, at hans Spørgsmaal kun vare fremsatte af Interesse for Jøderne og i det Haab derved at henlede Opmærksomheden

paa Misligheder, hvis Bortryddelse kunde føre til, at de bleve nyttige Medlemmer af Samfundet.

Alle de i det Foregaaende omtalte Skrifter og flere andre om samme Æmne, nærmest fremkaldte ved Thaarups Oversættelse af „Moses og Jesus“, udkom i 1813 og udgjøre i Omfang en betydelig Literatur. Men Striden fortsattes ogsaa i de paafølgende Aar og navnlig gjorde da atter Thaarup sig bemærket ved at udgive en Oversættelse af et daarligt og ondskabssalgt tydsk Stueespil af R. B. Sessa: „Unser Verkehr“ under Titlen „Vor Haandtering“, som igjen fremkaldte en original Komædie, „De kristne Søder“, Nr. 1 og 2, „Søden Philip og Bonden“, originalt Stue-spil af Friherre Wedel-Jarlsberg, „Jakobs Krigsbedrifter og Bryllup“, Fortsættelse af „Vor Haandtering“, oversat fra Tydsk, „Moses i Tønden“, Sidespylle til „Vor Haandtering“, af Jul. Boss, „Skriftet „Vor Haandtering“, upartist bedømt, med et Par Ord i Anledning af Hofraad Meyers Biografi“ osv. Nærmere at omtale disse Produkter, hvoraf dog et Par skulde tjene som Modvægt mod Angrebene paa Søderne, maa ansees for overflødig, efterat vi udsørlig have

dvælet ved de foregaaende. Vi bemærkte kun, at Lyffspillet „Vor Haandtering“ blev givet paa et Privattheater i Kjøbenhavn under stormende Bifald.

Skulle vi nu sammenfatte Følgerne og Resultatet af denne saakaldte literære Jødefeide, kan det vel ansees som en Selvfølge, at Hadet og Antipathien mod Jøderne i en ikke ringe Grad fik Næring derved blandt de Klasser, der ikke havde Indsigt eller Dannelse nok til at modstaa Virkningen af de fremkomne hadefulde Insinuationer. De uheldige Tidskonjunkturer, der især ramte disse Klasser, og som i hine Skrifter paaftodes nærmest at være fremkaldte ved Jødernes Trafik, bidroge ogsaa til at irritere og forværre Stemningen og at fremkalde de onde Lidensflaaber. Disse gave sig ikke sjældent Luft i stærke personlige Fornærmelser mod Jøderne. De turde næsten ikke vise sig paa Gaderne uden at risikere at forhaanes og udspældes, og man har Exempler fra den Tid paa, at Jøder bleve overfaldne og pryglede. En saadan Episode foregik i Frederiksberg Have, hvor en gammel Mand blev saa forslaaet af et Par troldskæbte Personer, at han i en uheldig Tilstand blev bragt paa Hospi-

talet. Sjældent vovede da Nogen ved flige Velligheder at tage de Angrebnes Parti af Frygt for lignende Medfart. Det kunde ogsaa hænde sig, at Kristine, hvis Ansigtstræk og Haar lignede Sødernes, paa samme Maade bleve insulterede. Politiet søgte vel at gjøre en Ende paa dette Uvæsen, men det var svagt og dets Optraeden havde ikke nogen synderlig Virkning. Paa den anden Side havde denne Feide, hvor affkyldig den end var i sin Oprindelse og Fremgang, dog den heldige Virkning, at de Mænd blandt Søderne, som indsaa Nødvendigheden af en social Reform og en Rempelse af de religiøse, kun i talmudistiske Skrifter begrundede Skikke — og disse Mænds Antal var ikke ringe, ligesom de ogsaa hørte til de Anseeligste — vandt et større Raaderum overfor de hos de mere uddannede og strengt orthodoxe Søder herskende Fordomme, der hidtil havde været en Hindring for Udbredelsen af større Kultur og Dannelse.

Hert fandt disse Mænd en stor Bistand hos Regjeringen, og det geraader denne til den højeste Grad, at den i sine humane Bestræbelser ikke lod sig vilbiede eller forfærde af den mod Søderne reiste Bevægelse. Frederik den Sjette nærede stor Velvillie for Søderne,

han tragtede personlig efter at betrygge deres Stilling og gjøre dem til gode Borgere og i denne sin Hensigt blev han støttet af Rancelliet, især af dets Præsident Raas, der med stor Iver tog sig af Jødernes Sag og sammen med den Deputerede, Etatsraad Lassen, stred fra Øst til Gjærning. Den 29de Marts 1814 udkom en Forordning, som indeholdt nærmere Bestemmelser om Jødernes medborgerlige Stilling i Staten og tillige ordnede deres kommunale Forhold og Bestyrelse, Alt affattet i en Mand, der stod i en mærkelig Kontrast til den, hvorom hin nye bestrevne literære Felde gav Vidnessbyrd; ja man skulde næsten tro, at Regjeringen netop i denne Fanatismens Ufordragelighed havde fundet Tilflyktelse til at gaa videre, end den mulig først havde tænkt sig. Det maa imidlertid erkjendes, at Meget af det, som ved denne Forordning blev fastslaaet, alt forinden var forberedt og ordnet af de kjøbenhavnske Jøders Repræsentantskab, der bestod af dygtige og oplyste Mænd. Glæden over de liberale Bestemmelser var ogsaa meget stor hos Jøderne, og den gav sig navnlig Lust ved Frederik den Sjettes Kroning. Ved denne Leilighed sendte Repræsentationen Kongen en allerunderdanigst

Skrivelse, hvori den, næst at takke for den forundte faderlige Gave og for den Bestyrelse, som derved var bleven Samfundet til-
del, meddelte, at Jøderne i Kjøbenhavn ønskede
at lægge deres Taknemlighed for Dagen ved
at stænke en Kapital af 40,000 Rd. til Fre-
deriks Hospital som et Legat, hvis Renter
skulde anvendes til 5 Senge for uformuende
Syge.

Til Jødernes Emancipation, der fandt sin
Fyldestgjørelse ved Grundloven af 5te Juni
1849, var der saaledes gjort et meget vigtigt
Skridt, men dermed vare dog ikke Misundelsen,
Hadet og den religiøse Fanatisme tilintetgjorte.
Nærede af og til ved Angreb og Udsald mod
Jøderne i Skrift og Tale, vedbleve disse
Følelser at ulme i Dybet, indtil de atter paa
en uhyggelig Maade brød frem under Jøde-
feiden i 1819, som vi nu vilse gaa over til
at omtale.

Dptøierne mod Jøderne i Kjøbenhavn
og flere Provindsbyer i 1819—20.

I Aaret 1819 var den offentlige Stem-
ning i næsten hele Thydsland kommen i en
stor Spænding og Gjæring, nærmest foran-

lediget ved Følgerne af Wartburgfesten, idet flere Regjeringer ved skarpe Forholdsregler søgte at optræde mod de tydste Studenterforeningers (Burschenschaften) formentlig oprørste Tendenser og Planer, der gik ud paa at skabe et forenet Tydskland. Røgebues Mord, der betragtedes som en Følge af den frihedshigende Stemning, som dengang gjorde sig gjældende hos det saakaldte unge Tydskland, bidrog ikke Lidet til at forøge Ophidselsen, og denne strakte sig da ogsaa til de lavere Klasser. Disse maatte ligeledes lægge deres brændende Kjærlighed for det store Fædreland for Dagen, og de vidste ikke at gøre det paa nogen bedre Maade end, som det tidligere ofte nok var skeet, ved at lade det gaa ud over Jøderne. De gamle Betsylbninger bleve atter fremdragne. Det var Jøderne, der havde Skyld i Handelens Standsning, det var dem, der formindskede den klingende Mønt og trykkede Kursen, medens der tillige hævede sig Stemmer, som betsyldte dem for at have ladet sig bruge som Spioner af de reaktionære Regjeringer og derved foranlediget adskillige af de Arrestationer og Dømsfældelser, der vare Følgerne af Mordet paa Røgebue. Feltraabet lød nu, at Jøderne skulle drives

ud af Landet, og Begyndelsen stete i Sydtyskland. I den bayerske By Würzburg bleve den 3die August Ruderne under Raabet „Hep! Hep!“ slaaede ind hos endel bemidlede Jøder, et Par Huse bleve demolerede, og flere Personer bleve lemlæstede af den forbitrede Pøbel. Lignende Scener fandt Sted i Frankfurt am Main den 10de August, i Darmstadt den 12te August, i Hamburg den 20de August, i Heidelberg den 23de August, i Karlsruhe den 27de August og flere andre Steder. Militæret maatte optræde, og i enkelte Byer, som i Karlsruhe, kom det til blodige Sammenstød; dog blev Bevægelsen temmelig hurtig dæmpet. I Hamborg, hvor der ligesom nu boede en stor Mængde Jøder, satte disse sig til Modværge, og det er ret karakteristisk, at et Kaffehus, der gjældte som Sammenkomstestedet for Tumultuanternes Ledere blandt de saakaldte bedre Klasser, formelig blev stormet af Jøderne og derefter ryddet. Ogsaa her gjorde Politiet og den væbnede Magt temmelig hurtig Ende paa Optøjerne.

Denne Bevægelse naaede som en Smitte ogsaa Kjøbenhavn, hvor, som alt anført, det fornødne Stof til Gjæring og Fanatisme havde været tilstede i flere Aar. Noget be-

stemt Anledning kan ikke paavises undtagen maaste Misundelse og Ergrelse. Det bekendte og almindelig agtede Silke- og Klædefræmmerfirma, Brødrene Raphael paa Østergade Nr. 67 *) havde ladet sin Butik indrette paa en efter Datidens Begreber meget elegant Maade; der var saaledes en Duff af Mahognitræ med forgyldte Søller, der var Ruder af Speilglas, og en af disse var forsynet med Firmaets Navn i forgyldte Bogstaver. Ogsaa Galanterihandler Jacobsens Butik var smukt udstyret; især prangede den i Vinduerne med en Udstilling af glimrende Varer. Da nu disse Butiker bleve de første Gjenstande for Bøbeloptøjerne, kan deraf sluttet, at Misundelse og Brødnid idetmindste til en vis Grad bidrog til at fremkalde deres Udbrud.

Den 3die September fandtes der et Opflag paa Børsen, skrevet med en aabenbart fordreiet Haand. Det indeholdt en Opfordring „til alle gode og kristelige Borgere“ om at samles, for at fordrive Jøderne, „denne Samfundets Pest“, ud af Byen. Tillige betegnedes Østergade som det Sted, hvor de rige Jøders Bu-

*) Hvor Tallet her og i det Følgende er om Husnummere er der dermed ment de gamle Matrifelsnummere.

tiler være, og disse burde først demoleres. Dette Opflag, som strax blev sendt Politidirektøren, Justitsraad Hvidberg, bekræftede Rygter, som alt i et Par Dage havde cirkuleret om, at der vilde ske Optøier mod Søderne, og at de vilde gaa for sig en af de første Aftener. I den Anledning sendte Justitsminister Raas, Chef for Politiet, en Skrivelse, dat. den 4de September, til Politidirektøren, som vi her aftrykke:

„Ligesom jeg har modtaget Underretning om, at der skal være talt om, at man taften vil insultere de Søder, som promenerer i Rosenborg Have, og at man ligeledes vil samle sig udenfor Raphaels Hus paa Østergade, formodentlig for at ængstige Beboerne, saaledes modtager jeg nu en Skrivelse fra Hs. Maj. Kongen, hvori han behager at underrette mig om, at de samme Rygter ere komne ham for Øre, og han anbefaler mig derfor at henvende Politiets Opmærksomhed paa disse tvende Steder. Derhos befaler Hs. Majestæt Opmærksomhed fra Politiets Side mod Alt, hvad der i denne Tid udgives i Trykken, at man forekommer, at Intet i offentlige Blade, i noget Skrift, som underkastes Censur, eller i Viser trykkes, som kan enten være til For-

nærmelse for Bøderne eller forsøge den Stemning, som man søger tilveiebragt mod dem. Det Samme maa ogsaa gjælde om alle Karrikaturstykker, stulne i Kobber, malede eller tegnede, som kunde frembydes til Salg eller til Skue.

Jeg maa da meget bede Ds. Bliheds. at holde et vaagent Øie med Rosenborg Have og med Østergade, samt at De ville i eget og i mit Navn anmode Ræfessor Dandell om at være særdeles opmærksom paa Alt, hvad der forelægges ham til Bedømmelse af trykte Sager.

Det er meget magtpaaliggende at forekomme noget som helst Optrin her i Byen, da jeg har megen Grund til at tro, at Ublændinge søge, om mulig, i Dieblillet at fremvirke lignende Optrin som de i Hamborg, Frankfurt og andre Stæder.

Hedegaarden, den 4de Septbr. 1819.

Raas."

Hvorvidt Justitsministerens i Stribelsens Slutning udtalte Mistanke beroede paa mere end det blotte Rygte, skulle vi ikke kunne sige. I det mindste fremkom der Intet under Undersøgelserne, som stadfæstede den; kun viser det sig af forstjellige Øtringer, at Politiets Op-

mærksomhed havde været henvendt paa et Par, som de kaldtes, forløbne Tydsfere, der netop paa den Tid vare komne til Kjøbenhavn, men dog ikke befandtes at være medskyldige i, end-
 lige Ophavsmænd til Optøerne. Overhovedet var Tiden som altid ved slige Vælligheder frugtbar paa Rygter, der ikke lidet bidrog til at forøge Uengstelsen og Forvirringen.

Det Uheldligste var imidlertid, at den
 executive Politimagt i Kjøbenhavn var i Hæn-
 derne paa en Mand, der i rolige Tider lang-
 fra ikke var den voren, og naturligtvis i urolige
 langt mindre. Justitsraad Otto Himmel-
 strup Hvidberg havde faaet denne ansvars-
 fulde Post paa en næsten uforklarlig Maade.
 I en tidligere Alder havde han vel nok været
 Politifuldmægtig og Passkriver, men senere
 var han bleven ansat som Sekretær og Kontor-
 chef ved Kommissionen for Kjøbenhavns
 Brandvæsen samt som Bogholder ved Havne-
 væsenet, og i disse Embeder, der jo i ethvert
 Tilfælde stod meget fjernt fra det executive
 Politi, udmærkede han sig ikke ved særlig
 Dygtighed eller Paalidelighed. Derimod havde
 han forstaaet at gøre sig yndet hos flere
 ansete og indflydelsesrige Personer, og dette
 førte til, at han den 25de August 1815,

efterat Politidirektør Haagen var afgaaet, til Alles Forbavselse blev hans Eftermand med Forbigaaelse af flere dygtige Mænd, blandt hvilke navnlig den senere Politidirektør Rjærulff, der som Assessor i Politiretten og paa Grund af andre Kvalifikationer betragtedes som selvstreven. Den eneste Berettigelse til Hvidbergs Ansættelse, man har kunnet finde, er et af ham i Begyndelsen af 1815 udgivet Skrift om Tyverierne i Kjøbenhavn, der vandt en udsat Præmie. Hvidberg havde vel god Villie til at udøve sit Kald, men han var kun lidet begavet, manglede baade praktisk Sands, Skarpsindighed og Konduite, og kunde kun lidet finde sig tilrette i sin Stilling. Hans Specialitet var en uendelig Skrivelyst; om de mindste og ubetydeligste Sager udtalte han sig altid i udførlige Skrivelser, og det er næsten ubegribeligt, hvorledes han fik Tid dertil. Ikke sjældent profituerede han sig grundig*), hvorpaa der, hvis ikke Saadant

*) Som Prøve paa hans Lovgivervirksomhed kan anføres et Par Steder af hans Politiplakat af 13de September 1815 om Uordener af Drengene paa Kjøbenhavns Gader. Der klages heri over, at saavel Gaandværløsdrengene som andre Børn, hvorfra de, der besøge Skolerne, ikke ere undtagne, tillade

laa udenfor nærbørende Fremstillings Formaal kunde anføres Begiser, der ikke saane deres komiske Side. Som et enkelt Exempel skal dog nævnes, at han ved Syngefoilet „Den lille Rødhætted“ Udbødning personlig optraadte paa Theatret og holdt Formanings- taler til Publikum. Hans Død var sørgelig. Efterrat han pludselig, vel nærmest som en Følge af hans Mangel paa Konduite under Jødefeiden, var bleven afftediget i de

sig flakkevis at omstrife i Ga'erne og at forfølge hinanden indbyrdes med Støi og Strig; ligeledes — hedder det fremdeles — „vedbliver den Ustik at trække med de saakaldede Drager saavel i Staden's Gader, som i Forstæderne og ved Heiene nærmest Staden, hvorved Hente blive sty og løbse; Vin- durr og Gadehøiter ituslaes m. v. Disse og flere Uordener, saasom Stenkaften, Bistefmelden, Boldspil, Bænde og anden Urenligheds Forpaa- telse og Udbredelse med smaa Haandspræiter hindre Pa- sagen og forstyrre den Orden, som absolut bør finde Sted, foruden at Skade derved ofte for- holdes. Synninger, Porte og Døre vandses ofte ved Ridsen af Rive eller andre Instrumenter eller ved Paastrifter og adskillige, tildels endog usædelige Figurer, saavelsom ved den utidige og skadefro Brug, som Malerdiengere gjøre af Farver i Forbigaaende“ osv.

første Dage af Januar, opdages det, at han i sin tidligere Stilling som Sekretær ved Brandforsikringen havde begaaet Kassesvig, og for at undgaa retslig Førfølgelse og Skændsel afsløede han sig ved Drukning.

Denne Mand skulde nu optræde aktivt under vanskelige Forhold. Allerede det Svar, som han sendte Justitsministeren paa den ovenanførte Skrivelse, viser, hvor lidt han var underrettet om eller belabet paa, hvad der vilde komme. Han skriver saaledes: „Angaaende Insulter i Rosenborg Have har jeg Intet hørt, men iaftees skulle nogle, Vægteren paa Østergade ubekjendte Mandfolk imellem dem selv have snakket om, at bedre her ville Raphaels Vinduer blive flinkede uden yderligere at tale om Tiden. Mågtet jeg virkelig ikke har nogen gyldig Grund til at formode Uordener, da jeg mener, at nogle isørlig uørligsomme Personer ville blot erfare hvilke Foranstaltninger det Offentlige kunde faa ifinde at føle, saa lader jeg dog Politiet patrøllere, fra det bliver mørkt og ud paa Natten, Alt foruden de sædvanlige Natter-Patrøller. — Det følger af sig selv, at Personerne afstille sig saaledes, at ingen Uindviet betragter dem som Patrøllermænd. Al-

sistenterne vide og Beseed. Saaledes meddelere jeg ikke dette for at uleiliggø D. Exc., men mere for at berolige, som De vist bifalder."

Hvor lidet den tiltænkte Beroligelse var begrundet, viste Følgene. I Rosenborg Have kom det vel ikke til Opøer, formodentlig af den simple Grund, at de jødiske Troesbeholdere, som ellers gjerne promenerede der om Lørdagen — den 4de September var nemlig en Lørdag — ved de cirkulerende Rygter fandt sig foranledigede til at holde sig hjemme. Men heved Kl. 8 begyndte en stor Mængde Mennesker, for Størstedelen bestaaende af Sjøvere, Læedrenge, Matroser osv., men blandt hvilke der ogsaa saaes nogle velklædte Personer, at samle sig udenfor Brødrene Raphaels og Jacobsens Butiker paa Østergade, og begyndte under Raabet: Hep! Hep! o. dsl. at slaa Ruderne ind med Stene. De omtalte Soelglassruder med Firmaet Raphael i forgyldte Bogstaver vare de første Ofre. Forgæves søgte Politimesteren og hans Adjutant, Lieutenant Bohlmann, der nu havde indfundet sig med en anseelig Styrke, at stoppe Ordenstilbeite; Folkemængden blev bestandig større og større, den trykkede Politibetjentene imellem sig, og nogle af dem bleve endog molesterede.

Nu begav Politidirektøren og Pohlmann sig til Hovedvagten paa Kongens Nytorv for at requirere militær Assistance. Vagthefsen mente ikke at kunne afse mere end et lille Antal af sit Mandstab, fordi han maatte sikre Hovedvagten mod et Angreb, og de saaledes afsigvne 6 til 8 Mand under en Underofficers Kommando gjorde ogsaa kun liden Nytte. De passerede Østergade en Gang frem og en Gang tilbage, men da den forsamlede Mængde gaa sig til at haane dem, steg og raabte Hurra efter Mandstabet, forsøiede vette sig tyjen til Hovedvagten, forfulgt af Massen, som nu i store Starer larmende og hujende forsamlede sig paa Kongens Nytorv. Nu var Politiet atter overladt til sig selv, og Hvidberg saa sig da nødsaget til at sende Bud til Kommandanten om Husarer til at rydde Gaden. Imidlertid havde Pøbelen slaaet Rude-derne ind hos flere paa Østergade boende mosaiske Handlende, uden at Politiet var istand til at forhindre det. I det Samme indtraf Blodsmajoren, Kammerherre Stadfeldt, som bevirkede, at der atter kom Assistance fra Hovedvagten, denne Gang 20 til 30 Mand stærkt, der nu i Forbindelse med en Kommando

Husarer, der førtes af en Officer, ryddede Gaden og Kongens Nytorv. Der vankede temmelig drøle Slag med den flade Klinge, og nogle Enkelte bleve arresterede af Politiet. Kommandanten, Generallojtnant Greb Schullenburg, var selv tilstede, og opmuntrede Folkene til at gjøre deres Pligt mod Uroflisterne. Husarerne dreve Folkemængden fra hinanden, den adspredtes, og henved Kl. 11 var Al roligt. Indtil Kl. 2 holdt Militæret Østergade besat, hvorefter det dimiteredes.

Den næste Morgen fandtes der paa flere Steder Opflag, som opfordrede Befolkningen til at samles for at drive Jøderne ud af Byen. I disse Opflag blev et hvidt Bånd om Hatten angivet som Sammenrotelses-tegnet. Dette blev tillige berørt i en Skrivelse fra Justitsminister Raas til Hvidberg, hvorhos han omtalte, at Kongen havde faaet en Meddelelse om, at 700 Mand alt vare forbundne til det Niemed at fordrive Jøderne, og at der maatte holdes Nie med et Par uavgjorne Personer, der ansaaes som Lederne. At dette i Forbindelse med den foregaaende Arens Optøier fremkaldte følgende Bekjendtgjørelse fra Politiet:

„Da adskillige ubesindige Mennesker have ladet dem forlede til at udøve Voldsomheder mod vore Medborgere af den mosaiske Troesbeholdelse, og Politiet har Grund til at formode, at enkelte Vidskabskunder kunde have Lyst til at forisætte den begyndte voldsomme Udfærd, hvortil der endog ved Opdrag paa offentlige Steder er blevet opfordret; saa finder jeg mig foranlediget til, paa det Alvorligste at advare Alle og Enhver om at afholde sig fra Deeltagelse i Handlinger, der forstyrre den indvortes Fred og Sikkerhed, som det er Kongens Villie, at alle Hans Undersaatter, uden Hensyn til Religionsbeholdelse, bør nyde. Skulde Nogen være denne Advarsel overhørig, og tillade sig noget voldeligt eller udbørligt Forhold mod ovenmeldte vore Medborgere, eller søge dertil at ophidsse Andre, kan en Saadan vente at blive anset efter Lovens Strengheid. Iøvrigt maa jeg bringe Anordningernes Bud i Erindring, hvorefter det i Opførsels Tilfælde er Pligt for alle Uædelomme at afholde sig fra det Sted, hvor Dødsstraffen foregaaer; ligesom det og paa-ligger Enhver, uophødeligen at efterkomme de Befalinger, som fra den offentlige Myndig-

heds Side maatte gives til at tilbejbringe Orden og Roelighed.

Politikammeret i Kjøbenhavn den 5te September 1819.

D. H. Hvidberg."

Samtidig beordredes forskjellige Dele af Garnisonen og navnlig en Deling af Livgarden tilhest at holde sig parat til at rykke ud, naar det gjordes nødvendigt.

Hverken den anførte Bekjendtgørelse eller de trufne Foranstaltninger gjorde imidlertid den tilføjede Virkning. Det var Søndag, og en stor Mængde Mennesker var paa Benene, der ved de cirkulerende Rygter om Optøernes Forhælse flokkedes paa de Steder, hvor det kunde ventes, at det vilde gaa løs. Al 9 begyndte de samme Scener paa Østergaade som den foregaaende Aften med Hujen, Skraalen og Rudeindslagning hos Raphael, Jacobsen og flere andre Steder. Ogsaa denne Gang var Politiet utilstrækkeligt og magtesløst. Kun ved Militærets Bistand fik man omsider Gaden ryddet, hvorpaa Mængden udbredte sig til alle Sider. I Røderstræde, i Hystenstræde, Bismestastet, Kjøbmagergade, ved Glotholmslavol, paa Gammeltorv, i Gøthersgade og mange andre Steder, bleve Ruderne indslagne

Hos mosaiske Troeskjendere. Paa et Par
 Steder trængte nogle Personer ind hos Pante-
 laanere og søgte med Vold at faa deres pant-
 satte Gjenstande tilbage. I Læderstræde blev
 en gammel Mosait, der vilde gaa hjem til sin
 Bopæl, slaaet til Jorden og traadt under Fod-
 derne, ind til det lykkedes at befri ham for
 Voldsmandene. Hos Bærellerer Erfelt paa
 Hjørnet af Skoven og Gørhersgade aile det
 især voldsomt til. Her sønder slog Pöblen
 først Glodderne og Vinduerne, opbrød Gade-
 døren, slog Fyldingen ind til Erfelts Bopæl
 og trængte under Raabet, „at de vilde have
 fat paa Jøden“, og at „de vilde have deres
 Benge“, ind i Bærellerne, hvor der befandt
 sig tvende kristne Tjenestefolk, medens Erfelt,
 der havde erfaret, at det skulde gaa ud over
 ham, havde seet Leilighed til at undvige. Da
 de Jodtrængte ikke kunde faa fat paa Erfelt,
 lod de det gaa ud over hans Möbler. Meget
 blev slaaet istykker, især Speile, og Abstilligt
 blev sjaalet. Paa dette Sted gjorde en Slag-
 tersvend Johan Conrad Schiller sig især
 bemærket ved den Voldsomhed hvormed han
 gik frem. Med et hvet Næve slog han Spei-
 lene istykker og gerrerede sig overhovedet som
 en af Jørerne for Banden. Dels fordi han

var kjendt, og fordi han tillige fandtes i Besiddelse af en Erfelt tilhørende Kanariefugl, blev han Dagen efter arresteret og dømtes af den nedsatte Kommission til 2 Aars Kædhusstraf.

Disse og lignende Voldsomheder gav Sagen et alvorligt Udseende og lod ane Tilbørelsen af et helt Komplot, naagtet det dog ved den senere foretagne Undersøgelse viste sig, at der ikke var Grund til at antage, at et saadant havde eksisteret. Urolighederne havde faaet Udseende af en Revolte, og Regeringen indsaa Nødvendigheden af, at der optraadtes med Alvor og Energi, isald Bevægelsen ikke skulde naa en Udstrækning, hvis Følger ikke kunde beregnes. Der udstedtes da følgende tgl. Befjendtajørelse:

„Vi Frederik den Sjette, af Guds Naade Konge til Danmark, de Venders og Gothers, Hertzug udi Slesvig, Holsten, Stormarn, Dithmarschen, Lauenborg og Oldenborg, gjøre blitterligt: Vi have med yderste Mishag erfaret, at adskillige laade og udsindede Mennesker have i Vor Kongelige Residentestod tilladt dem at udøve Voldsomheder imod adskillige Vore Underfaatter, hvorved de endog ere gaaede saavidt, at de have trodsset den mod dem anvendte

Magt, som efter Pligt har villet haandhæve Borgerfjenderheden.

Vi have derfor fundet Os bevæget til at træffe saadanne kraftige Foranstaltninger, at den Roe og Fred, som bør fiade Sted imellem Borgerne, kan være bestjærmet, og Vi ville herved have Enhver advaret om at vogte sig for at komme nær til de Steder, hvor Sammenrottelse og Op'øb findes, da han ellers maa tilskrive sig selv, at han udsættes for Fare, naar Magten maa bruges mod den offentlige Roiligheds Forstyrre, fordi Enhver som ved slig Vællighed falder, ligger paa sine Gjeringer.

Saa forbydes og herved alle Forsamlinger paa Gaden, hvor Politiet, naar flere end to eller tre findes samlede, uopholdeligen har at stille dem ad.

Enhver Uhyndighed imod hvad der af Politiet, eller Andre, som ere satte til at holde over Orden og Fred, befales, og enhver Deltagelse i voldsom Udsærd, vil, som et Forhold, der gaar ud paa at nedbryde den offentlige Roilighed, ved en dertil af Os anordnet Commission, som er bemyndiget til at kjende uden Appel, ansees med streng corporlig Straf,

eller, efter Sagens Bestaffenhed, endog med
Livsstraf.

Kjøbenhavn, den 6te September 1819.

Frederik R.

(L. S)

Kaas.

Gold.

Monrad.

Ørsted.

Lassen.

Tillige blev der i en Bekjendtgjørelse fra
Politiet ifølge Kongens Befaling udlovet en
Belønning af 4000 Rd. for Opdagelsen af
de Personer, der havde forfattet eller op-
slaaet de Skrifter, hvorved der opfordredes til
voldsom Adfærd, eller som Hovedmænd havde
ansført Hobene ved de foregaaende Uordener, samt
en Belønning efter Omstændighederne fra 200
Rd. til 1000 Rd. Sedler for betydelig An-
giivelse af nogen Anden, der havde taget Del
i de foregaaende voldelige Handlinger. End-
videre udstedtes der den 6te September føl-
gende Parolbefaling:

„Da de Voldsomheder og Uordener, som
hæder tgaar Aftes ere udøvede her i Staden af
Fredsforstyrrelse og Urodstiftere mod forstjellige
af deres Medborgere, maa for Fremtiden fore-
bygges og paa ingen Maade taales, om end

de haardeste Mibler dertil skulle anvendes, saa hembyndige Vi herved Kommandanten over Kjøbenhavn til at bringe flgde Uroftiftere til Ordenen og til Lydighed imod Loven, og ville Vi derfor have befalet, at hvor Grupper eller Forsamlinger paa Gader eller Torve forefindes, saa skulle de befales strax at adstilles og forsø'e sig bort, og hvis dette ei adlydes eller at man skulde understaa sig at sætte sig til Modværge imod de til Ordens Bedligerholdelse udsendte Patrouiller, Piketter eller hele Kommandoer, og alisaa gøre sig skyldige i Overtrædelse af denne Vor all rhøieste Befaling og Landets Love, saa skulle fornærnte Patrouiller, Piketter eller Kommandoer gives Ordre til at nedstøde eller nedskyde enhver flg Voldsmand eller Uroftifter, da disse bør ligge paa deres Gjerninger, saaledes som de forlængst givne og endnu gjældende Anordninger paabyde.

Armee-Befaling.

1) Fra iasten flaes Tappenfreg Al. 8 flet, samtlige Officerer, Underofficerer og Gemene skulle fra den Tid af være tilstede i deres Kvarterer, for hvis Generalmarschen flaes

da strax at kunne udrykke paa deres Alarmplads og der forvente Kommandantstabets nærmere Ordre. Høis Generalmarsch er slaaet, da gælder det ogsaa for Bort Artillerikorps, Gardes tilføds, Vojænerkorpet, det borgerl. Infanteri og Artilleri samt Bort Vojekorps, hvilke da lige edes uopholdelig have at møde paa deres resp. Alarmplads.

2) Alle i Kjøbenhavn garnisonerende Vinfotropper have uopholdelig at indkalde deres Frisold, som ere her i Staden, i Forstæderne eller i Nærheden af samme, og det saaledes, at disse Frisold ere ved deres Eskadroner eller Kompagnier taften henved Kl. 7 flet.

3) Af Garnisonen kommanderes et Pilet af 200 Mand Infanteri, som møder Kl. 8 flet ved Hovedvaagen, og desuden skal i Kaserneerne være et Reserve-Pilet af omtrent 400 Mand færdig til at udrykke, naar det af Kommandantstabets befales. Det borgerl. Infanteri afgiver taften Kl. 7 flet følgende Pletter, nemlig 100 Mand paa Kongens Nytorv, 100 Mand paa Amagerstov, 100 Mand paa Gl. Torv, 100 Mand paa Rindovet og 100 Mand i det fgl. Exercerhus paa Christianshavn, som udsender Patrouiller gennem alle Gader og

paa Pladsene eller Torbene, saaledes som Kommandantstabet nærmere har at foreskrive samme.

4) Livgarden til Hest og 2den Husar-Eskadron holde fra Kl. 8 flet Aften opstillet, for strax at kunne udrytte af Kasernen til Ordens Vedligeholdelse, naar Saadant af Kommandantstabet maatte befales.

5) Stabsvagten paa Jægersborg samt Exercerstolen af Husar-Regimentet sammesteds under Ritmester Dreslers Kommando skal denne Dags Eftermiddag indrykkes i Kasernen her i Staden og underlægges Ritmester Søerlings Kommando. Endvidere have Vi imorges befalet, at et Detaschement af Husar-Eskadronen paa Hirschholm skal indtræffe Dags Eftermiddag i Husar-Kasernen, for tilligemed fornøbte Husarer fra Jægersborg at forstærke den heroerende Husar-Eskadron.

6) Livgarden til Hest, den 2den Husar-Eskadron med dens forstærkninger, samtlige Vagter, Biquetter paa Hovedvagten og Reservere-Biquetterne i Kasernen samt de til Patrouillering udryttende Tropper m. v. skulle have starpladte Geværer".

Endelig blev der samme Dag udfærdiget et Igl. Kommissarium til Justitiarius i Kjøbenhavns Særet, Justitsraad N. Aagesen, Hof- og Stadsretsassessor H. J. Rosfoed og Overauditor, Byfoged i Næro J. E. W. Knudsen til uopholdelig at sammentræde for at undersøge de urolige Optrin, der vare foregaaede og fremdeles maatte foregaa, samt at paa kjende Enhvers Straffstyld uden Hensyn til Bedkommendes Forum og derved at lagttage den summariske Processes Former. Fremdeles hed det i Kommissariatet: „Da er det Vor allerhøieste Vilje, at alle de Personer, som I maatte finde Eder foranledigede til at indkalde, skulle være pligtige sine exceptione fori at møde for Eder i Kommissioner, ligesom Vi og herved ville have Eder bemyndigede til at belægge med personlig Arrest Enhver, som I maatte finde at være arrestabilis.“

Der var saaledes fra det Offentliges Side gjort Alt, for at sætte Skræk i Uroftisterne og forebygge Gjentagelse af Uordenne. Alle bestemtindre fornryedes Tumulterne den 6te September endogsaa tidligere paa Eftermiddagen end de foregaaende Dage. Atter

droge store Hobe gennem Gaderne og fløge Ruderne ind hos en stor Del mosaiske Betjendere, men ogsaa hos adskillige Kristne, hvilket vel dog nok stete af Vandvær. Politiets Befalende samlede sig Kl. 8 $\frac{1}{2}$ om Aftenen tildels i „den musikalske Selskabs“ Leilighed paa Hjørnet af Dælgade og Amagerstorv som omtrent Midtpunktet i Staden, og derfra udsendtes Politiostrouller til alle de Gader, hvor Hobene fløede sig, og hvor Ruderne bleve indslagne. Tillige var der stærke Delinger Kavalleri paa Benene, og Borgerbevæbningen anvendtes paa forskellige Steder. Men der var ikke nogen fravigt Samvirkn. Politiostroullerne forfulgte vel Bøveln, men det stete planløst og uden nogen egentlig Virkning. Heller ikke var Politiet spæderlig mandstærkt — det blev Tumultuanterne meget hurtigt væk — og paa enkelte Steder kom det til Haandgemæng, hvorved der paa begge Sider vankede blodige Pander. Flere af Uroisterne, som Politiet havde søgt at arrestere, bleve med Magt befriede. Hvor liden Risiko Politiet vidste at indgaa, fremgaaer af en Ytring i en Privat-skrivelse fra Justitsraad Holberg. Han siger

nemlig, at Uroftifterne bleve saa dristige, at de endog oppebide Patrouillens Nærmeste, førend de gave hverandre Tegn til Stenkastning, „sandsynligvis for at vise, hvad de kunde gøre, naar de vilde“.

Heller ikke synes Borgervæbningen, af hvem man jo nærmest havde kunnet vente Troer for Urolighedernes Dæmpning, ganske at have gjort sin Pligt. Ikke saa Meddelelser i Politirapporterne tyde paa Forsømmelighed og Ligegyldighed i saa Henseende. Den Afstand, som Politiet forlangte af den, navnlig ved Arrestationer, blev ikke altid ydet, og der er Jule til at antage, at en eller anden Deling af Borgervæbningen endog deltog i Uordenen og gjorde fælles Sag med Bøvelen ved at slaa Ruderne ind. Dette skete saaledes paa store Kjøbmagergade, og i Ullegade (nuværende Holmensgade) bleve en stor Del af Ruderne slagne ind hos de derværende offentlige Fruentimmer, da en Patrouille af Borgervæbningen marscherede derigjennem. Paa Kultorvet, hvor en Pilet af Borgervæbningen var opstillet, kom det endog til en Konflikt mellem denne og Politiet. Endel af Borgerne vare nemlig gaaede ned i en Kjelder i Trær-

moes Gaard paa Kultorvet for at nybe Forfriskninger. Dette fandt en af Politiafsigterne stridende mod det givne Tilhold om at holde alle Beværtningssteder lukkede efter en vis Tid, og han befalede Borgerne at forlode sig bort og Værten at lukke Butiken. Herved kom det til en Strid, som næt havde udbartet til Haandgribeligheder, til hvis Forebyggelse Korræporis Vagt blev rekvireret. Sagen blev senere undersøgt af en i den Anledning nedsat Kommission, som udtalte sin Medbillighed af Politiafsigters Tilhold ved den nævnte Leilighed. Med Hensyn til den omtalte Konflikt tilsendte Kommandanten, Grev Schulenburg, Politidirektøren, at det var Kongens Villie, at de udfirste Biler af Borgervæbningen skulde have Lov til at opholde sig i de nærmeste Huse og Gaarde og søge Forfriskninger, hvor det var bekvemt, forsaavidt det ikke var til Hinder for Ordrenes Overholdelse.

West Nyte gjorde det Militære, især Kavalleriet, der kommanderedes af Rimestrene Sperling og Funck, og det lod ogsaa til, at Uroflitterne havde stor Respekt for det. Overalt, hvor det viste sig, flød Masserne fra hinanden uden at gjøre Modstand. En eneste

Gang, som det lader til i Læderstræde, forsøgte Vøbelen at modsætte sig en Husarvillet, men den gjorde saa god Brug af de blanke Sabler, at Hoben hylende og skrigeude tog Flugten. Dog vistest der heller ikke altid fra det Militæres Side den fornødne Konduite. Da f. Ex. den 14de September om Aftenen, altsaa nogle Dage efter at de egentlige Tumulter vare ophørte, Ruderne bleve indslagne i et Hus paa Rjebmagergade, uden at der befandt sig Mennesker i Gaden, lod Løjtnant Sidelmann, der kommanderede en Villet Militære, flere Rjælberbeboere i Vandemælet, paa store Rjebmagergade og i lille Kongensgade, hvis Rjælberbøre stode aabne, anholde og trække paa Hovedvagten. Denne Fremgangsmaade vakte almindelig Forbitrelse og førte ogsaa til, at Sidelmann blev arresteret og for sit Forhold idømt Fæstningsstraf i en Maaned. Der var villige i denne Anledning en lille Strid mellem Politiet og Kommandantstabet, idet det Sidstnævnte mente, at Politiet ved at foretage et foreløbigt Forhør over Sidelmann havde tiltaget sig en Myndighed, som laa udenfor dets Competence.

Det er altsedes ikke oplyst, hvem der var de egentlige Ledere af Tumulterne, om der overhovedet var saadanne og om Excesserne ikke nærmest fremkaldtes ved Rygter om, at saadanne skulde finde Sted. Noget egentlig Plan synes i ethvert Tilfælde ikke at have eksisteret. De officielle Dokumenter indeholde nogle Aa-
 tydninger, der gaa ud paa, at Tumulterne skulde være anstiftede af indvandrede Tydsfere, men det var aa enbart kun et af de tomme Rygter, som dengang cirkulerede. I en Skrivelse fra Justitsministeren til Hvidberg af 7de September betegnes en høj Person med sorte Haar og stærke sorte Ballebarter, iført en mørkeblaa Dragt, som en af de vigtigste Ledere, men han blev ikke paagreben, og man ved saaledes ikke, hvem det var. Utvivlsomt er det, at der fandtes ikke faa blandt Hobene, der hørte til de saakaldte mere dannede Klasser, og det er ogsaa sikkert, at de fleste af disse vare forklædte som Matroser, men da Ingen af dem befandt sig mellem de Personer, der bleve arresterede, have de forstaaet at hytte deres Skind ved i rette Tid at echappe. Det var et almindeligt Rygte, at ikke faa Studenter havde deltaget. Dette foranledigede Regentsprovsten,

Professor Nyrøp, til i Bladene at lade ind-^{se}rykke følgende Prolest: „Da Ingen af alle de paa Regentsen boende Herrer Studenter har paa den allerfjerneste Maade haft den allermindeste Deel i de her i Staden de toende Aitener den 4de og 5te ds. forefaldne Bøvel-Dotrin, erklærer jeg Den, som paaستاer det Mudsatte, for En, der farer med aabenbar Usandhed“. Samtidigt viser det sig, at der idetmindste var gjort Forsøg paa at formaa Studenterne til at deltage. Den 7de September om Aitenen indsendt der sig nemlig en Snedkersvend ved Navn Jacob Severin Schilling, ifølge Anmodning af en ubekendt Person, som han under Forhøret erklærede, paa Regentsen for at underrette de derværende Studenter om, at der paa Gaden var anholdt en Student og for at opfordre dem til med Magt at befri denne, tilføiende, at der var Flere, som vilde medvirke til Befrielsen. Hans Opfordring havde ingen Virkning; han blev navnlig paa det Bestemteste afsat af Studenterne Henrik N. Kroger og Ludvig Fasting, og det viste sig ogsaa senere, at Historien om den anholdte Student var opfundet. Schilling, som senere blev arresteret, blev for

sit Forsøg paa at forlede Studenterne til Deltagelse i Tumulterne af Kommissionen idømt et Mars Arbejde i Kjøbenhavns Forbedringshus.

Den gode Mand hos Studenterne viste sig ogsaa deri, at Livkorpset tilbød Kongen sin Tjeneste. I den Aaledning modtog Chefen, Generalmajor von Lorenk, følgende tgl. Reskrift:

„Medlemmerne af Vort Livcorps have igjennem deres civile Foresatte yttret det Ønske, at Vi udi denne urolige Periode ville bruge Korpset eller en Del deraf paa et eller andet Sted, som Plquet, Vagt eller Patrouille. Vi have med særdeles Velbehag modtaget dette Ønske paa Vort Livcorps's undersaatlige Hengivenhed og dens Agtelse for den Borger-Sikkerhed og offentlige Rørlighed heri Staden, som Landets Love byde.

Ifølge for nævnte Ønske befale Vi allern. herved, at Vort Livcorps skal imorgen Eftermiddag, Fredagen den 10de ds. Kl. 6 Næt, give et Plquet ved Vort Palais paa Amalienborg af 1 Kaptein, 3 Lieutenanter, 6 Underofficerer og 100 Mand. Dette Plquet gives saaledes hver anden Dag samme Tid og Sted,

altsaa næste Gang paa Søndag Aften og saa fremdeles indtil nærmere Ordre.

Biquettet medgives 10 flars Patroner pr. Mand, men Geværerne lades ikke se end nærmere Ordre, som i saa Fald gives af Vor Høje adjutant, Generalmajor Bülow, under hots Commando Biquettet staaer".

Harmen over Lumuterne og Joeren for at høre dem gjorde sig ogsaa paa anden Maade gjældende. Kongen modtog ikke saa loyale Skriviser fra naangione og unangivne Mænd ligesom fra hile Korporationer, og Justitsministeren modtog Meddelelser og Brev, der gik i samme Retning. Det interessant er i denne Henseende en Korrespondance, som førtes mellem en i sin Tid meget bekendt Mand, Procurator N. C. Biering og Justitsministeren.

Procurator Bierings Skrivelse er saaledes:

"Deres Excellence tilgive, at jeg uleiliger med efterslaaende Brev, som De maatte allerede selv har læst Dem.

1. Det vilde være nyttigt, at Gadelugterne bleve tændte tidlig om Aftenen, saa længe

Urolighederne vedbare, uanseet at vi nu have Maanestri.

Jeg saa iqaar Aftes fra Fabrikii Klubs Vinduer, som vender mod Sillegade fra St. Rjebmagergade, at man der benyttede sig af det Halvmørke det var, indtil Moanen ret kom frem, til at udsaa Glückstadt's Vinduer. En streng Under- søgelse fortjente ogsaa denne mod Glück- stadt udøvede Handling; thi de, der gik paa Gaden, paastode, at man kastede Sten ud af hans (?) Hus, og der blev tydeligen hørt, at Stene faldt paa Gaden (som da vist ere komne fra andre Huse), hvilket Værten i Klubben, Trolle, Tje- neren og Markøren, begge af Naavn Thomsen, kunne give Forklaring om.

2. Det vilde maaske være af Nytte, om nogle Svende af høert Rang, som man troer har Del i Tumulten, bleve bundne til at ud- sige, hvad der paa deres Kroer og For- samlingssteder blev fortalt om det, der er forefalden, thi det er rimeligt, at Tumul- tuanterne der hovere over deres Heste- gjerninger.

3. Det vilde maasse ogsaa være nyttigt, om Oidermanden, Bistidderne og nogle Mestere af ethvert Rang bleve tilføiede Politiet til at patrouillere, thi Svendene og Drengene vide, at de lettere af disse end af nogen Anden vorder kjendte, og det vil sikkerligen have en god Virkning.
4. Dersom Tumulten skulde vedvare og antage en alvorlig Karakter, indstiller jeg, om det da ikke maatte forbydes Alle og Enhver, i hoem det end være maatte, uden Sikkerhedskort fra Politiet, at lade sig finde paa Gaden efter Kl. 8 om Aftenen, og at blot deres Ophold der var Grund nok til Arrest, og efter Omstændighederne til Straf, uden Hensyn til, om de havde begaaet nogen Uorden eller ikke. At da Doktorer, Gjordemødre og enhver Anden, som man kunde have Tillid til, fik saadanne Kort, var en Selvfølge, ligesom og at den, der blev sendt fra sit Hjem eller gik lige derfra i et høist nødvendigt Grinde, kunde af næste Dag, Patrouille osv. faa et Geleide til sit Grindes Udførelse og tilbage.

Men antages dette Forslag, maa Skuespillet enten aldeles ophøre for en Tid eller begynde saa tidlig, at Folk kunde være hjemme derfra inden Kl. 8 Aften.

Denne Measures er ikke overflødig berøvet at det er paalagt Borgerne at holde deres Svende, Dreng og Tjende inde. Thi Mestrene have ikke denne Magt over Svendene, og det er tænkeligt, at enkelte Mestere om ikke opmuntre, saa dog se igjennem Fingre med at deres Undergivne tage Del i Uordnerne.

For Resten vil næstkommende Lørdag Aften, naar Svendene have faaet deres Ugepenge og drukket paa Kroerne, nok ikke løbe af uden Uordener.

Derfor disse faa Bemærkninger ikke mishage Deres Excellence, skal jeg fortsætte dem, naar Leilighed gives.

Kjøbenhavn, den 8de Septbr. 1819.

Erh.

N. E. Sierring "

Justitsministeren svarede:

"Jeg er Dem meget forbunden for de meddelte Raad. Noget har været paatænkt, saasom Nr. 4, men er udsat som en Measure,

der vilbe genere overmaade den fredelige Borger og mange Haandteringer.

Kongen, som har saa megen Tillid til Folket, vil nødig gribe til nogen altsor streng eller trykkende Mæssure, fordi nogle forblindede, vildbledede Mænester begaa Uo denner, men vist er det, at enhver Uorden, nok saa ubetydelig i sin Fødsel, kan blive farlig for Borgersikkerheden, naar den overstrider en vis Grændse; thi hvor finder man denne siden, naar Almuen og den raa udannede Mængde er løstet fra de Baaad, der holder dem under Lovnes Tilsky og Bærgemaal. Skulde det være fornødent, som det sandsynligt bliver, saa skal jeg med Taknemlighed og jeg haaber med Nytte, benytte de givne Bink, hvoraf nogle stox skulle worde udførte. Deres Bloh. og Enhver, som holder af Borgersikkerhed, Orden og Ro, vil meget forbinde mig ved under Tingenes forvirrede Tilstand at understøtte mine Idær og mine Bink, da jeg sikkert ikke bedre kan opfylde S. M. Kongens, hver reistadig Maads og egne Døfter end ved Klogskab og passende Maadehold at sikre den mig anbefrode Politiforbaltning til Kongens Gjensindelse. Gid den snart maatte vende tilbage, gid man da

kunde tilgive enhver Vildblebet og blot med
 Lovens Styrke ramme den virkelige Uro-
 skifter, den virkelige Fjende af Fred, Orden og
 Sikkerhed.

W. bødigt
 Raas."

Sine Dages sørgelige Forvildelser og Ka-
 natiøme viste sig ogsaa i Overfald i Gaderne
 ved det 1ste Dag paa ældre Folk af den mo-
 saiste Tro, som vovede sig ud af deres Bo-
 liger. Et saadant Tilfælde tildrog sig den
 8de September paa Østergade, idet en Person
 ved Navn Jelsrup, som det lader til uden
 Anledning, overfaldt en ældre Mand ved at
 slaa ham i Næse og Mund. Voldsmanden
 blev anholdt af Kopist Thorstein og Extra-
 strøer v. Osten (nuværende Konferensraad
 og Vicepolitidirektør), men nu slæbte Pøbelen
 sig ogvang med Magt de nævnte Embeds-
 mænd til at lade ham fare. De maatte selv
 retirere ind paa Salomons Apothek for at
 undgaa videre Overfald, og derfra kunde de
 ikke komme, førend der blev rekvireret en be-
 tydelig Politistyrke fra Kamret, der ilede dem
 til Udsætning og ryddede Gaden.

En alstyelig Medfart led den forhen om-
 talte Erfeldt, hvis Bolig paa Hjørnet af

Skibpen og Nabentraa Bøvelen havde søgt at demolere. Erfeldt, der havde været sha, blev der af en Baron Gersdorf*) tilbudt Bopæl i hans Logis, hvor han opholdt sig en kort Tid. Paa Veien dertil den 6te September blev han paa Kongens Nytorv insulteret af et Fruentimmer, som ved højrostelede Skældsord samlede en stor Mæsse Mennesker, saa at Erfeldt saa sig nødsaget til at retirere ind paa Hovedbagten, hvor han af den bagthavende Captain fik Tilladelse til at blive, indtil Folkemassen havde afspiret sig. Da den imidlertid haardnakketholdt ud og der forsamlede sig Flere og Flere, besluttede Erfeldt at gaa hjem og fik da to Soldater til at følge sig. De gik bag

*) Den her nævnte Baron Gersdorf spillede iøvrigt en meget tvetydig Rolle ved den omtalte Feilighed. Medens Erfeldt opholdt sig i hans Logis, indfandt han sig i Erfeldts Bopæl og spurgte hans Tjenestepige, hvor han havde gemt sine Specier og Sølvstøi, hvorom han dog Salet fik at vide. Der er imidlertid Grund til at antage, at Gersdorf led af temporært Afstand. Han insulterede senere Kommandanten, Grev Schulenburg, og ved en senere Feilighed affød han en med løs Krudt ladet Pistol paa Politiajudant og Bagterløjtnant Voelmann, hvorefter han indsattes i Daarefæsten.

om Hovedvagten nedad lille og store Grønnegade til Gøthersgade, men her strømmede atter en stor Mæsse sammen, som begyndte at klamres med Soldaterne og stode til Erfeldt, der atter saa sig nødsaget til at ty til Hovedvagten, hvor han imidlertid nu blev afvist, da der var kommet en anden Officer paa Vagt, og denne mente, at han ikke kunde hjælpe ham. Den arme Forsulste gik nu over til Kammerherre Raa's Gaard paa Kongens Nytorv, hvor han hos den derboende Hærekubst forlangte en Vogn for at kjøre til Hospitalet, da han var forstødt og næsten lammet af Færde se. Han fik Vognen, men uagtet Rudsten hørte roff, blev den i Bredgade standset af Pøbelen, der forsøgte at trække Erfeldt ud, hvilket han dog forhindrede ved at fremtage en Pistol, der ikke var ladet, og dermed stræmme Voldsmandene. Mængden fulgte nu hujende og pibende efter Vognen, og da den kjørte ind i Hospitalporten, stormede Pøbelen ind paa den, trak Erfeldt ud af Vognen, slog til ham og traadte paa ham, indtil han med Rød og neppe blev befriet af Hospitalets Folk. Han blev senere for sin egen Sittetheds Skyld

rd bragt til Etadellet, hvor der blev indrømmet
 og ham en Bopæl.

Disse og lignende oprørende Scener viste,
 og hvor Uden Autoritet den offentlige Ordens
 og Haandhævere forstod at erhverve sig eller havde
 overfor Bøvelen. Der viste sig ogsaa ikke
 sig Idet Ugeghldighed saabel fra Borgervæb-
 ningens som fra Militærets Side, og Politiet
 kunde ikke altid opnaa Bistand naar den var
 fornøden og paastrævedes. Saaledes meddelede
 og Hvidberg i en Skrivelse til Kongen af 8de
 September, at Kopist Thorstein, der den fore-
 gaaende Aften paa Østergade havde anholdt en
 Dreng, som kastede Sten mod Raphael's Ruder,
 ikke, da velkædte Personer søgte at befri Dreng-
 en, kunde opnaa Assistance af en borgerlig
 Infanteripatrouille under Løjtnant Lunds
 Kommando. Den samme Brangvillie viste
 af en militær Patrouille mod Fuldmarstig
 og Eberlin, der ligeledes havde anholdt en Per-
 son, som blev ham frabristet af den tilføjede
 mende Mængde. Overhovedet vare de tumultu-
 ariske Scener den 7de September om Aftenen
 af en betydelig voldsom Natur. Paa Øster-
 gade bleve Ruderne indslagne paa den ene
 Side i Husene Nr. 53 (Jacobsen), 61, 62, 65,

66, 67 (Raphael) og 70, og paa den anden Side i Nr. 14, 16, 21, 22, 28 og 31. Paa flere af disse Steder vare de den foregaaende Aften indslagne Ruder indsatte om Morgenens tidlig, men dette syntes netop at være særlig Anledning til, at de atter bleve indslagne. I Væderstræde, Kompagnistræde, Raadhusstræde, paa Rjœbmagergade, Ulfeltsplads, i Ronprindsensgade og flere Steder bleve ligelædes Ruderne indslagne. Iøvrigt bemærkedes der, at Stenene undertiden kom flyvende fra Husene paa den modsatte Side af Gaden; disse Huse bleve da ogsaa undersøgte, men det førte ikke til nogen Dødagelse. De Projektiller, Tumultuarierne betjente sig af, bestod ikke alene af Sten og Murbrokker, som de opsamlede paa Tærterne paa Nørregade, i Skindergade, Rystalgade o. a. St., og som undertiden vare af flere Bunds Vægt, men de forsmaaede heller ikke Egler, Kartofler, Blystumper o. dsl., og det lod undertiden til, at Kastene ikke blot vare beregnede paa, som det kaldtes, at „flinke“ Vinduerne, men ogsaa at ramme de Gadenforværende. En ung Pige, som uforsigtig havde nærmet sig et Vindue, blev saa haardt rammet af en Sten i Panden, at hun blødende af et dybt Saar maatte indlægges paa Hospi-

talet og først kom sig efter længere Tids Forløb.

Det lader imidlertid til, at Politiet og Militæret denne Aften udfoldede en større Vidskomselighed end de foregaaende Aftener, og at de havde Held med deres Bstræbe ser. Paa flere Steder bleve Høbene adspredte ved tørre Hug og ved Kavallerichot, og omtrent 30 Personer bleve arresterede. Blandt disse befandt sig en Person ved Navn Baaruo, Skriver hos Overauditor Schack, der gjorde sig bemærket som en af Høerne for Tumultu anterne og blandt Andet opmuntrede disse til at gaa til Meyer & Trier ved Slots holms Kanal. Det nævnte, i enhver Henseende agtbærdige Handels hus, der havde været en særlig Skive for de forbrude ske A tentater, blev dog denne Aften forstaa net, thi skøndt Mængden strømmede derhen, blev den saa varmt modtaget af det der posterede Politi og Militær, at den hurtigt opgav sit Forsæt.

Tumulternes Fortsættelse bevirkede, at der fra det Offentliges Side foretoges yderligere Sikkerhedsforanstaltninger. Den 8de Septbr. blev følgende Politiplakat opslaaet paa Hjørnerne:

„Ligesom Hs. Majestæt ved Parolen har befaleet, at alle Militære skulle være tilstede i deres Quartierer fra Kl. 8, paa hvilken Tid Tappentreg slaes; og det, efter Allerhøihsammes Befaling, ved Poltriplaceat af Gaars Dato er paalagt alle Huusfædre til den Tid at holde deres Børn og Tienestefolk samt Gænde og Drengene hjemme; saaledes bliver det endvidere herved befaleet, at ingen Søfadrulleret, som opholde sig i Kjøbenhavn, ligesaaalidet som nogen af det Mandskab, der hører til de paa Kjøbenhavns Kød og i Havnene liggende Skibe, være sig Skippere, Styrmand eller Matroser, maae lade sig finde paa Gaderne efter Kl. 8 om Aftenen, da Enhver, som efter den Tid antræffes, maa vente at blive anholdt og straffet som Overtræder af de Love, der ere udstædte til Ordens og Borgerstikkerhedens Opretholdelse.“

Det er let at forstaa, at der i de nævnte Dage cirkulerede de mest forfælske Rygter, tildeels af den absurdeste Bestaaffenhed, og at Bøssladden havde overordentlig travlt. Snart heds det, at Bønderne i Kjøbenhavns Omegn havde sammenrottet sig for at staa Pøbelen bi, og da sku de Udslæggelsesværket røt til at begynde, snart heds det, at flere Egsfæder

— navnlig det Nathan David tilhørende „Sølyst“ — vare blevne demolerede, snart at Tumultuanterne havde ifinde at stille Ild paa offentlige Bygninger, at myrde og pibe og andet Dørlige, som Folk vilde vide mere Besked om, men som viste sig at være fuldstændigt Opspind. Hertil bidrog de mangfoldige anonyme Skrivelser, som enten om Morgenens tidlig fandtes opslagne paa Gadehjørnerne, vare henlagte paa Gaderne eller ogsaa kastedes ind i Husene. Disse Opslag, for det Meste skrevne med fordrejet Hånd og i et meget slet og uorthografisk Sprog, indeholdt de stærkeste Trusler mod Jøderne, opfordrede til deres Fordrivelse, fortalte, at der nu var 700, nu 1,230 Sammensvorne, der alle havde gjort deres Ed paa at holde sammen til sidste Blodsdræbe. I disse Opdrag gik det ogsaa ud over Kongen og Regjeringen, der bestjoldtes for at være betalt af Jøderne for at holde med dem, og det fattedes naturligtvis ikke paa de stærkeste Glædesord. Der cirkulerede ogsaa Rygter om, at der hos Kjøbenhavnens Isekræmmere var opkjøbt en stor Mængde Pistoler, i hvilken Anledning Politiet lod gjøre Forspørgsel, hvorved det da viste sig, at det var fuldstændigt Paasund. Endnu mere

Næring fik Rygtemageriet ved den Omstændighed, at de kjøbenhavnske Blade saa godt som Intet indeholdt om Tumulterne. Ganske vist var i Reglen den inderlandste Nyhedsrubrik i disse Blade saa tarvelig udstyret som mulig og afgiver en høist mærkelig Modsætning til Nutidens, der jo nu omtaler Vøst og Fast; men høist karakteristisk er det i ethvert Tilfælde, at Blade som „Statstidenden“ („den Berl. Tid.“) og „Dagen“ foruden de officielle B. kj. notgjørelser i Anledning af Tumulterne, kun indeholdt en ligegyldende affattet, meget kort og derfor ogsaa yderst ufuldstændig Meddelelse om selve Sagen. Denne „Relation“, affattet af Justitsraad Rimestad, var af Politiet paa Opfordring af Justitsministeren sendt de nævnte Blade til Optagelse. Karakteristisk er det tillige, at „Kjøbenhavns nyeste Skilderi“, der dog ikke hørte til de under speciel Censur staaende Blade, ikke med et eneste Ord omtalte Begivenhederne. Forklaringen ligger vel deri, at „Skilderiet“, som isørigt var et for sin Tid særdeles godt redigeret Blad, havde Boghandler Salomon Soldin til Udgiiver og Redaktør, der af Hensyn til Forholdene vel saadt det rettest at forbigaa Forholdene med Tavsshed, da han jo

paa en vis Maade som Mosaisk maatte betragtes som Part i Sagen og maatte befrugte ved sine Udtalelser at skaffe sig Ubehageligheder.

Denne Tavshed, som Pressen iagttog, hidrørte naturligvis ogsaa fra Frederik den Sjettes Uvillie mod al ufornudden Offentlighed, hvorved han mente, at Tingene bleve snarere værre end bedre. Vi have alt tidligere omtalt, at det var paaagt Politiet at have et vaagent Øie med Udgivelse af Skrifter, der angik Tumulsterne, og første Politiretssæsser Darché, som havde Tilspnæt med Pressens Produkter, viste ogsaa en stor Nidhærbhed og Iver i saa Henseende. Et Par Smaskrifter, isærigt af et temmelig uftoldigt Indhold, bleve kvalte i Fødselen; derimod fik en Bise af en berømt folkelig Digter, Stræbersønd J. E. Udtberg, „En smuk ny Bise om den uretfærdig Handlende, Andre til Advarsel“, Lov at passere, fordi den, som Justitsminister Raas udtrykte sig i en Skrivelse til Hvidberg, „var høist uftadelig og angik alle Handlende“. Et Skrift af Overkrigskommissær Øst „Om Tumult og Doløb“ fik uberinget Bifald og blev paa Forfatterens Forslag omdelt gratis.

Ølhuſe og Vinſtuer vare de Steder, hvor
 Rygter ifær cirkulerede og ſandt Næring, og
 af Rapporterne ſees, at der ogſaa førtes Tale
 og ſaldt Ytringer, der i Datidens Forſtand
 noget nær kunde betegnes ſom meget ilde-
 ſindede, ja næſten ſom oprørſke. Men det var
 ogſaa Tilfældet paa Steder, der beſøgteſ af
 de høiere og mere dannede Klaſſer, ſom f. Ex.
 hos Reſtaurator Pierre Fausſanné paa Store Køb-
 magergade. Saaledes blev en Regimentskvar-
 termester Wedel, beſkjendt for ſine muſikaliſke
 Kompoſitioner, betegnet ſom en af dem, der
 paa det nævnte Sted havde brugt høiſt uop-
 ſende Ubladelſer. Hvorvidt han blev draget
 til Anſvar derfor, er ikke beſkjendt. Forrigt
 ſees det af et Brev fra Hvidberg til Raas
 af 10de Septbr., at ſelv ikke Kongens For-
 gemaal var fri for at være Tumblepladsen for
 Rygtemagere, der „fortælle de ſørſte Uſand-
 heder og, naar Hjemmelen derfor atkræves dem,
 have enten Bedkommende enten talt med Ds.
 Excellence (Raas), mig (Hvidberg) eller Andre,
 ſom kunne vide Beſted.“ Som Exempel paa
 diſe Rygter anfører Hvidberg blandt Andet,
 at man vil vide, „at Ds. Exc. idag ſkal have
 haft hele Politiet ſamlet og i Hs. Majestæts
 Navn tillkjendegivet allerhøieſte Wiſhag; De

skal derhos personlig have yttret en Brede, som var larmende m. v. At det er mig vigtigt at dæmpe Slikt er en Selsølg; thi enhver rolig og god Borger har hidtil haft Tillid til Politiet, og den Tillid har hverken Ds. Exc. eller jeg fortjent at tabe."

Dette var dog maaske nok en Føler, som Hoidberg udsendte for at saa at vide, hvad Justitsministeren, der tillige var Politichef, og muligvis Kongen egentlig mente om hans Forhold under Tumulterne og hans Bestræbelser for at styre og standse dem. Formodentlig havde han selv en lønlig Formodning om, at han især ved denne Leilighed paa inoen Maade var paa sin Plads. Da at denne Mening dlees af hans nærmeste Forsat'e saavel som af Kongen, maatte han se en Bestyrkelse paa i den Omstændighed, at Kongen ønskede, at der blev ham adjungeret en Medhjælper, som kunde staa ham bi med Raad og Daad under de dancerende vanskelige Forhold. Noem man havde tænkt sig heril, fremgaaer ikke af den Korrespondance, vi have liggende for os, men det er ikke usandsynligt, at dermed mentes Politiretsaefesfor Danchel, der vistnok var en dygtig Mand, men tillige af en hidtil Karaktér, hvilket ogsaa Hoidberg i en Skrivelse af 8de

Sentbr. til Raas, hvort han frabad sig den tilstænkte Assistance, heraabte sig paa Hanstover nemlig: „Deres Excellerce stiller vel enhver Foranstaltning i Bero i Henseende til at faa Politirektøren en Mand adjungeret. Den omtalte Mand er for hidsig under kritiske Omstændigheder, og mere skal jeg mundtlig sige. Jeg hestoder mig endnu vel og skal hverken tabe Hoved eller Mod. Vil blot den raentlige og bevrøbnede Moat ei med luffede Dine paa forbi eller vandre Rydgen, naar Noget mærkes, da skal der Intet blive at udsætte paa Politiet. Alle Glandstifter idag og iaaar synes at bære Pæge af en Slaghed hos Uroftsterne; hvorfor stude de i jøre saa megen Vind, naar de ikke følte, at de ikke have Gæver til at udføre Noget med Kraft.“

I den sidstnævnte Miring var der maaste Mere end Hvidberg selv anede, thi uagtet Tumultterne forisattes de paafølgende Aftener den 9de, 10de, 11te og 12te September, svantes de dog at have tabt betydelig i Fatsitet og Kraft. Der var idelig Simmel i Gaderne, Vinduerne bleve vedvarende indslagne paa forstj Alse Steder, men Politiet og det Militæret havde meget lettere end de første Aftener ved at fordrive og adsprede Tumultuan-

terne, og disse søgte ikke mere som forhen at
gjøre Modstand, men lode sig let imponere. Et
ret kuriøst Exempel herpaa kan Forfatteren af
nærværende Skildring anføre fra sin egen
Erfaring. En af de nævnte Dage i Skum-
ringen kom en stor Mennestemasse, ordnet i
Gældder, dragende igjennem Skvaldergade og
standsede der udenfor et Hus, hvor der boede to
Jødefamilier. Bludselig viste sig den i Husets
Kjælder boende Kullekone, en haandfast og
fikket Madame, som med Hænderne stemte i
Siden spurgte Folkene, hvad de vilde. Allerede
imponerede ved denne Holdning, indskrænkede
Førerne for Hoben sig til at spørge, om der
ikke boede Jøder der i Huset. „Jo“, var
Svaret, „men det er stikkende Folk, som ikke
gjerne en Rat Fortræd. Gaa Ier Vel, I har
Jatet her at bestille“. Man tøvede og fra
Hoben høstes Raabet: „Vort med Kjællingen!“
Men saa viste hun sig med et Kostestak i
Haanden, som hun truende svingede, og dette
Bevis paa Mod faldt saameget i „Folkets“
Smag, at det ufortøvet hævede Beleiringen og
med Hurraraab for den brave Kjældermodter
trak sig tilbage uden at have benyttet et eneste
af de Projektiler, som bares i Haanden i
Bylter.

De hyppige Arrestationer, der fandt Sted de sidste Dage, saavel som den summariske Fremgangsmaade, som den nedsatte Kommission anvendte mod de Arresterede, bidrog sikkert ikke lidet til at betage Tumultuanterne Hyften til at gaa frem med forøget Kraft. Malefikanterne bleve nemlig efter Arrestationen uden videre ført for Kommissionen, og da de for det Meste vare grebne in flagranti, bleve de hurtigt domte efter et kort Forhør, og Dommen strax eksekveret. Dette, som vi senere nærmere skulle omtale, kom hurtigt til Publikums Rundskab og var en talende Advarsel for de Tilbedende. En anden Foranstaltning af stor Nytte var ogsaa den, at det af Politiet blev paalaagt samtlige Oldermænd og Formænd for de vigtigste Laug at udstede strenge Cirkulærer til Interessenterne, hvorved de gjordes ansvarlige for deres Folk. Det skal tillige indrømmes, at Politiets Embedsmænd og Betjente, affødt fra den mindre heldige Ledelse, efter Gode gjorde deres Pligt og vare i Virksomhed baade Dag og Nat, hvorfor der ogsaa fra Justitsministeriet i Erkjendelse af deres Bestræbelser tilstilledes Politidirektøren en Sum af 2400 Rd. til Uddeling iblandt dem. De vare imidlertid i Tal meget utilstrækkelige og Organisationen

var, som oftere omtalt, utilfredsstillende. Der var ogsaa Tale om at organisere et Hjælpekorps, nærmest bestaaende af afstødte og pensionerede Militære, og der blev i den Anledning gjort forskellige forberedende Skridt; men det viste sig, at Planens Udførelse havde betydelige praktiske Vanskeligheder, og den blev derfor opgivet som uudførlig.

I de nærmest paafølgende Dage, nemlig den 12te, 13de og 14de Septbr., var Roligheden saa temmelig vendt tilbage. Paa enkelte Steder blev der nok indslaaet nogle Ruder, men der var ingen større Sammenstimlen af Folk. Symptomerne paa, at nogen Gæring endnu var tilstede, viste sig i de travle Rygter. Man vilde, som det hedder i en Skrivelse fra Raas til Hvidberg, have seet Folk vandre om med Stokke, der havde Udseende af at skjule en Raarde. Det hed tillig, at flere Kristnes Bopæle nu skulde angribes, at man endog vilde stille Ild paa Østergade osv. Endelig næredes der Frygt for, at Transporten af de ved Tumulterne arresterede Personer, dels fra Hovedvagten, dels fra Holmens og andre Vagter til Raads- og Domhuset, hvor den vedkommende Kommission holdt sine Møder, skulde foranledige Opløb og Forsøg paa Befrielse,

hvormed der ved anonyme Breve og Opflag var truet. Man mente derfor, at Transporten skulde ske under Estorte af en anseelig militær Styrke, som kunde indgaae Risikoen. Dette modsatte Kommandanten, Gren Schulenburg, sig i Begyndelsen, undtaagen forsaavidt Transporten skete Kl. 5 om Morgenens, da Kavalleriet ved dets Tjeneste om Natten var altfor anstrengt, til at det ogsaa burde benyttes om Dagen. Herpaa mente Hvidberg ikke at kunne gaa ind, eftersom Forhørene foretoges op ad Dagen, paa hvilken Tid da ogsaa Transporterne maatte ske, og navnlig maatte han kræve militær Assistance, naar de Arresterede, efterat deres Dom var falden, skulde bringes til de Steder, hvor de skulde affone Straffen, „hi“, siger han i sin Forestilling herom — „der tales stærkt om, at Dommene ikke vilde blive toalte, dersom der ikke tillædes de Domseldte Apæl.“ Nærmest vel som en Følge af denne Forestilling udkalder der under 12te Septbr. følgende lgl. Ordre til Kommandanten:

„Da det er nødvendigt ved Forhørene over Arresterterne, at deres Udsagn mod hinanden personlig konfronteres, saa bliver det, som en Følge heraf, nødvendigt, at flige Arre-

stanter, til hvilken Tid af Dagen det af Politiet forlanges, maa bringes fra Gammelholm til Raadhuset og deraf tilbage.

Ved slige Arrestanters Transport er det nødvendigt, at foruden Infanteribedækkningen maa der ogsaa medgives nogle Kavallerister af Garden eller Husarerne, hvis Antal maa rette sig efter Transportens Størrelse.

Vi have imidlertid befalet Politiet, at slige Konfrontationer kun maa finde Sted, hvor det er absolut nødvendigt, for derved saameget som muligt at staae Kavalleriet."

Denne Ordre syntes Grev Schulenburg, som det lod til, ikke videre om. Den stred jo ligesvem mod hans Dæste og Anstæelse, og da han, skjøndt isørigt en meget reistaffan og velvillig Mand, var meget stænsyg paa sin Autoritet og tillige paa Grund af forstjællige Forhold temmelig pirrelig, kom han ikke lidet i Harnist og søgte at give sin Harme Luft, hvor han troede at se en ubeistet Tadblandan i hans Myndighed. Dette f emgaaer saaledes af en Skævelse fra Schulenburg til Hoidberg, hvori han foreholder denne i strenge Udtryk, at han ved Arrestanternes Transport har forbudt den af Kommandanten befalede Patrouillering i Nærheden af Raad- og Dom-

huset. Han siger, at det Militære alene har at rette sig efter hans Ordre, og at det ikke har at modtage Befalinger af nogen Anden end af ham. Vil man have nogen Forandring, maa Henvendelsen ske til Kommandantstabet og ikke til nogen Anden. Den her-ved begaaede Forseelse paatog Justitsministeren sig Skylden for, og derved var den lille Konflikt ogsaa udløst. Af Betydning var Sagen vel ikke, men den viser hvor liden velvillig Samvirken der under Tumulterne var mellem de forskellige Autoriteter, der skulde baretage og overholde Ordenen i Hovedstaden. Der blev isørigt ved samme Leilighed klaget over, at den Kommando, der var placeret paa Materialgaarden, ikke havde anden Vellyghed at hoile og ligge paa end — Skarottet, samt at Stælle og Hjul vare opbevarede i samme Rum. Dette forholdt sig vel ikke ganske rigtig, men dog vare de nævnte uhyggelige Gjenstande i en saa umiddelbar Nærhed af de Rum, hvor Soldaterne havde Vagttuer, at de nok kunde føle sig forargede derved. Der blev ogsaa strax foretaget en Forandring hermed.

Den Standsning, der var indtraadt i Tumulterne, bevirkede, at de Butikseiere paa

Østergade, der havde været særlig Gjenstand derfor, nu mente, at de atter kunde aabne deres Butiker, der hidtil havde været lukkede om Dagen. Det agtede de at gjøre den 13de September, men Politiet fandt det uklogt, fordi det var Frimandag, og det saaledes let kunde komme til en Fornælse af Tumulterne. Det blev derfor paalagt de Bedkommende at opsætte Opklæningen til den næste Dag, og ret karakteristisk med Hensyn til Tumulternes Motiver er det især, at det navnlig paalagdes Raphael og Jacobsen ikke at udstille for glimrende Overdaadighedsvarer i deres Vinduer, da Saadant meget sandsynlig atter vilde vække Forargelse og fornø Scenerne. Butikerne bleve aabnede den 14de September, og da Roligheden heller ikke denne Dags Aften blev forstyrret, udgik der ifølge Kongens Ordre den 16de September følgende Befjendtgørelse fra Politiet:

„Den ved Plakat herfra af 7de d. M. givne Befaling, at lukke Porte, Døre og Kjældere, Udskænkings- og Udsalgsteder Kl. 8 om Aftenen, ophæves saaledes, at det fra nu af har i denne Henseende sit Forblivende ved de forud gjældende Anordninger. Især

gjælde Forbudene i bemeldte P'alat af 7de og den senere P'alat af 8de d. M."

Det var sikkert ogsaa nødvendigt, at ikke alle de strenge Forbud, som Tumulterne havde fremkaldt, paa en Gang bleve ophævede; iht der var adskillige Tegn tilstede paa, at Ordenen, om den end tilspøeladende var tilstede, dog endnu ikke fuldstændig var vendt tilbage, og at der hemmelig arbejdedes paa en Gjentagelse af Tumulterne. De oprørste Opdrag med Opfordringer til Fødernes Fordrivelse og med Skældsord mod Kongen og Autoriteterne vedbleve, og det var et almindeligt Rygte, at det altså skulde gaa løs den 21de Septbr. og meget værre end tilforn. Dertil kom, at man begyndte at benytte Bevægelsen i en Reining, der var ganske forskjellig fra den, i hvilken den hidtil var gaaet.

Skjøndt man dengang i Danmark kun lidet brød sig om den indre Politik, og Folket i det Hele var tilfreds med det faderlige Regimente, som den absolute Kongemagt udøvede, var dog Befolkningen ikke ganske uberørt af den nyere Tids Frihedsdeer, især da disse, som allerede tidligere omtalt, begyndte at udbrede sig i Lydsland og detsfra ogsaa fandt Fødgang hos os, dog kun i meget indskrænkede Kredse.

Nogen Næring fandt ogsaa bløse Ideer der-
 ved, at Finantserne som en Følge af Krigen
 vare i Uorden, Handel og Vandel standst, og
 alle Værdier forringede. Der var adst Uige
 Uilfredse, som mente, at det dog nu snart var
 paa Tiden, at der indførtes friere Former i
 Statsstyrelsen og Kontrol med Statshushold-
 ningen, om end Ingen gik saa vidt som Dr.
 Damoe, der i sin exalterede Kantosi troede, at
 en Revolution som den franske var mulig her
 i Danmark. Datter og Forhaabninger af den
 nævnte Natur, om de end vare nok saa be-
 stedne, vare Frederik den Sjette forhadte.
 Hvor human han iøvrigt ellers var af Na-
 turen, var han overordentlig streng i det
 nævnte Kap'tel. Gjennemtrænet af Bøldst-
 heden om den absolute Monarkes Magtsfulde, i
 hvis reite Haandhævelse han mente at se sit
 Folks Lykke, var han tillige fra sin Ungdom
 af, som foldt sammen med den franske Re-
 volutions Rædsler, vant til at betragte de
 moderne Frihedsideer som Forvildelser, der kun
 kunde føre til Ulykke og Fordærvelse. Ethvert
 Spor af et friere politisk Liv blev derfor
 undertrykt, især da man ved den Maade,
 hvorpaa Tilsynet med Pressen blev haand-
 hævet, sjældt begrundet i en urigtig Op-

fattelse af Kongens Bestemmelser, havde det i sin Maat at forhindre Ytringer, der gik i den nævnte Retning. De friere Meninger udtaltes derfor kun i Smug, og naar de vovede sig offentlig frem, stete det saa forbløffet eller i saa almindelige Udtryk, at de ikke kunde udøve nogen Virkning paa den offentlige Mening. Desto større var derfor Forbavselsen, da der netop i de Dage, da Tumulterne nogenlunde vare standsede, ikke blot i Hovedstaden, men ogsaa i Provindsbyerne og paa Landet udbredtes en trykt anonym Skrivelse til Kongen, hvori han opfordredes til at stænke Landet en fri Forfatning. Denne Skrivelse, der bar „Germanien“ som Trykkersted og v-d Uavensdelsen af det tykke ä istedenfor æ ogsaa tydede paa, at den, skjøndt forfattet i Kjøbenhavn, var kolporteret ind fra Tydskland, lyder saaledes:

„Til Konge Frederik den Sjette!

Det bedste Værn imod oprørske Bevægelser er unegteligen et Folks Tilfredshed med dets Tilstand. — Saalænge denne endog blot er taalelig, vil den større og bedre Deel af Statens Borgere (om ei af anden Grund, saa blot, fordi Børen er Menneskets anden Natur) hurtigt og kraftigen tilbagedrive ethvert Forsøg

paa at omstyrte den eengang indførte Tingenæs Orden. Doeralt er det een af Menneſtets elſtværdigſte Sider, at det inderligen, indtil glad Doofrelſe i Døden, elſter ſine Foresatte, naar diſſe kun behandle det nogenlunde vel. Men, for Meget er for Meget! — Naar en liden Stat udtæres ved at holde 10 ſlet lønnede og derfor ſlet arbejdende Embedsmænd, hvor en ſtor Stat kun holder een godt lønnet og derfor godt arbejdende; naar den, hvis hele, men dog trygge Tilværelſe beror derpaa, at dens Medſtater, for deres egen Skyld, ikke kunne taale dens Undergang — naar en ſaa-dan Stat overſpænder alle ſine Kræfter, for at ſpille Rigsmaagt, og derved, indtil den frygteligſte Statsbankerot, udfuger ſin ſidſte Marv, endog uden at bruge ſine Ridaere i Farens Time: — da fortvivler ſelv den ſtørre og bedre Del af Folket! da ſukker den førſt dybt, og raaber tilſidſt høit efter en bedre Tingenæs Orden. — Trods al ſin inderlige Afſky for enhver fanatiſt Forkølgelſe, afværger den dog ei Samme, da den haaber, at kunne give den vildfarende Kraftyttring en anden, for det Hele frellende Retning. —

Ovenſtaaende er, desværre, efter vor For-
mening, for Diebliftet anvendeligt paa vort

elskede, uskyldige Fædreland, hvis fleste Bor-
 gere fortiden hængsmægte i Armod og Elendig-
 hed. — Som Danmarks trofaste Sønner og
 som Deres Majestæts hjerteligen hengivne Un-
 dersaatter, ansee vi det for vor højligste Pligt
 at sige Dem: at en kongelig, repræsentativ
 Regjeringsform, med eet Statskammer, hvori
 ingen enkelt Stand, men kun Staten repræsen-
 teres, er den vigtigste Gjenstand for det danske
 Folks varmeste Ønske og samdrægtige Stræ-
 ben. — Det er vel overflødigt, allerunder-
 danigst at gøre Deres Majestæt opmærksom
 paa: at en Nationalhær hører til Nationen;
 at vore constitutionelle Ræder mueligen kunne
 benytte sig af Tidsomstændighederne; at (ikke
 at tale om Ruslands ædle Alexander, som
 Polens Konge, samt Kongerne af Bayern,
 Würtemberg, Nederlandene, Frankrige o. s. v.)
 at Prinds Christian af Norge en Constitu-
 tion, hvorom ogsaa Deres Majestæt selv har
 forbiøst Holsteen; at Deres Majestæt, for
 samme frivillige Gave til Danmark, vilde
 vorde velsignet indtil de sidste Slægter, og
 erhverve Dem en U dødelighed, hvis rene
 Glands vilde overstroale selv Baldemarernes
 og Christian den Fjerdes evige Mindesole.
 Den store Aand i Baldemar Sciens, af

Deres Majestæt Selv offentligten hy'bede Ord:
 „Med God man skal Land bygge!“ kunde aldrig
 tolkes sandere, ædiere, og vilde give Dem en
 langt helligere Seter, end alle de tilsammen-
 togne, som vandtes af selve Seterens eneste
 Navn! —

Først nu, da Hobens urolige And af-
 tager, fordi et Rygte siger, at Deres Majestæt
 allernaadigst vil nedsætte en Commission (af
 Mænd som Orsted, Engelhardt, Schæffer,
 Holdberg) til Undersøgelse af Folkets Besvær-
 ringer — først nu ansee vi det passende, aller-
 underdanigst at indsende disse velmeente, fri-
 modige, for nogle Dage siden nedskrevne Ri-
 tier, hvis Indhold vi og alle brave Danste
 med os ville underskrive, hvad det allernaadigst
 maatte behage Deres M-je stæt, at give Deres
 Kongelige Ord om Fritagelse for alt Ansvar,
 ifølge vor souveraine Lovgivning.

Under nuværende urolige Omstændigheder,
 have vi et troet, at kunne tilsende Deres
 Majestæt disse vore allerunderdanigste Bemærk-
 ninger igjennem en meer bedkommende Autori-
 tet, end Kjøbenhavns Politikammer. Samme
 aarmeensagiede Directeur er sikkert alt for sam-
 vitrighedsfuld til ei fortiden at ansee det for
 sin strengeste Pligt, øieblikkeligen at tilstille

Deres Majestæt en Forestilling, som alene Kjærlighed til Fædrelandet og Deres Majestæt indgav, og som, landesfaderligen benyttet, kan forebygge Oprør, hvis Følger ingen retsstaffen Mand vil tage paa sin Samvittighed.

Kjøbenhavn, den 14de September 1819.

Allerunderdanigst."

Seet gennem Nutidens Briller vil denne Skrivelse uden Hensyn til Betsfærdigheden af dens Indhold og Form, som vi ikke skulle underlæste nogen Kritik, vistnok blive anset som næsten uskyldig og i hvert Tilfælde temmelig loyal; men det var ikke saa dengang, og Forklaringen ligger i, hvad vi ovenfor have anført. Skrivelsen ansaaes som et landesforræderisk Attentat paa Statsforfatningen, som et Forsøg paa at sprænge Kongemagten i Luften, som et direkte Angreb paa Kongen personlig, og der anstilledes mange Forsøg paa at faa den Ophavsmand opdaget. Det lykkedes dog ikke i længere Tid, og dette er saameget mærkeligere, som dog Skrivelsens Form, men især den afflærede Skrivemaade meget let maatte henlede Tanken paa en Mand, som dengang var ret godt bekjendt for sin politiske Reining og vel ogsaa, idetmindste hos Udstillige, for sin helt eiendommelige Maner

at skrive paa, nemlig den i sin Tid saa be-
kjendte Literat Blot Tøgen. Det var ikke
let at tage fejl, og naar Tanken alligevel ikke
strax faldt paa ham, maa Uarsagen sikkert have
været den, at hans Skrivemaade dengang
ikke var saa bekjent som den senere blev gjen-
nem hans mangfoldige Skrifter. Saaoidt
vi kunne se af de os foreliggende officielle
Afstykker, der, hvad det nævnte Punkt an-
gaaer, frembyde Eksempler, fik man først efter
et Par Maanedes Forløb Formodning om,
hvem Forfatteren til Skrivelsen var. For-
uden at en ved Adresskontoret ansat Person
tilbød at angive Forfatteren, blev der tillige
den 19de Decbr. tilstillet Høi & Graad Jesen, Ra-
dhjælpssekretær hos Frederik den Sjette, et an-
onymt Brev, hvori der skete Tilbud om under
visse Betingelser at angive Forfatteren til
Brevet af 14de Septbr. Dette førte til, at
baade Blot Tøgen og en Person ved Navn
Jørgen Beck, om hvem vi senere mere Op-
lysninger, bleve hørte. I en Skrivelse fra
Holtberg til Raad af 28de Decbr. hedder det
bl. A.: „Den af Beck gjorde Tilstaaelse vil
betvirke, at han maa være hængt; derimod er
der Satet, som hj mler Politidirektør eller
Foged Ret til at dekretere Arrest paa Blot Tøgens

Person. Smidstertid lader jeg ham forblive paa Politikammeret indtil nærmere Ordre indløber. Jeg har ikke ladet ham bevogte i sit Hus, for at uadgaa at gjøre Opstet, da man maaste lunde faa en Brabrandst Feide*).".

*) Den Brabrandste Feide vakte i sin Tid megen Opsigt og fremkaldte en stor Bevægelse i Kjøbenhavn. Michael Brabrand Porcelænhandler i Kjøbenhavn, blev i April 1793 sat i Kædet, flyttet for forskjellige Forbudsloer, saasom at have tjønt falske Bioner til at vidne for sig i et Slagsmaal, at have udbitt opsærlig og strafvædig Opsætelse mod Kædet i et Kjøb, at have gjort sig skyldig i crimen læsæ majestatis i et af ham udgivet Forsvarsstift ved gratis Uddeeling af dette Skrift at have forsøgt at stifte Myteri og Opsand osø. Tillige var der et stort Omløb da han førtes til Kædet, idet han søgte at modsætte sig Bagten, og der er formodentlig heri, at Hoidberg i den ovenstaaende Dømting figter. I denne Anledning udkom der en tyk Randjærelse, dat. den 7de April 1793, hvis første Del lyder saaledes: „Vi Chistiaa den Sporude, af Guds Raade osv. gjør bitterligt, at da Vi med Vieslag have erfare, at nogle onde Mennesker i Anledning af en Person ved Navn Michael Brabrand er bleven heftet og tilfaldt ved Kædet formedelt adskillige Forbud, have søgt Tilflugt til at stifte Uorden og Oprør her i Hovedstaden, og at disse, som formentligen ere hans Veste skyldige, have leiet eller ophidset den banartigste Del af Følgen til at forstyrre rolige

Nærmere Oplysninger fremgaa af en Svarskrivelse til Hoidberg fra Justitsministeren af 29de Decbr. Han skriver: „Det lader ikke til, at der vil komme Mæget ud af denne hele Sag, helst da Undersøgesen hos Blot Tøxen ikke har givet andet Resultat; men naar man ene og alene har indskrænket sig til at søge Papiere paa de af ham selv anvisede Steder, saa var heller ikke andet Udfald

Borgeres huslige Fred, saa har Bligt og Retsfærdigheds opfordret Os til at sige de aloorligste Foranstaltninger, for at hemme dealige strafværdige Boldsomheder og med Kraft at betrygge Stadens Indvaanere i Nydelsen af den Borgerfærdighed, som Enhver af vore Kjære og troe Undersaatter have Ret til at træde, og over hvis Haandhævelse vi som Konge og Landesæder uafslidelig og omhyggeligt baage“. I Slutningen tues der med, at „den ffentlige Freds Forstyrrelse skulle falde og ligge paa deres Gjæringer“. Brabrand's Sag st. d. længe paa, og sø st. efter 5 Aars Forløb (i 1798) blev han ved Høiesteret dømt til at have fororudt Dede og Guds og miste sin Fred. I hans Sag var en afstediget Herredsfoged, Ratscelliraad Holm, impliceret. Denne Mand vedgik, at han paa Brabrand's Begne og under hans Navn havde sø fattet et Skrift, betitlet „Den mishandlede danske Borger's Appellation til det danske Folk“, samt et andet Skrift af lignende Indhold, som Brabrand's Oustru udgav. efterat hendes Mand var sat i Kæflet.

at vente, thi han vilde neppe selv overlevere
 Brevet ihænde mod sig. Jeg er af den For-
 mening, at Forhøret overleveres til den an-
 ordnede Kommission jo før jo hellere og da
 der dog under Forhøret er fremkommen ad-
 skillige B. Tøen graverende Omstændigheder,
 saa henstiller jeg, om det ikke maatte ansees
 nødvendigt, enten at lade ham forblive under
 Opsigt paa Politikammeret, dog uden at nogen
 Arrest dekretteres paa hans Person, eller og
 at han bevogtes paa anden Maade indtil det
 første Forhør ved Kommissionen er optaget,
 hvorefter det da kan bestemmes, hvorvidt Ar-
 rest kan ske eller ei. . . . Jeg skal bede Dem
 sørge for, at Brevet faaer bedre end almindelig
 Biet under Arresten. Hans aabenhjertige
 Tilstaaelse kræver denne Omfarg, lad ham
 satet mangle. Omkostningerne skal jeg gjerne
 godtgjøre, naar de ikke paa anden Maade
 kunne udredes." — I en Skrivelse af tid-
 ligere Datum bemærker Raas, at hots For-
 fatteren til hns Skrivelse blev opdaget, var
 det dog maaste bedst at lade ham uroet; men
 dog vilde man neppe kunne undgaa at ubet-
 tale den lovede Præmie af 4000 R. til den,
 som bevislig angav Forfatteren, saaledes at
 han kunde drages til Ansvar.

Vi have ingensteds funnet opbage, om Bød blev dragen til Ansvar og straffet. Om Blot Tøxen vide vi med Bestemthed, at det ikke var Tilfældet. Møtlig har man anseet det for rigtigst at neddyse det Hele. Der er imidlertid al Grund til at antage, at denne Sag var den nærmeste Anledning til at Blot Tøxen traadte i en vis Forstaaelse med Regeringen, og at denne Mand, der i flere Aar agerede et Slags literær Bussmand, fik en aarlig Understøttelse af Kongen for, som det almindelig hed, „at tie stille“. Denne Understøttelse, som netop tog sin Begyndelse i 1820, blev ikke sjældent kastet ham i Mæsen i de Stridigheder, hvori han ofte var indviklet. Naamlig stete det i „Korsaren“, hvis Spot over hele hans literære Virksomhed tilføjede ham et Banisaar.

Da vi netop ere inde paa paa de anonyme Skrivelser og Doflag, hvorved Jødefeiden gjorde sig i høt Grad bemærket, skulle vi her for ikke senere at vende tilbage til dette Punkt lidt nærmere omtale dem. Foruden at de naturligvis meget stærkt angreb Jøderne, vare Kongen og hans Regering ogsaa Gjenstande for de giftigste Udsagn. Frederik den Sjette blev kaldet „Jødelongen“ og Præst-

dent Raas „en Erklæring“, der lod sig bestille af Inderne for at uadetrykte sine Medborgere, der bortsolgte Embeder, Titler og Ordener for at forøde det Indkomme paa sine Maitresser (der omdøbtes endnu stærkere Betegnelser.) Generaladjutantstabens Medlemmer bleve betegnede som Landets Pæst, de handlede med den søge Konge, som de vilde, de gav Embeder bort til deres Anrter, „Aktr cer, Komedianter og Dandsferinder havde i disse Karle deres bedste Besøgttere“ og saaledes fremdeles. Der fandtes endvidere et Opflag, hvori Matroserne opfordredes til at tage virksom Del i Tumulterne; gjorde de ikke det, vare de Uølinger og ikke bedre end gamle Bartonskærlinger. Det var understrebet „de danske Studenter“, men baade Form og Stil tydede snarere paa Skoledrenge fra Skolelektionen. Det gik ogsaa ud over Bestyrelsen for Kjøbenhavns Fattigvæsen. Et Opflag lyder saaledes: „En Vej til Røgtighed i Kjøbenhavn. Direktionen for Fattigvæsenet afstædiges og Bestyrelsen henlægges under Magistraten. Mangor, der ilde strafværdig omtales overalt og paa Gaderne med Skieltsord beegnes, bør ej være Embedsmand“. Et Skrift, der forefandtes imellem en Blik-

rende og Muren paa en Gaard paa Høibro-
plads, gav Avisning ikke blot paa en stor
Del Jøder, men tillige paa ikke faa navn-
gløse Ræister, hvilke betegnedes som neder-
drøetige Sturke, der ikke burde beholde et
Sjælle Møbel helt eller en Sten i deres
Gaard, men Alt skulde forvandles til Grus.
Tillige nævntes adskillige meget dydige Mænd,
der uforstyldt vare komne i Ulykke ved Tids-
konjunkturerne og derfor forjente, at Regje-
ringen hjalp og understøttede dem. Sand-
synligvis var Skriftets Forfatter selv en af
disse dydige Mænd. Der var ogsaa Opdrag
i buden Stil, hvis Indhold og Form man
kan slutte sig til af følgende Prøve:

„Staal mod Fjintensten gi'er Gnister,
Buld og Magt mod Danske Mænd gjør dem bister.
Saa'ænge der er en Jøde i Danstes Land,
Man ikke Rolighed v'nte fand.
Om Kongen end nok saa længe vil Jøderne forsvare,
Vi dog hverken Stene eller Stolte mod dem vil spare“.

Endelig fortjener endnu til Slutning et
Opdrag at anføres, hvor ved der opfordredes
til de Arresteredes Befrielse. Det lyder saa-
ledes: „Vi ere komne i Livs Fare som ere
arresterede, formedelft vi haver taget Del i Om-
stændighederne, som ere begyndt imod Jøderne,

nu forventer vi, som ere i Arrest, at Kongen og enhver stille Personer, vil nu tage del i vor stiebne, og udløse, os af vores fenssel igjen, da vi have sporet at alting ere i en stille orden, det formoder vi ikke, at det skulde blive saa lyst og roligt, men vi venter at blive udtagne fri, af vores Arrest igjen, So før So hellere. Ed foren Alle, og En Hver Her I Staden, begyn snart“.

Disse Opflag, der alle vare stiebne, fandtes i Reglen om Morgenen tidlig paa et eller andet Gadehjørne eller paa et Hus, men da der næsten altid kun foresandtes en enkelt Afskrift, maa det formodes, at der ikke var nogen egentlig Paa tilstede, eller at de kun hidrørte fra enkelte Personer uden indbyrdes Samvirken. Ikke saa af disse Trudselbreve bleve tillige indlæste i mosaiske Læsebesjnderes Huse, hvor de naturligvis havde Beskyrning og Rædsel. Utvivlsom har flere af disse Opflag mere Bræg af drengeagtig Raadshed end af Ondskab, men de bidrog dog til at vedligeholde den ænøstelige Spænding, hvorpaa de vel ogsaa nærmest vare beregnede, efterat Roligheden i Midten af September var indtraadt. Paa den anden Side manglede det ikke paa Bestræbelser af

ædle Mænd for at bringe Besindighed og
 Rolighed tilbage. Medens Pressen ved denne
 Leilighed saa godt som aldeles forsømte sin
 Pligt, mu'ig paa Grund af en uværdig
 Feilighed, lød der fra Prædikestolen i et Par
 kristne Kirker kraftige Ord, dels rensende,
 dels forsonende. Saaledes holdt daværende
 Ravellan, senere Biskop Mynster i True
 Ri le den 14de Søndag efter Trinitatis en
 Prædiken, hvori han med Varme og Alvor
 optraadte mod Tumultvanterne og med Iver
 og Kraft dablede Excesserne. Af denne
 Tale, der kan betragtes som et Mønster paa
 geistlig Betsalenhed, hidfætte vi følgende Sted:

„Dog, idet jeg opfordrer Eder til med al
 Midkjærhed at vaage over Ret og Orden, vil
 jeg ikke, at I blot skulle have Eders egen
 Skerhed for Øie, men hvad I ville, at
 Menneskene skulle gøre mod Eder, det Samme
 gjører I ogsaa mod dem. Tænk Eder saa
 i deres Sted, hvilke Forsølgelsen først
 gjældte. Kommer ihu, hvad I have seet i
 Eders egne Huse, Eders Hustruer og Børn
 stælvende under Voldsomhedens vilde Udbrud;
 kommer Eders egen Uro ihu, medens disse
 Benægtelser larmede omkring Eders Boliger,
 og I ikke vidste, hvorhen de vilde vende sig.

Og vare de Andre da ikke Mennesker som I?
 Var der i deres Huse Ingen, som kunde
 stælbe? Var der i deres Huse irgen frugt-
 sammelige Kvinder, ineen Spæde, hvilke de
 betragte med samme Omh'd som I Ederes?
 Var der i deres Huse ingen Syge, ingen
 Døende, hvis No saa voldsomt, saa grusomt
 blev forstyrret? Da dette — I Stadens
 retslindige, hæderlige Borgere! Dette skulle I
 ikke ville forhindre? Skulle da disse flygte
 bort fra Hus og Hjem, søge Tilflugt i fjerne
 Lande — dersom der ellers endnu er et Til-
 flugtssted, hvor Forsøgelsen ei skal naa dem,
 som ikke mod deres Døerbevisning ville for-
 negte deres Kædres Tro, ville bejvende en
 anden, som ikke er i deres Hjærter; dem, som
 ikke ville forlade deres Menighed, med os den
 er i Undertrykkelse og Nød? Hvad mig be-
 træffer, mine Tilhørere, da mener jeg ikke,
 som nu de Fleste, at det er ligegyldigt, hvad
 et Menneske troer, mener ikke, at enhver Tro
 er lige vel stillet til at danne et Menneske for
 Tid og Eetighed; naar jeg kalder mig en
 Kristen, da er det ikke, fordi jeg arbejder dette
 Navn fra mine Kædre, men fordi jeg har
 søgt, hvor jeg kunde finde Hvile for min
 Sjæl, og kun har fundet Ea, som har det

evige Rigs Ord; jeg har Hjerte til at for-
 tabe Alt, hvad der er slet, uærdigt og daar-
 ligt, hvad enten det i opblæst Forsængelighed
 vil drage Alles Dine hen til sig, eller det
 sniger sig om i det Skjulte, hvad enten det er
 hos Jøde eller hos Kristn; men jeg har
 kjendt Mungen — og I have kjendt det med
 mig — Mungen blandt dem, der ikke havde
 samme Tro med os, som ved Retfærdighed,
 ved sand Barmhjertighed forjente Agtelse hos
 Alle, der skønne, hvad der er agtbærdigt;
 Mungen, med hvem jeg hellere end med Tu-
 finder af dem, der kalde sig Kristne, men i
 høs Øjnsigt ingen kristelig Følelse er, vilde
 have min Del hos den Gud, som ikke anseer
 Personer, men for hvem hver den, som
 frygter ham og gjør Retfærdighed, er be-
 hagelig, af hvad Folk han end er."

Hvad Mynster angår i denne Brædken,
 at jødiske Familier paa Grund af Exkommuni-
 cation fandt sig foranledigede til at forlade Kjøben-
 havn, fandt utaligt Sted, om end ikke i noget
 stort Omfang. Og selv saadanne Fingeringe
 vare udsatte for at molestes, thi man troede,
 at de bortførte Guld og Sølv, som de paa
 ulovlig Maade vare komne i Besiddelse af.
 Saaledes blev et Ektepar, der under Tumul-

ternes første Dage i en Raret flygtede ud ad Nørreport, i Ravelinen omgivet af en støende Bøvelhob, der standsede Vognen og søgte at trække de forfærdede Folk ud deraf, men bleve forhindrede deri af en militær Pilet, som heldigvis kom til og fik Massen fordreven.

Roligheden var, som alt anført, nogenlunde vendt tilbage, men ikke desto mindre var der paa forskjellige Steder stationeret Militær, Patrouiller vedbleve at drage gennem Gaderne, og Politiet var i Bevægelse. Da der imidlertid hengik en Uge, uden at Roligheden yderligere blev forstyrret, med Undtagelse af at der paa et Par Steder blev indslaaet nogle Ruder, som f. Ex. i det Hus, hvort Minister Raas tidligere havde boet, hvad han antog tiltænk sig selv, troede man nu ogsaa at kunne ophøre med de nævnte Sikkerhedsforanstaltninger. Den 22de Septbr. ophævedes de den 7de og 8de f. M. givne Befalinger, at Husfædre skulde holde deres Børn og Tjenestefolk hjemme fra Kl. 8 om Aftenen til Kl. 5 om Morgen, og at ingen Søndrulleret eller Mandslaget fra de paa Rheden eller i Havnen liggende Skibe maatte lade sig finde paa Gaderne efter Kl. 8 om Aftenen, og den 26de Septbr. udkom en tgl. Parolbefaling, ifølge

hvilken de militære Patrouiller bleve ind-
dragne.

Hermed var den første Akt af de for Kjø-
benhavn saa uhyæderlige tumultuariske Scener
sluttet, men alligevel vedblev der at vise sig en
vis Uro i Gemyterne. Snart blev den ene
og snart den anden Dag af de træble Rygte-
magere betegnet som bestemt for et nyt Ud-
brud, og de til forskjellig Tid foretagne nye
Arrestationer samt de af Kommissionen fra
Tid til anden affagte Domme holdt Spæn-
dingen vedlige. Det blev fundet oprørende,
at der var idømt Forbedringshus-, ja endog
Rasphusstraf for Deltagelse i Tumulterne,
der samtaledes berom paa offentlige Steder,
at der bleve Opslagene truende, og saaledes
nærmede man sig den 28de Oktober, Dron-
ningens Fødselsdag, der denne Gang som
altid skulde fejres ved Tappenstreg med Musik,
som bestandig samlede en stor Masse Menne-
ster og derfor frembød en gunstig Anledning
til en Gjentakelse af Tumulterne.

At noget Saadant vilde ske, var Politiet
allerede et Par Dage iforveien underrettet om,
og skjøndt det ofte nok forinden var blevet
allarmeret uden Grund, havde Meldingerne
denne Gang faaet en saa bestemt Karakter,

at man troede at burde tage sine Forholdsregler. Kavaleriet fik Ordre til at rykke ud om Aftenen, og Politiet var med et saa betydeligt Mandskab, som det kun kunde raade over, paa Pladsen. Ogsaa denne Gang fastedes det paa Energi og paa den tilbørlige Samvirken af de fornødne Kræfter. Den egentlige Allarmplads for Tumultuanterne var ligesom ved tidligere Leiligheder Kongens Nytorv ved Tappenstregen. Tustader af Mennesker flokkede sig her og drog ned ad Østergade, hvor, mærkelig nok, kun paa meget faa Steder Ruderne bleve indslagne. Det egentlige Maaal syntes denne Gang at være Meyer & Triers Handelshus ved Slotsholms Kanal. Hertil var der opfordret ved et Døslag, saalydende: „I Jorden Triers Gaard findes i Kjælderen Millioner rede Guld, som tilhører Staten, men bliver efterhaanden Transporteret til Udlandet. Satanen er i Wien for aldrig mere at vende tilbage; han leer nu over de Dumme Dødsle, der blot truer, men tør ikke handle. Kongen, med sine Ransmænd og Jøderne, trodser, foragter Folket — need! med de Skurke, og Landet er frelst.“ — Naar man veed, hvor agtet det af Hofraad Amiel Jacob Meyer grundede Handelshus var ved sin

Virksomhed og ved sin store Godgjørenhed,
 der ogsaa i fuldt Maal kom Kristne tilgode,
 fremtræder endnu mere det Uffhyelige i
 denne nederdrægtige Opfordring, der jo gik ud
 paa Pynchring og andre Voldsomheder. Her
 var det da ogsaa, at Massen flokkede sig og
 under Hurraraab begyndte at slaa Ruderne
 ind. En Vægter, som formanede til Rolighed,
 fik Prugl og maatte flygte, og tre Husarer,
 der som Pilet vare opstillede i Nærheden,
 mente ikke at kunne udrette Noget mod Mas-
 sen og red derfor ganske rolig deres Vel.
 Aldrig viste den flette Ledelse sig i et mere uret
 Lys end ved denne Leilighed. Da 43 Ruder
 vare indslagne i Gården, indsaandt der sig
 endelig noget Polit, som med Stokkeslag for-
 drev Massen og arresterede et Par af Del-
 tagerne. Ogsaa ved denne Leilighed var det
 nogle frakkeklaædte Folk, der syntes at være
 Hørerne, men noget Bestemt vides ikke derom.
 Det Øvrige bestod af Sjøvære, Læredrenge
 o. desl., og der bemærkedes ogsaa nogle Fruen-
 timmer blandt Hoben. Senere paa Aftenen blev
 der indsløget Ruder paa flere Steder i Raad-
 husstræde, Kompagnistræde, Hyskenstræde, paa
 store Rjøbmagergade, i Kronprindsensgade osv.

Det Militære ryddede nu Gaderne, og henimod Midnat var Alt roligt.

Med denne Leilighed tildrog der sig en lille Begivenhed, som er ret karakteristisk for da-værende Tilstande. Politidirektøren, som pligt-mæssig havde givet Møde for i egen Person at lede Operationerne, blev paa Hjørnet af Kompagnistræde og Hystenstræde overfaldet af en ubekjendt Person med Stokkeslag. En Vægter kom til, og Boldsmanden greb Flugten til Nytorv, forfulgt af Vægteren, som af Pøbelen afholdtes fra at gribe ham. Justits-raad Hvidberg var imidlertid ihet ned i en Kjælder, hvorefter toende Vægtene, som det hedder i den i denne Anledning afgivne Rapport, fik Ordre til at gelejde Politidirektøren, indtil en Politipatrouille tog ham under sin Varetægt og bragte ham i Sikkerhed. Man kan tænke sig, at denne lille Episode, der hurtig kom ud blandt Folk, blev meget omtalt, og vakte stor Morskab. I de raadende Kredse, hvor Politidirektørens Mangel paa Dygtighed mere og mere blev erkjendt, bidrog den ogsaa sikkert til at fremme det almindelige Dasse om et Personskifte i den Post, han vistnok aldrig burde have beklædt; men for at det ikke skulde blive altfor paafaldende, hengik der dog et

Var Maaneder, inden han den 1ste Januar 1820 pludselig blev affstediget i Raade og med Bente penge og hans Post overdragen til Udsesfor i Høiesteret, Etatsraad Rjerulf.

Om den mellemlyggende Tid er der med Hensyn til vort Fæmne kun Lidet at meddele. Ogsaa den 29de Oktober var der nogen Tumult med Indslagning af Ruder, og det Samme skete nogle paafølgende Aftener; men der var ingen Folkestimmel, og de Enkelte, som samlede sig, fløi hurtig fra hverandre, saasnart Polit eller Militær nærmede sig. Det lod til, at Tumultuanterne endelig vare blevne fæede af et Værk, hvis egentlige Medlem selv var dem ukendt, og de Arresteredes Afstraffelse bidrog sikkert ogsaa til at affrække dem fra at fremture i Excesserne.

Men i Januar Maaned 1820 begyndte der igjen at gaa Rygter om, at Excesserne atter skulde tage deres Begyndelse, og den 28de Januar, Kongens Fødselsdag, blev nævnt som Tiden for Udbrudet. Atter fandtes der Opflag med Opfordringer til Optøier mod Føderne og paa Huse i forskjellige Gader fandtes med Rødkridt skrevet: „Frederik den Sjette, Fødernes Konge“ o. desl. Man var imidlertid forberedt, og navnlig lagde Etats-

raad Aferulfs ikke Hænderne i Skjødet. Politifyrken blev for det Tilfælde, at Uordenerne skulde udbryde, inddelte i forskjellige Hobe, hver med sin Fører, og den blev tillige for-
 søgt med endel haandfaste Holmens Falt, der skulde iføres Politiumiformer og ligesom de Do-
 rige forsynes med Bambusstofke. der i et Antal af 200 af en dertil affendt Betjent i Stilhed vare blevene kjøbt i Hamborg. Husarpilleten paa Gl. Holm blev forstærket til 1 Voldnaut, 3 Korporaler og 24 Mand. I Hestgaden Kaserne ved Slotsholms Kanal og i Husar-
 kaserne holdtes ligeledes temmelig stærke Kavalleripileter færdige til Udrykning, naar det gjordes nødvendigt. Alt var saaledes varat til at give Tumultuanterne en varm Mod-
 tagelse.

Som forudseet, samlede der sig den 28de Januar om Aftenen ved Tappentregen paa Kongens Nytorv en stor Masse Mennesker, mest bestaaende af den laveste Bøbel og af Værebrenge og begyndte med Hujen og Skraalen at trænge ned ad Døergade; men alt her gjorde Politiets Støtte lyft i Mængden, og da der tillige kom Patrouiller fra forskjellige Sider, opløste det Hele sig i en vild Flugt. Dog samlede man sig igjen paa flere Steder,

og endel tog Væten til Slotsholms Kanal, hvor det atter skulde gaa ud over Meyer & Triers Eiendom. Herpaa var Politiet belabet, og den Modtagelse, Bøvelen her fik, var saa kraftig som kun mulig. Kavalleriet var rykket ud, men det var dog egentlig Politiets Sam-
busstøtte, der gjorde mest Virkning. Høben blev drevet over Stormbroen, og her kom den mellem en dobbelt Ild eller rettere mellem en dobbelt Hagl af Brygl. Nederlaget var fuldstændigt og Kl. 10 kunde Kjøerulfi melde Justitsministeren, at Alt nu var roligt.

Hermed betoges der Tumultuanterne Lyften til yderligere Excesser. Vel skete der den 30te Januar om Aftenen, da de tal. Herstaber blev anede Fødselsdags-Forestillingen i det kongl. Theater, ved Børstjøselen derafter atter et Forsøg paa at forstyrre Røgligheden, men det blev øieblikkelig koalt i Fødselen paa den samme energiske Maade som den 28de Januar, og Freden i Hovedstaden blev ikke mere forstyrret.

Dette var den sidste Akt af det sorgelige Skuespil, som Kjøbenhavn i en længere Tid havde båret Vidne til, og som sikkert vilde have været endt langt tidligere, dersom der i Spilscen for det eksklusive Polit havde været en dygtig og energisk Mand, og dersom Be-

folkningen selv havde søgt at understøtte Autoriteterne i deres Bestræbelser istedetfor at betragte Tumulterne med en vis Ugeghldighed, ja undertiden, som det fremgaaer af de officielle Aktstykker, med Glædesryd. Man syntes at have været blind for, at naar Bøvelens Raseri først er sluppen løs og ikke standses i rette Tid, kan den tilsidst gaa ud over Andre end dem, mod hvilke den først har været rettet, og at Optøjerne saaledes let kunde have antaget Dimensioner, der ikke lode sig beregne. Vi have alt tidligere vist, hvorledes Stemningen var bleven forberedt og ophidset ved den saakaldte literære Jødesejde samt ved lignende Excesser i Tydskland, og vendte end Roligheden tilbage i Kjøbenhavn, var dermed ikke Antipathien mod Jøderne tilintetgjort, men gav sig tilkjennde især i Selstabslivet. Det var først en senere Tids mere oplyste Anskuelse og mere tolerante Tendenser i Forbindelse med Regjeringsens anerkjendelsesværdige Bestræbelser forbeholdt at nedrive de Stranker, som Fordom, Ablind og Fanatisme havde reist mellem de Kristne og deres Medborgere af den mosaiske Tro.

For Kjøbenhavns Bedkommende staaer nu kun tilbage at meddele de af den ned-

satte Kommission assagte Domme, hville, som alt anført, ikke kunde appelleres og strax bleve eksekverede.

Den 13de September.

1) Stomagermester J. J. *), tre Aars Rasphusarbejde. Hans Forseelse bestod deri, at han den 7de September om Aftenen, da en stor Del Mennesker vare forsamlede paa Østergade udenfor en Butik, hvis Vinduer bleve indslagne, fremførte den Ytring, at det ikke var værdt at slaa Ruderne ind, men at det var bedst at gaa lige ind. Han havde tidligere været straffet for Tyveri.

2) Kontorist C. F. P., to Aars Forbedringshusarbejde. Han var den 7de September om Aftenen i Spidsen for Tumultuarterne og havde givet Anvisning paa forskjellige mosaiske Troesbekjendere, hos hvilke Ruderne skulde slaaes ind. Han havde tillige opmuntret til Opsætighed.

3) Stomagerdreng N. C. A., et Aars Forbedringshusstraf. Han var sigtet for i For-

*) Da vi ikke med Sikkerhed vide, om alle de Domsfældte i Aarenes Løb ere døde, og vi meget nødtig ville trænge Nogen, have vi ment kun at burde anføre Forbogsstaverne. Det Bigtigste ved Domme ere jo desuden de Fakta, hvortil de stætte sig.

ening med sin efternæbnte Kammerat fra Huset Nr. 10 i Gothersgade, hvor deres Mester boede, at have indslaaet Ruderne i Kurfsts Gaard paa Hjørnet af Gothersgade og Adelsgade.

4) Skomagerdreng G. L. F., et Aars Forbedringshusarbejde.

Den 27de September.

5) Arbejdsmand D. D. S., 8 Maaneders Forbedringshusarbejde. Var den 6te September med at slaa Binduerne ind i et Hus i store Grønnegade og pek og raabte Hurra for Kommandanten, da deene passerede Gaden til Hest.

6) Musfeter af 1ste jydsk Infanteriregiment J. J. L., 6 Gange 5 Dage paa Vand og Brød. Deltog i Ruderens Indslagning paa Øst-raade den 8de September.

7) Afstødiget Grenader S. J. A., 6 Gange 5 Dage paa Vand og Brød. Antreffen den 6te om Aftenen med en stor Sten, skjult under sit Skjoldkind, hvilken Sten han paaftod at have modtaget af en Person, der var i Følge med Flere. Han vedgik, at det havde været hans Hensigt at slaa Ruder ind, dersom han ikke var bleven forhindret ved Anholdelsen. Han hørte til dem, som ved

Anholdelsen bleve befriede af Mængden, men han blev dog senere gjenkjendt.

8) Arbeidsmand A. B., 6 Gange 5 Dage paa Vand og Brød. Fundet i Selskab med tvende andre ikke paagrebne, efter hans Foregivende ham ubekjendte Personer, hvoraf den Ene slog en Rude ind, hvorhos han fandtes i Besiddelse af en Sten, som han holdt under Armen.

9) M. S., Guldsmedsvend A. R.'s Hustru, 6 Gange 5 Dages Vand og Brød. Havde fra Filosoffgangen medtaget og i sit Forklæde baaret 3 Stene til Amagertorv, hvor hun paastod at have kastet dem bort; men der var høj Grad af Formodning for, at hun havde slaaet Ruder ind paa tvende Steder.

10) Skomagersvend C. P. L., 6 Gange 5 Dages Vand og Brød. Deltog den 7de September i Tumulterne. Havde tidligere 2 Gange været arresteret med lignende Straf.

11) Skomagersvend J. E., 3 Gange 5 Dages Vand og Brød. Ligesom den Fornævnte og i Selskab med ham. Ikke tidligere straffet.

12) Arbeidsmand F. S., 3 Gange 5 Dages Vand og Brød. Samme Forseelse som de fornævnte.

13) Smedkersvend N. L. 2 Gange 5 Dage Vand og Brød. Befandt sig den 7de om Aftenen foran i en Folkestemme, der med Ud- raab: „Hep! Hep!“ drog ned ad Vimmels- stættet; men fik ikke Leilighed til at begaa Voldsomheder.

14) Bødlermester P. N. L., 2 Gange 5 Dages Vand og Brød. Slog den 8de Sep- tember om Dagen en Person af den mosaiske Troesbekjendelse, da denne efter en Samtale „var kommet til at træde paa hans Vigterne“. Det Sidste var ikke opløst.

15) Skomagerdreng D. N., 2 Gange 5 Dages Vand og Brød. Deltog den 7de September om Dagen i et Oplob fra Rjeb- magergade til Frederiksborggade, da en Fremmed af den mosaiske Troesbekjendelse i en Vogn forlod Staden, og Mængden kastede med Sten o. desl. efter den Rejsende.

16) Malerdreng F. E. P., 2 Gange 5 Dages Vand og Brød. Var tilstede ved Op- løbet den 5te om Aftenen ved Frederiksholms Kanal, hvor han vil have fundet et „Vægter- gebær“, som han siden ved at stære ishyller har villet gjøre ukjendeligt.

17) Instrumentmagerlærling J. J., 2 Gange

5 Dages Vand og Brød. Deltog i Tumulterne den 5te og 6te September.

18) Strædersvend E. K., 2 Gange 5 Dages Vand og Brød. Søgte den 8de September at benytte sig af Tumulten til, uden at erlægge Betaling at komme i Besiddelse af nogle af ham for et Laan hos en Jødekone pantsatte Ting.

19) Smedkersvend J. J., 5 Dages Vand og Brød. Havde gjort sig skyldig i samme Forseelse som Fornævnte.

20) Musketær af 3die jydste Infanteri-Regiment E. J. K., 5 Dages Vand og Brød. Samme Forseelse som de tvende Fornævnte.

21) Skrifstøbersvend B. J., 5 Dages Vand og Brød. Fulgte den 5te September om Aftenen med en Høb, der udøvede Voldsomheder, fra Sted til andet.

22) Arbeidsmand P. H., 5 Dages Vand og Brød. Brugte den 12te om Aftenen upassende Udladelser imod den militære Patrouille, som anholdt ham.

23) Smededreng D. B., 5 Dages Vand og Brød. Deltog den 4de September ved Hurraraab i Dpløbet paa Kongens Nytorv.

24) Handstemandersvend J. S., 5 Dages Vand og Brød. Ligesom den Fornævnte.

25) Afstediget Musteter P. L., 5 Dages Vand og Brød. Del og den 5te September i et Dølsb i Læderstræde.

26) Arbeidsmand J. S., 5 Dages Vand og Brød. Som den Foregaaende.

27) Mordrega J. A. S., 20 Dages simpelt Fængsel. Var i Følge med de Foregaaende.

28) Skærbdræng J. F. R., 20 Dages simpelt Fængsel. Var tilstede den 6te September ved et Dølsb paa Ufelsesplads, hvor Ruder bleve indslagne.

Den 5te Oktober.

29) Smedersvend J. S. S., 1 Aars Forbedringshusarbejde. Iadfundt sig under Tumulterne en Aften paa Regensen, for, som han angav, efter en ham ubekendt Persons Anmodning at underrette de derværende Studenter om, at der af Politiet var anholdt en Student, og at man skulde befri ham med Magt.

30) Slogtersvend J. E. S., 2 Aars Raskhusarbejde. Havde den 5te Septbr. om Aftenen deltaget i Boldsomhederne hos Erfelt, flaaet Møbler og Spille istykker, og fandtes i Besiddelse af en Erfelt tilhørende Kanarie-

fugl. Han idømtes tillige en Erstatning af 178 Rd. 1 Mk. til Erfelt.

Den 5te November.

31) Smedkersvend M. S. H., 5 Dages Band og Brød. Deltog den 28de Oktober i Optøjerne i Hystenstræde, hvorved der blev indslaaet Ruder.

Den 13de Novbr.

32) Fruentimmeret A. R. S., 2 Gange 5 Dages Band og Brød. Havde den 8de November om Aftenen slaaet Ruder ind i en Butik paa Østergade.

Hermed var Kommissionens Virksomhed sluttet, og nogen Tid efter opløstes den. Af de anførte Domme vil det sees, at den ikke gik frem med Staausel, ligesom den ogsaa var meget summarisk i Proceduren, hvilket jo ogsaa ligger i en Standrets Natur. De nævnte domfældte Personer udgjorde det overvejende Antal af de Anholdte, de vare grebne in flagranti, og deres Forseelse var let konstateret; men at ikke Flere af den Masse Mennesker, som især de første Aftener deltog i Tumulterne, vare blebne paagrebne, vidner tilstrækkeligt om Politiets uheldige Bedelse. Som tidligere anført, bleve ogsaa flere af de

Baagrebne befriebe af Bøvelen, uden at det senere lykkedes at faa dem opspurgte.

III.

Optøjerne i Provindserne.

Det kunde ikke være Andet, end at Excesserne i Kjøbenhavn maatte finde nogen, om end saag Eerklaring i de forstfæltue Provindsbyer, hvor Jødefamilier havde Opholdssted. Vel var Forholdet mellem Kristne og Jøder paa saadanne Steder endel bedre end i Kjøbenhavn, hvilket havde sin naturlige Forklaring deri, at de Sidstnævnte som meget Faa i Tallet og væsentlig ernærende sig ved Kjøbmandshandel, vare kjendte af de øvrige Indvaanere og ikke sjeldent stode paa en nogenlunde forrolig Fod med disse; men Antipathien mod Jøderne var langt fra at være udsluttet; ogsaa her gjorde Fordom og Ubind sig gjældende, og førte Kjøbstads-Samlivet det end med sig, at disse raa Følelser ikke traadte saa stærkt frem som under sædvanlige Forhold, vare Fordommene dog endnu altfor indgræede, til at deres Magt ikke skulde gjøre sig gjældende ved en ydre Impuls.

Vi have alt i det Foregaaende bemærket, at de kjøbenhavnske Blade saa godt som ikke omtalte Tumulterne i Hovedstaden. Denne Tavshed gjorde paa Fjernereftaaende, som Provindsbyerne jo dengang vare paa Grund af den mangelfulde Kommunikation med Hovedstaden, en Virlsing, der var den tilføjede aldeles modsat. Forestillingerne om Tumulterne antog overvældende Dimensioner, og det var især Reisende fra Kjøbenhavn, der paa en vis Maade syntes at sætte en Vre i at udbrede de mest overdrevene Rygter og at skildre Tilstandene i Kjøbenhavn i det mørkeste Lys. Det hed saaledes, at der var et fuldstændigt Oprør, at Matroserne havde gjort fælles Sag med Studenterne og Borgervæbningen, at Mosaiternes Huse vare blevene stormede og demolerede, og at de selv vare paa fuld Flugt til Provindsbyerne, hvor de agtede at tage Tilflugt; endvidere, at Militæret havde skudt paa Folket, og at der var flydt Blod paa begge Sider, at Frederik den Sjerte havde nedlagt Regjeringen o. a. desl. Forskjellige Indberetninger til kjøbenhavnske Autoriteter antyde, at der formelig var udsendt Emissærer til Byerne paa Sjælland for at udbrede beslige allarmerende

Rygter, men da dette synes at vise hen til en Sammenrøttelse med bestemte Planer, og da det ikke ved noget som helst Faktum er godtgjort, at en saadan i Virkeligheden har eksisteret, er der al Grund til at antage, at de nævnte formentlige Emisærer kun eksisterede i de vedkommende Dørigheds-personers Indbildning. At disse isørigt vare betagne af Frygt og Angstelse er let at forklare. Vante til at føre et meget fredeligt Liv i deres Jurisdiction, imødesaa de nu Scener, som de ved Politivæsenets daværende Tilstand i Rjebstæderne manglede Midler til at beherske, og det Triste i Udfigterne forøgedes ikke lidet ved idelige Rygter om, at Bønderne paa Landet omhidsede af Agitatorer, agtede at indfinde sig i Masse i Byerne og hjælpe til Bøndernes Fordrivelse.

Inden vi gaa over til nærmere at omtale Excesserne i Provindsbyerne, er det fornødent at forudstille, at det Materiale, vi have til vor Raadighed for denne Del af vor Fremstilling, er lidet fuldstændigt og kun har Hensyn til nogle enkelte Byer paa Sjælland. Imidlertid er det neppe fornødent at gaa i yderligere Detail hermed, thi heldigvis vare Optøjerne ingensteds af nogen egentlig alvorlig

Natur eller af længere Varighed. Vi skulle derfor ogsaa indskrænke os til at meddele, hvad der kan betragtes som karakteristisk for enkelte Byers Vedkommende.

I Kjøbenhavns nærmeste Omegn var Lyngby det første Sted, hvor der forekom Excesser. Der havde hidtil ikke boet nogen Jøde i den derværende lille Kommune, men da Tumulterne udbrød i Kjøbenhavn, og der tillige var Tale om, at lignende skulde finde Sted i Hillerød, flyttede et Par mosaiske Familier fra de nævnte Steder til Lyngby i det Haab der at kunne være fri for at molestes. Men deres Haab blev stiftet, thi ogsaa her gjorde Ufdrageligheden sig gjældende. Om Aftenen den 9de Septbr. samlede en Masse Mennesker, blandt hvilken en stor Del Bønderkarle, udenfor hine Familiers Bopæle, og der opførtes lignende Scener som i Kjøbenhavn. Da de saa Politibetjente, som Autoriteterne havde til deres Raadighed, ikke vare istand til at drive Massen fra hinanden, blev der hurtigt rekvireret Husarer fra Jægersborg, ved hvis Ankomst Tumultanterne fandt det rettest at løbe deres Vel. Dermed vare ogsaa Optøjerne forbi, og senere bleve Jøderne ikke fortrædige. Den ene Familie vendte snart

tilbage til Kjøbenhavn, den anden, en Uhrmager, tog fra den Tid fast Bopæl i Lyngby.

Af ligesaa ringe Betydning vare Excesserne i Hillerød, naagtet det var bebudet, at de vilde blive af et betydeligt Omfang. Ogsaa her bleve nogle Ruder af Byens Tjenestekarle indslagne hos enkelte Jøder. Ordenen vendte meget hurtig tilbage, og dette skyldtes utvivlsomt den Omstændighed, at Stutmester Nielsen paa Amtmand Arctanders Opfordring indfandt sig med sine Staldkarle, ved hvis haandfaste Vistand der holdtes Styr paa de Urolige. At ingen af Uroftifierne bleve arresterede havde, som Amtmanden meddelte i et Brev til Minister Raas, sin Grund i Politiets Malconducte.

I Helsingør havde der altid paa Grund af de særegne Forhold og den Mængde fremmede Søfolk, som Sundtolden bragte dertil, været meget urolige Elementer tilstede i Befolkningen, der under almindelige Forhold vare vanskelige at holde i Tømme. At man i denne By derfor nærede begrundet Frygt for, at det skulde komme til lignende Excesser som i Kjøbenhavn, er saameget mere forklarligt, som der var bosat endel Jødefamilier, af hvilke nogle meget formuende, der selvfølgelig

vare Gjenstand for Misundelse hos en Del af Befolkningen. Byens Byfoged og Politimester var Justitsraad Mariboe, senere bekendt under Navnet Steensfeldt, hvilket han ved kgl. Bevilling af 22de Septbr. 1819 fik Lov til at føre. Han var en meget dygtig Embedsmand, men af en noget hypokonder Sindstemning og af saagelig Helse, og der var saaledes nogen Grund til at antage, at han ikke under ekstraordinære Begivenheder vilde kunne være istand til at røste sin ansvarsulde Post med den nødvendige Ro og Fatning. Dertil kom, at han som isdt af jødiske Forældre mulig under Excesser, der vare rettede mod Jødt, hvortil han endnu af Almuen heeregnedes, kunde komme til at lide under et Tilt, som enhver anden Embedsmand under lignende Forhold ikke vilde være udsat for. Det var formodentlig disse forskjellige Hensyn, der bevirkede, at Recesset ved Efterretningen om, at der var udbudt Tumulter mod Jøderne, udnævnte Doraudfører Knudsen, Byfoged i Næst paa Bornholm og Medlem af den i Anledning af Tumulterne i Kjøbenhavn nedsatte Kommission, til interimistisk Politimester i Helsingør og samtidig suspenderede Mariboe

fra det nævnte Embede. Mariboe sølte sig dybt krænketh herover, han ansaa det som en Misgjæendelse og Tilfidsættelse, og han gav sine Følelser Lufth i en Ansøgning til Kongen, hvori han forlangte sig definitivt affsediget som Politimester og ansat i en anden Stilling. Han fik fuldstændig Satisfaktion, idet han senere blev udnævnt til Borgermester og Auktionsdirektor i Helsingør og tillige blev anvendt i forskjellige offentlige Tillidsposter.

Mariboe havde ogsaa for saavidt Ret til at føle sig krænketh, som Excesserne for den væsentligste Del vare standsede, forinden Knudsen indfandt sig i Helsingør for at overtage Embedet, hvilket skete den 11te Septbr. Det første Udbrud skete den 9de Septbr. om Aftenen ved en aldeles tilfældig Sammenstimlen af Mennesker paa Stengaden. Der hørtess her truende Ytringer mod Foderne, og man begyndte ogsaa at slaa nogle Ruber ind, men da Politiet skred ind, adspredtes Mængden. Senere paa Aftenen gjentoges Opløbet, og atter bleve nogle Vinduer indslagne. Den næste Aften fornæbdes Optøjerne, og da lyfledes det Bøvelen at drive sit Uvæsen videre; men understøttet af et militært Kommando var Politiet istand til hurtig at tilbeiebringe

Orden, og Kl. 11 om Aftenen bemærkedes der ikke engang nogen usædvanlig Bevægelse i Byen.

En Skrivelse fra Overauditor Knudsen til Justitsminister Raas, dat. den 12te Septbr., indeholder ret interessante Oplysninger om Forholdene, hvorfor vi her tillade os at gengive den fuldstændig:

„Deres Excellence!

Strax igaar Morges blev min Ansættelse her kommunikeret samtlige Autoriteter og ved Plakater bekendtgjort i Byen. Derefter begav jeg mig til Hr. Generaler v. Scheel og v. Voigt for at træffe Aftale om den militære Assistance, jeg kunde behøve. Jeg fik, som jeg ønskede, Løse om et Pilet af indtil 50 Mand daglig, som mundtlig kunde rekrutteres hos Regimentschefen og ikke skulde trække op uden at være forlangt. For det værste Tilfælde blev det afgjort, at ogsaa det borgl. Militær og Brandkorpsen skulde rykke ud, saasnart Generalmarsch blev slaaet — og ved at begjære dette Signal saa jeg mig alisaa istand til at sætte alle Indvaanere — Fruentimmer, Dreng og enkelte Børn alene undtagne — ud af al Aktivitet.

Efterat der saaledes var sørget for Politets Overbægt under de alvorligste Dotin, saaledes jeg med Magistraten, som Justitsraad Mariboe allerede havde anmodet om at sammentræde med sig for at overøve de mest hensigtsvarende Forholdsregler. Resultatet af denne Sammenkomst var vedlagte Plakat*), der blev uddrommet igaar Eftermiddags Kl. 3 og uddelt til alle Huseiere igaar Aftes Kl. 6—7. Denne Samarbejde med Magistraten i en Sag, hvor Politimesteren kunde handle alene, var antagen af Mariboe dels for under de flibitige Konjunkturer at lade Magistraten fastere til Politets Interesser eller rettere sagt for at bringe ogsaa Magistraten ind i denne Sag, dels for at imponere Mængden desto stærkere.

Nu modtog jeg Melding om, at der skulde ske Opførelse af en Gade, og at Binduerne hos en Jøde, der boer i Brostræde, skulde indslaaes; men omtrent paa samme Tid modtog jeg Melding om, at Færgeluget skulde være bundet for den gode Sag, og at adskillige af dets Medlemmer være villige til virksomt at understøtte

*) Denne Plakat indeholdt følgende Forbud som de i Kjøbenhavn i Anledning af Tumulterne udsædte.

Politiet i Ordens Overholdelse. En Færge-
 mand Ole Benzen, hvis Kondukte, Indfly-
 delse, Mod og fysiske Kræfter vare mig be-
 kjendte, blev udseet til Færgesollenes Siger.
 Jeg talte med ham, han gjentog for mig,
 hvad jeg alt havde erfaret om Laugets Stem-
 ning, og det blev afsluttet, at han med 12
 paalidelige Færgesoll skulde blande sig mellem
 Mængden. Deres Excellence vil mindes, at
 en hel Del smaa Stræder forbinde Stengade
 med Strandgade. Da disse, som for det Meste
 ikke indeholde Andet end enkelte Baratter,
 havde tjent de urolige Hoveder til Tilflugts-
 sted og desuden afgive de nærmeste Vei til
 Stranden, hvorfra der skulde hentes Sten,
 fandt jeg det rigtigst at spærre dem. Ufor-
 mærket samlede der sig efter min Begjæring
 et Pilet af 22 Mand og 4 Underofficerer
 paa Hovedbagten under Kommando af Løj-
 nant Arnholz, og da Klokken var 7, var hvert
 af de mistænkelige Stræder besat med 4 Mand
 og en Underofficer, saaledes at Kommuni-
 kationen mellem Sten- og Brogade alene var
 aaben gennem Guldestræde, Brostræde og
 Sophlegade. For Enden af Brostræde befandt
 der sig ogsaa efter min Foranstaltning fra
 bemeldte Klokkeslet af nogle paalidelige Foll

af Bagten, dog uden Vaaben og som tilfældigvis, for, naar nogen Uorden der maatte forsøges, at kunne stoppe dette Stræde i samme Dieblif. Ole Benzen med hans brave Færgesølt patrouillerede 2 og 2 ligesom Politiets Betjente. Gadernes Spærring forvoldte i Begyndelsen lidt Misforstøelse og Mundhuggeri, men dels ved fornuftige Forestillinger og dels ved alvorlige Tilreitevisninger, efter de forskjellige Kvarterers Fornødenhed, blev det snart hævet, og jeg nød den Glæde at ikke den mindste Uorden foresaldt.

Dette mit Held skylder jeg 1) den fortræffelige Orden, som her findes i Politiet, og de Hjælpekilder, Marieboe har vidst at aabne det i mange rejsfærdige Borgers hemmelige Forbindelse med samme. Politifuldmægtig Rogert og Pæstfører Gram ere to Mænd, hvis Værd vel ikke for Tiden offentlig bør nævnes, men som jeg efter Pligt bør nævne for Deres Excellence næst efter Marieboe, der har udviklet deres Talenter. 2) Færgelaaget, der har en saa vigtig Indflydelse paa Væsen; dets Forhold er exemplarist. Rodserne forholde sig ogsaa rolige, men Færgesøltene ere Politiet tro som Klipper. Jeg skalde efter disse Omstændigheder tro det sær-

deles gavnligt, om Hs. Maj. Kongen aller-
naadigst vilde tilkjendegive Færgelaugget og de
rolige Borgere sin allerhøieste Tilfredshed med
deres Forhold; men da jeg er underrettet om,
at man lasten skal have det Forsæt at drive
Spektaklerne meget videre end før, samt at
der skal ventes en Trup af Godsfolk fra
Espergjerde og Suedtersteen til at forstærke
de saa urolige Hoveder, Byen selv har, og
da Hs. Majestæts Naade efter min Forme-
ning bør udrykke sig i den Form, som bedst
passer sig til de lokale Omstændigheder, hvis
Natur efter den kommende Aften ikke nu kan
beregnes, saa tillader jeg mig blot at præ-
sentere Deres Excellence om denne Sag og
forbeholder mig ved en Ekstaset, som jeg af-
sender inat, underdanigen at forelægge Deres
Excellence mit Daste om, hvorledes Færge-
laugget og de brave Borgere maa vorde Hs.
Majestæts allerhøieste Tilfredshed tilkjendegivet.

Lasten er her Komedie, men i Skuespil-
huset skal der findes 12 Færgesfolk, som kunne
observere Publikum og høre efter Samtalerne.
Disse Entrébilletter ligesom Omkostningerne
ved Plakaternes Trykning betaler jeg, da jeg
under de nærværende Omstændigheder finder
det uhensigtsmæssigt at bruge Politikassen,

hvis Beholdning er bestemt for Politibetjentene, der nu bør nyde al mulig Opmuntring.

Justitsraad Waribøe er lykkelig og i den ubehageligste Stemning, da han frygter for, at han ved at opfylde sin Pligt mod Staten har opofret sin Agtelse i Byen. Han er meget elsket her — og i den Grad elsket, at de Folk, der ikke saa dybt nok i Tingen, med Uvillie betragtede mig.

Helsingør, den 12te Septbr. 1819.

Underdanig
F. Knudsen."

De i denne Skrivelse udtalte Formodninger om en Fornælse af Excesserne med forøget Kraft til om Aftenen den 12te September viste sig heldigvis ugrundede. Muligvis bidrog de kraftige Foranstaltninger fra Autoriteternes Side til at affrælle Uroisterne, thi skøndt der nok var nogen Sammenstimlen af Menneſter, adspredtes de hurtigt, og der foresaldt ingen yderligere Optøier. Daa det bebudede Besøg fra Espergjerde og Sædlersteen udeblev. Ei heller de paafølgende Aftener blev Roligheden videre forstyrret, og efterhaanden vendte den fuldstændige Orden tilbage. Som en Følge heraf fandt Over-

auditor Knudsen sig foranlediget til at begjære sin Konstitution som interimistisk Postmester høvet, for at han kunde vende tilbage til sit Embede paa Bornholm. Dette skete, efterat der gjennem Regeret var tilbøjet ham Anerkjendelse af hans Virksomhed. Daa den siddende Færelse sig til at følge Knudsens Indstilling en Bevidnelse af Kongens Tilfredshed med dets smukke Forhold under Tumulsterne.

I Bordingborg udbrød der Tumulter den 12te September om Aftenen, og det var næsten det eneste Sted, hvor Omegnens Bønder deltog i Spektaklerne. Opsfordringen dertil skete ved en paa et Hus opslaaet Plakat, hvori „Folket“ opfordredes til at møde paa Baldemars Plads, og den blev efterkommet. Hos næsten alle Jødefamilier i Byen bleve Kuderne indslagne, og et Par af disse Familier toge Flugten. Politiet gjorde sit Muligste for at standse Uvæsenet, men da det var yderst ringe i Styrke, og den i Byen garnisonerende Landfener Eskadron var kaldt til Kjøben aab, vilde dets Anstrengelser kun have frugtet lidet, dersom ikke selve Byens Borgere havde forenet sig om at slutte sig til Politiet for at skaffe Roiligheden tilbage. Dette skete da ogsaa, og

efter et Par Dages Forløb var Ordenen fuldstændigt vendt tilbage. — Endelig maa Næstved ogsaa nævnes som en af de Byer paa Sjælland, hvor der viste sig Uroligheder. Her udgik de ikke fra selve Byens Indvaanere, men fra Københavnske Handlende, som vare ankomne til Byens Marked, der afholdtes den 13de og 14de September. Fra flere af disse faldt der stærke Ytringer mod Tøberne, og Følgen var, at Ruder bleve slagne ind, dog kun hos en enkelt Familie. Det fortjener iøvrigt at anføres, at næsten i alle de Byer paa Sjælland, hvor der forekom Excesser, vil man have bemærket fremmede Rejsende fra København, som idetmindste fik Skylden for at have holdt oprørste Taler og opvuntret til lignende Tumulter som i København.

Endnu skal for Sjællands Vedkommende nævnes Slagelse, hvor Tumulter af den tidtbetegnede Bestaffenhed fandt Sted Aftenerne den 12te og 13de September. Til deres Dæmpling fandt Politiet en ypperlig Assistance hos Byens Borgere, der, opbragte over den Molest, der tilføiedes ustyldige Indvaaneres Huse, ikke blot toge aktiv Del i Tumultuanternes Fordrivelse, men ogsaa til Ordenens

hyderligere Overholdelse forenede sig i et væbnet
 ridende Korps. Amtmanden, Geheimeraad
 Stemann, fandt sig ogsaa foranlediget til i
 en offentlig Rundgjørelse at takke Slagelse
 Borgere for deres paaafjønnelessværdige
 Holdning.

Paa Fyen var Odense den eneste By,
 hvor der udbrød Tumulter. Det hedder herom
 i Hampels Avis af 14de Septbr. 1819: „Imod
 al Forventning vovede ogsaa her nogle laade
 Menninger af den simpleste Klasse afvigte Søn-
 dag Aften at trodse Lov og Orden ved at
 anfælde fredelige Indvaaneres Huse af den
 mosafte Troesbekjendelse. Førgjæves søgte
 Politiet og Stiftsbefalingsmanden ved minde-
 lige Forestillinger at bringe Rolighedsforstyr-
 rerne til at afstaa fra deres Fortæt. Først
 bleve Vinduer og Døre indslagne hos en
 Handelsmand i Overgade, og efterat Butiken
 her var plyndret og endel Varer udlastet paa
 Gaden, forføiede den tølløse Hob sig til
 Korsgaden, hvor en anden Gaard blev an-
 greben, Vinduerne indslagne med Stene og
 Jernværktøjet paa Trappen afbrækket, indtil om-
 fider Voldsomhederne bleve standsede og Folke-
 stimlen adsplokket ved ridende Patrouiller af
 det egentlige Militære og Borgervæbningen,

hvilke iastes fortsattes og dermed videre Udbrud hindret, ligesom Enhver ved Politiet forud var besejlet at holde sine Dreng af Gaden og have Porte og Døre lukkede Al. 8. Flere Deltagere i disse stændige Optrin, mest Haandværksdreng, ere paagrebne og kunne nu vente exemplarist, bestuelig (!) Afstraffelse efter Fortjeneste og til Stræk for Uigefindede. Ved de trufne virksomme Foranstaltninger og den levende Afsty, hver retsaffen Borger føler for slige Vederstyggeligheder, kan man sikkert haabe, at Roligheden ikke oftere vil saaledes blive afbrudt, eller Husfreden, der under Lovens Beskyttelse bør være hellig for Alle, forstyrret. Intet taler stærkere for, til hvilken Grad af Nedrigbed og den forfæstede Utaal mod Belgjørerere Mennesket kan synke, end at en af de paagrebne Tumultuanter Forældre i flere Aar have nydt en betydelig ugentlig Understøttelse af den Familie, hvis Bopæl han især skal have vist sig virksom i at oversalde. Paa Træk af en modsat Tænkemaade fattes ikke heller Exempler. Saaledes blev et Hus, mod hvilket Følgen alt havde vendt sig, frelst alene ved et Par kristelige Medborgeres indtrængende og standhaftige Forestillinger."

Efter denne Fremstilling at domme vare

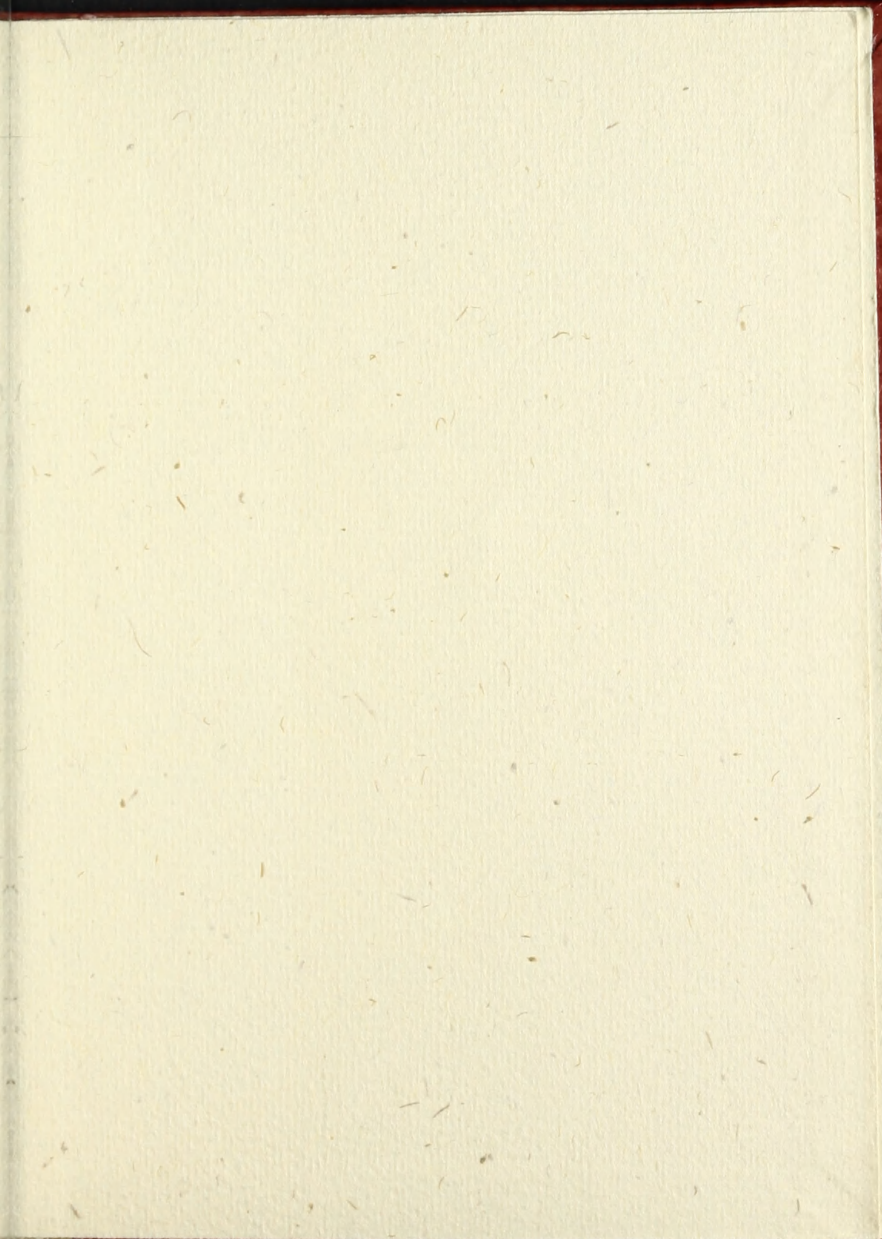
Optøierne i Odense af en temmelig alvorlig Karakter. Heldigvis vare de ogsaa forbi dermed, og Ordenen vendte fuldstændig tilbage.

I den øvrige Del af Riget blev derimod ikke Roligheden forstyrret, og dette var navnlig for Thylands Vedkommende saameget mærkeligere, som der i flere af de jydske Byer, som Aarhus, Aalborg, Randers, men især Fredericia, fandtes et ret anseeligt Antal mosaiske Troesbekjendere. Der gik vel Rygter om, at der skulde ske Optøier, og der skete ogsaa Forsøg paa at fremkalde saadanne. I Aarhus indfandt sig saaledes en Person fra Kjøbenhavn, der paa et offentligt Sted søgte at opmuntre de tilstedeværende Gæster til at følge det i Hovedstaden givne Exempel, idet han fremstillede det som enhver god Kristens og dansk Borgers Pligt at hjælpe til at fordrive Jøderne. Men det var saa langt fra, at hans Tale virkede Noget, at det endog blev betydet ham, at han saa hurtigt som muligt skulde se at palle sig sin Vej, hvis han ikke ønskede at føres for Politiet for at staa ved, hvad han havde udtalt. I Randers dannede der sig strax en frivillig Væbning af Borgere i det Øiemed at overholde Rolighed og Orden, og denne blev da heller ikke i mindste Maade

forstyrret. Alene i Rolding var der nogle Optøier, men dermed forholdt det sig paa en eiendommelig Maade. Det var maaste den eneste komiske Episode, der knytter sig til Erindringen om disse sørgelige Tumulter mod Jøderne, og vi anføre den derfor som en Slutning paa nærværende Fremstilling.

I denne Byes lærde Skole var den Tid en ret mærkelig Pædagog, Peter Nicolai Borgen, en Bondesøn fra Asp Sogn. Efter mangfoldige Fataliteter var han naaet til at blive Student og derefter Adjunkt. Han underviste i næsten alle Fag, men havde ved Siden af sine mange Rundstaber et sært Væsen og saa liden Menneskekundskab, at de Pøkkers Drengs i Mesterlektionen drev deres Spot med ham. Han var imidlertid en grundhæderlig Karakter, og hans Minde lever derfor i taknemlig Erindring hos hans Disciple, af hvilke Blong har skrevet et Digt til hans Aminde. Med sædvanlig Nidhæd for det Gode og Hæderlige foreslog Borgen, da Jødefejdens Gmitte truede med at naa til Rolding, at Skolens øverste Klasse skulde bidrage til at opretholde god Orden i Byen, for saaledes at lade Intelligensen gaa i Spidsen. Borgen vilde selv føre an. Forslaget blev modtaget

med Akklamation, især da man ved at pa-
trouillere gennem Gaderne slap for at sidde
paa Skolebænken. Men nu var der et for-
slagent Hoved, som stillede det Endringsfor-
slag, at man skulde dele sig i to Hold for at
virke med desto større Eftertryk. Borgen anede
intet Baghold i dette Forslag, ja fandt Tanken
ganske ypperlig, og man stred da strax til Ud-
førelsen. Med Borgen gik de Godmodigste
for at beskytte de mosaiske Troesbekjendere mod
Bøvelens forventede Raseri, og han udbillede
selv sit Feltherretalent og udfoldede hele sin
Beltalenhed i dette priselige Diemed. Men
hvor han kom hen med sin Glare var det
desværre forilde. Binduerne vare allerede
slagne ind, og den ædle Hensigt opvædes der-
for ikke. Det andet Hold, hvort alle Klassens
Galninge fandtes, havde nemlig opfattet Situa-
tionen saaledes, at Borgens Expedition vilde
blive ulige interessante, naar man paa en
Maade beredede ham Veien ved at gjøre det
rigtigt galt, saa at Borgens fredelige Optræ-
den kunde blive desto mere ismefaldende i
Kraft af Sætningen »*opposita juxta posita
magis illucescunt*» (jævnstides opstillede Mod-
sætninger falde mere i Øinene).

Det kgl. Bibl. Bogb.

